

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ 1.
Αποτύπωση, ανάλυση και αξιολόγηση της περιοχής

Ιανουάριος 2018

ΑΝΑΘΕΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ

ΔΗΜΟΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ
Δημαρχείο Χερσονήσου, 70014, Γούρνες Πεδιάδος
Τηλ: 2813 404601 | Φαξ: 2813 404608
dimos@hersonisos.gr | www.hersonissos.gr

ΕΤΑΜ α.ε.
εταιρεία συμβούλων

ΕΤΑΜ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ
& ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
Γ. Παπανδρέου 5, 71306, Ηράκλειο
Τηλ: 2810 361242 | Φαξ: 2810 361152
info@etam.gr | www.etam.gr

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΕΡΓΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	4
2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	6
2.1 Η φυσιογνωμία της περιοχής	6
2.2 Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά	15
2.3 Χρήσεις γης	23
2.4 Οικονομικά στοιχεία	27
2.5 Παραγωγικές δραστηριότητες	29
2.5.1 Πρωτογενής τομέας	30
2.5.2 Δευτερογενής τομέας	32
2.5.3 Τριτογενής τομέας	32
2.6 Χωροταξική-πολεοδομική οργάνωση	37
2.7 Τεχνική υποδομή	42
2.7.1 Οδικό Δίκτυο	42
2.7.2 Υποδομές περιβάλλοντος	43
2.7.2.1 Φράγμα Αποσελέμη	43
2.7.2.2 Λοιπές υποδομές περιβάλλοντος	46
2.7.3 Ενέργεια και τηλεπικοινωνίες	49
2.8 Κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες	50
2.9 Φυσικό και Πολιτιστικό περιβάλλον	53
2.9.1 Φυσικό περιβάλλον	53
2.9.2 Πολιτιστικό περιβάλλον	60
2.10 Διαρθρωτικές παρεμβάσεις και έργα	66
3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΩΝ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ (SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ).....	72
4. ΣΕΝΑΡΙΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	79

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το φράγμα Αποσελέμη και τα συνοδά αυτού έργα είναι μια νέα πραγματικότητα, όχι μόνο για την περιοχή της Λαγκάδας και το Δήμο Χερσονήσου αλλά για την Κρήτη ολόκληρη. Η κατασκευή και λειτουργία του άλλαξε σε μεγάλο βαθμό τα δεδομένα της περιοχής, σε ότι αφορά τόσο το φυσικό ανάγλυφο και την εικόνα της όσο και τη φυσιογνωμία, λειτουργία και προοπτική της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας.

Είναι αναμφίβολο γεγονός ότι για τη Λαγκάδα αλλά και για την ευρύτερη περιοχή θα υπάρξουν περαιτέρω αλλαγές σε πολλούς τομείς όπως: στην αγροτική οικονομία, στον τουρισμό, στην ποιότητα ζωής, στο περιβάλλον, στην πληθυσμιακή και δημογραφική σύνθεση κ.α. Οι περισσότερες αλλά και η συνισταμένη αυτών των αλλαγών μπορεί να αποκτήσουν θετικό ή αρνητικό πρόσημο, ανάλογα με τον τρόπο που θα προσεγγίσει, θα τοποθετηθεί και θα διαχειριστεί το θέμα τόσο η Πολιτεία όσο και η Τοπική Αυτοδιοίκηση α' και β' βαθμού, αλλά και (κυρίως) η τοπική κοινωνία που θα κληθεί να αντιμετωπίσει τη νέα αυτή πραγματικότητα.

Προς τούτο απαιτείται μια άλλη οπτική, ένα νέο όραμα, μια καινούργια προσέγγιση, μια πρόταση, ένα αναπτυξιακό μοντέλο που θα θέσει τις βάσεις και θα καθορίσει τους αναπτυξιακούς όρους, τις κατευθύνσεις και προϋποθέσεις με επίκεντρο το φράγμα αλλά και σε συνδυασμό και με τους άλλους σημαντικούς πόρους της περιοχής, ώστε να κινηθεί (η Λαγκάδα) στη νέα για αυτήν εποχή, με όρους βιώσιμης ανάπτυξης. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός Ολοκληρωμένου Προγράμματος Βιώσιμης Ανάπτυξης θα στοχεύσει:

- ✓ Στη διατύπωση του **οράματος και των μακροπρόθεσμων αναπτυξιακών στόχων** της περιοχής.
- ✓ Στην **εναρμόνιση του σχεδιασμού της Λαγκάδας** με εκείνο του Δήμου Χερσονήσου αλλά και της Περιφέρειας Κρήτης συνολικά.
- ✓ Στον εντοπισμό και διαχείριση **χωρικών επιπτώσεων**.

- ✓ Στην κατάλληλη αξιοποίηση **υφιστάμενων έργων και τοπικών πόρων**.
- ✓ Στην **αναδιάταξη δυνάμεων της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας** και την προσαρμογή τους στη νέα πραγματικότητα.
- ✓ Στη **βελτίωση της ποιότητας ζωής** και την **αύξηση της ελκυστικότητας** της περιοχής.
- ✓ Στο **σχεδιασμό και την υλοποίηση έργων και δράσεων** που συμβάλουν στην ήπια τοπική ανάπτυξη.
- ✓ Στη **δημιουργία μηχανισμών προστασίας και διαχείρισης** του υδάτινου δυναμικού και του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής και τη θεσμοθέτηση χρήσεων γης.
- ✓ Στην **άμεση επίλυση εκκρεμοτήτων και αποκατάσταση αναστρέψιμων προβλημάτων** που έχουν δημιουργηθεί από την κατασκευή του έργου.
- ✓ Στη **μεγιστοποίηση του οφέλους** από την κατασκευή και λειτουργία του φράγματος.

και τέλος

στην **ενημέρωση, κινητοποίηση και συμμετοχή** αρχών, φορέων, επιχειρηματιών και πολιτών, γύρω από το τοπικό σχέδιο ανάπτυξης που θα έχει στηριχτεί σε συμμετοχικές διαδικασίες, ρεαλιστικές προσεγγίσεις και επιστημονικές παραδοχές, δεδομένου ότι ο σχεδιασμός που δεν υιοθετείται και δεν υπηρετεί την τοπική κοινωνία είναι εκ των πραγμάτων καταδικασμένος να αποτύχει.

Η ανάγκη για το συγκεκριμένο πρόγραμμα προέκυψε με αφορμή τη χωροθέτηση και κατασκευή του φράγματος. Η ανάγκη αυτή έχει εκφραστεί με κάθε τρόπο και σε όλους τους τόνους από πολίτες, φορείς και την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Χαρακτηριστική είναι η **Απόφαση 582/2011 του Δημοτικού Συμβουλίου Χερσονήσου**, στο πλαίσιο της οποίας διατυπώθηκε μεταξύ άλλων η πρόταση για την εκπόνηση και εφαρμογή ολοκληρωμένου προγράμματος βιώσιμης ανάπτυξης της ενδοχώρας περιοχής «Λαγκάδα». Στην ίδια απόφαση αναφέρεται ότι: «...είναι διαπιστωμένο και αποδεδειγμένο πλέον ότι ένα έργο τέτοιας κλίμακας προορισμένο να δώσει καθοριστική λύση στην ενιαία διαχείριση των υδάτινων πόρων στην ανατολική ΚΡΗΤΗ, έχει επιφέρει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις (οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές κ.α) στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον της περιοχής και ειδικότερα στην περιοχή της “Λαγκάδας”, της γεωγραφικής ενότητας Χερσονήσου του Δήμου μας. Για την

αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων και των όποιων άμεσων κοινωνικών θεμάτων έχουν προκύψει, από την εκτέλεση του έργου, τα οποία βρίσκονται σε εκκρεμότητα και κυρίως την αξιοποίηση των νέων δυνατοτήτων που δημιουργούνται στον Δήμο μας από την εκτέλεση αυτού του μεγάλου έργου υποδομής, πάγια και αδιαπραγμάτευτη θέση μας πρέπει να είναι ότι: 1. Το έργο πρέπει να εκτελεστεί και να καλύψει τις απαιτήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης.... 2. Η Οργάνωση και χρηματοδότηση προγράμματος μεταφοράς των κατοίκων του οικισμού Σφενδυλίου.... 3. Η Αντιμετώπιση θεμάτων σχετικών με την ευρύτερη περιοχή της Λαγκάδας... 4. Η Εκπόνηση τοπικού αναπτυξιακού προγράμματος (ΤΑΠ) στην περιοχή της «Λαγκάδας» με χρηματοδότηση του κράτους...».

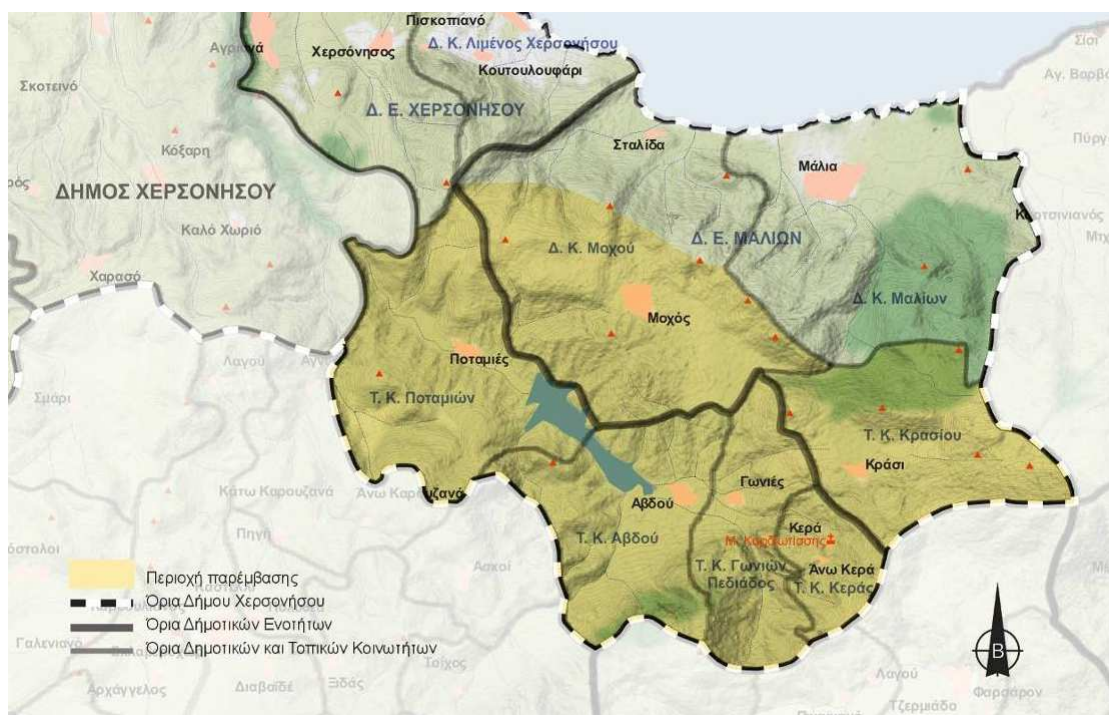
Παρόμοια πρόταση κατατέθηκε και στο πλαίσιο της Α΄ Φάσης Αναθεώρησης του ΠΠΧΣΑΑ Περιφέρειας Κρήτης από την Ομάδα Εργασίας του ΤΕΕ/ΤΑΚ, σύμφωνα με την οποία υπογραμμίζεται η «...ανάγκη αναφοράς στην ανάδειξη των χωρικών επιπτώσεων του φράγματος Αποσελέμη του Δήμου Χερσονήσου, που θα προσδιορίσει εκ νέου το τοπικό πρότυπο ανάπτυξης της περιοχής και θα αναδείξει το διαφαινόμενο ιδιαίτερο περιβαλλοντικό και πολιτιστικό σύμπλεγμα που διαμορφώνεται με έμφαση στο υδάτινο στοιχείο και το οποίο αναμένεται να επηρεάσει τη σημερινή εικόνα της περιοχής και να διαμορφώσει ένα νέο Τοπίο με ξεχωριστά χαρακτηριστικά...».

Το παρόν αποτελεί το **1^ο Παραδοτέο** με τίτλο: «Αποτύπωση, ανάλυση και αξιολόγηση της περιοχής».

1. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η περιοχή μελέτης ανήκει στο Δήμο Χερσονήσου της Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου. Πιο συγκεκριμένα, βρίσκεται στην ενδοχώρα των Δημοτικών Ενοτήτων Χερσονήσου και Μαλίων και περιλαμβάνει τους επτά (7) οικισμούς που βρίσκονται εντός και στις παρυφές της κοιλάδας της Λαγκάδας, ήτοι το Μοχό, τις Ποταμιές, το Σφεντύλι, το Αβδού, τις Γωνιές, την Κερά και το Κράσι.

Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ

Με συνολική έκταση 73,44 τ. χλμ., η Λαγκάδα καλύπτει ένα αρκετά σημαντικό μέρος της συνολικής έκτασης του Δήμου Χερσονήσου (27%). Παλαιότερα η περιοχή ανήκε στην (πρώην) Επαρχία Πεδιάδος, ενώ μετά την τελευταία διοικητική μεταρρύθμιση (Καλλικράτης, 2010) οριοθετείται από τις Τοπικές Κοινότητες Ποταμιών, Αβδού, Γωνιών, Κεράς της Δημοτικής Ενότητα Χερσονήσου, καθώς και την Τοπική Κοινότητα Κρασίου και τον οικισμό Μοχός που ανήκουν στη Δημοτική Ενότητα Μαλίων.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Δημοτική Ενότητα Δημοτική /Τοπική Κοινότητα		Έκταση (km ²)	Οικισμοί
Δ.Ε. ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ	Τ.Κ. Αβδού	11,75	Αβδού
	Τ.Κ. Γωνιών	8,51	Γωνίες
	Τ.Κ. Κεράς	3,86	Άνω Κερά
			Κερά
			Μονή Καρδιωτίσσης
	Τ.Κ. Ποταμιών	15,98	Ποταμιές
			Σφεντύλι
Δ.Ε. ΜΑΛΙΩΝ	Δ.Κ. Μοχού	20,65*	Μοχός
	Τ.Κ. Κρασίου	12,69	Κράσι

* Αφορά το τμήμα της Δημοτικής Κοινότητας Μοχού που εντάσσεται στην περιοχή μελέτης
ΠΗΓΗ: Ν. 3852/10

Από τα δυτικά η περιοχή της Λαγκάδας συνορεύει με τη Δημοτική Κοινότητα Γουβών του Δήμου Χερσονήσου και το Δήμο Μινώα Πεδιάδος (Τοπικές Κοινότητες Καρουζανών, Ασκών και Κασταμονίτσης), από νότια με το Δήμο Οροπεδίου (Τοπικές Κοινότητες Κάτω Μετοχίου, Λαγού και Τζερμιάδου) και ανατολικά με το Δήμο Αγίου Νικολάου (Δ.Ε. Νεάπολης). Στα βόρεια, τέλος, η περιοχή συνορεύει με τις Δημοτικές Κοινότητες Λιμένα Χερσονήσου, Χερσονήσου και Μαλίων, ενώ ο Μοχός διαχωρίζεται από την Σταλίδα με φυσικό όριο την κορυφογραμμή βορείως του Μοχού.

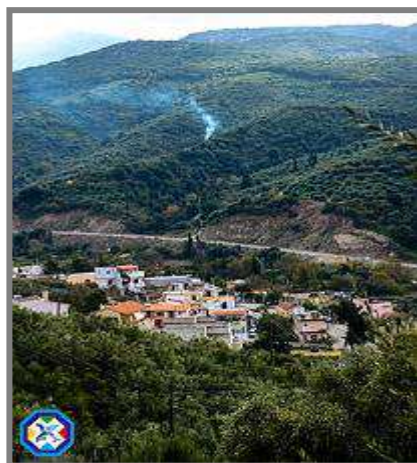
2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

2.1 Η φυσιογνωμία της περιοχής

Η Λαγκάδα διαθέτει μια ιδιαίτερη από κάθε άποψη εικόνα-ταυτότητα, η οποία οφείλεται τόσο στο ξεχωριστό φυσικό ανάγλυφο όσο και στο ανθρωπογενές αποτύπωμα στο πέρασμα του χρόνου, με σημείο αναφοράς τους οικισμούς, τους κατοίκους και την ιστορία τους.

Ειδικότερα:

Οι Ποταμιές βρίσκονται στη δεξιά όχθη του ποταμού Αποσελέμη που διαρρέει τη Λαγκάδα και από τον οποίο έχει λάβει και το όνομά του, σε υψόμετρο 170 μ., και ανάμεσα σε ελαιώνες, πορτοκαλεώνες και την άγρια βλάστηση του ποταμού. Η κύρια ασχολία των κατοίκων του χωριού είναι η γεωργία.¹ Η αρχαιότερη καταγραφή του οικισμού αναφέρεται σε έγγραφο του 1368, του Δουκικού Αρχείου του Χάνδακα. Την περίοδο της

Βενετοκρατίας πιστεύεται ότι ο οικισμός χωριζόταν σε Άνω και Κάτω Ποταμιές, ενώ στην τουρκική απογραφή του 1671 αναφέρεται ένας ενιαίος οικισμός Potamyas (Ν. Σταυρινίδης, Μεταφράσεις Β', σ. 117). Το 1881 αναφέρεται ως «Ποταμιαίς» στο Δήμο Μοχού, ενώ το 1900 ανήκει στο Δήμο Λαγκάδος. Το 1920 είναι έδρα ομώνυμου αγροτικού δήμου και από το 1928 είναι κοινότητα ως «αι Ποταμιαί».²

¹ Δήμος Χερσονήσου, www.hersonissos.gr

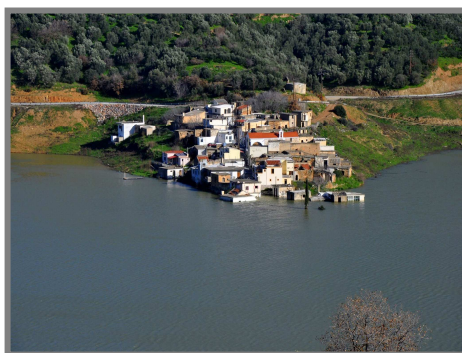
² Στέργιος Σπανάκης, Πόλεις και Χωριά της Κρήτης, Εκδ. Δετοράκης, 1991

Το Αβδού βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα της Λαγκάδας, σε υψόμετρο 230 μ. και επί του επαρχιακού δρόμου που οδηγεί στο Οροπέδιο Λασιθίου. Είναι η γενέτειρα του αρχαιολόγου και μεσαιωνοδίφη Στέφανου Ξανθουδίδη αλλά και πολλών ξακουστών οπλαρχηγών κατά τη διάρκεια των Κρητικών επαναστάσεων. Για το λόγο αυτό είναι γνωστό και ως Καπετανοχώρι.

Το τοπωνύμιο "Αβδού" προέρχεται από το όνομα του προφήτη Αβδιού, ναός του οποίου υπήρχε, κατά την παράδοση, στη θέση Κοντάρια ή Λινές. Η παλαιότερη αναφορά του οικισμού είναι σε έγγραφο του 1381 οπότε ήταν φέουδο του Michel Quirino, ενώ σε άλλα έγγραφα της εποχής αναφέρεται ως Avudu και Afdhu. Το 1577 αναφέρεται στην Επαρχία Πεδιάδος ως Avdhu Arano και Avdhu Cato. Το 1881 αναφέρεται ως «Αυδού» στο Δήμο Μοχού, το 1900 ως «Αβδού» στο δήμο Λαγκάδος, ενώ από το 1928 αποτελεί δική του κοινότητα.³

Το Σφεντύλι βρίσκεται στο κέντρο της Λαγκάδας, σε υψόμετρο 210 μ., στον πρώην επαρχιακό δρόμο που οδηγούσε στο Οροπέδιο Λασιθίου και σήμερα έχει μετατοπιστεί νοτίως του φράγματος. Η πρώτη γραπτή αναφορά σε αυτό είναι το 1577 από τον Fr. Barozzi ως Sfedilli και ακολούθως σε διάφορες περιόδους ως Sfendigli, Isfendil και Sphendili.

Στην απογραφή του 1881 αναφέρεται ως «Σφεντύλι» στο Δήμο Μοχού, ενώ το 1900 ανήκε στο Δήμο Λαγκάδος. Από το 1920 και μετά ανήκει αρχικά στον αγροτικό δήμο και στη συνέχεια στην Κοινότητα Ποταμιών. Το 2012 οι λιγοστοί κάτοικοι του χωριού υποχρεώθηκαν να το εγκαταλείψουν, καθώς βρέθηκαν εντός της τεχνητής λίμνης που δημιουργήθηκε από το φράγμα Αποσελέμη. Σήμερα το χωριό καλύπτεται στο μεγαλύτερο μέρος, ανάλογα με τη στάθμη τους, από τα νερά του φράγματος.

³ Ο.π.

Ο Μοχός είναι ο μεγαλύτερος οικισμός της περιοχής, με έντονο παραδοσιακό χαρακτήρα. Βρίσκεται σε υψόμετρο 400 μ., στις βόρειες παρυφές της κοιλάδας της Λαγκάδας σε πεδινή έκταση, κατάφυτη από ελαιώνες και αμπελώνες. Οι κάτοικοι ασχολούνται με την ελαιοκομία και την αμπελοκαλλιέργεια, αλλά και τον τουρισμό λόγω της γειτνίασης με την παραλία (Σταλίδα, Μάλια). Βάση της οικονομίας του χωριού είναι το ελαιόλαδο, τα σταφύλια και το κρασί. Η αρχαιότερη αναφορά του οικισμού γίνεται το 1387 ως Mocho στο Δουκικό Αρχείο του Χάνδακα. Το 1577 εμφανίζεται ως Mogho, στην τουρκική απογραφή του 1671 ως Moho και στην αιγυπτιακή απογραφή του 1834 ως Mokho. Το 1881 είναι έδρα ομώνυμου δήμου, ενώ το 1900 ο δήμος αυτός μετονομάζεται σε Λαγκάδας. Το 1920 έγινε ξανά έδρα ομώνυμου αγροτικού δήμου.⁴

Οι Γωνιές βρίσκονται στους δυτικούς πρόποδες της Σελένας, σε υψόμετρο 290 μ. και επί του επαρχιακού δρόμου προς το Οροπέδιο Λασιθίου. Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με την ελαιοκομία.

Οι Γωνιές έλαβαν την ονομασία τους από τη θέση του χωριού, καθώς βρίσκεται στην ανατολική γωνιά της Λαγκάδας. Η αρχαιότερη αναφορά στο χωριό, ως Gonie, χρονολογείται στα 1333, όταν μαζί με την Κερά αποτελούσαν φέουδο του Λατινικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινουπόλεως. Από το 1577 εμφανίζεται ως Gognes, ενώ στην τουρκική απογραφή του 1671 ως Gonyes και στην αιγυπτιακή απογραφή του 1834 ως Gonies. Το 1881 αναφέρεται ως Γωνιαίς στο Δήμο Μοχού και το 1900 ως Γωνιές στο Δήμο Λαγκάδας. Το 1920 είναι έδρα ομώνυμου αγροτικού δήμου. Κατά την επανάσταση του 1866 το χωριό κήκε από τους Τούρκους.⁵

⁴ Ο.π.⁵ Ο.π.

Η Κερά είναι το τελευταίο ορεινό χωριό του Δήμου, στα σύνορα με το Οροπέδιο Λασιθίου, μέσα σε κατάφυτη από καρποφόρα και άλλα δέντρα κοιλάδα (ρυάκι της Παναγίας). Η Κερά έλαβε την ονομασία της από το μοναστήρι της Παναγίας Καρδιώτισσας που βρίσκεται ανάμεσα στην Κάτω Κερά (υψόμετρο 560 μ), που σήμερα

έχει ελάχιστους κατοίκους και στην Άνω Κερά (υψόμετρο 680 μ.) με 100 περίπου κατοίκους. Οι κάτοικοι παλαιότερα ήταν μυλωνάδες, ενώ σήμερα ασχολούνται κατά κύριο λόγο με την ελαιοκαλλιέργεια. Στις απογραφές του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα αναφέρεται στην Επαρχία Πεδιάδας ως Messomuri, ενώ ως Κερά αναφέρεται για πρώτη φορά στην απογραφή του 1881 στο Δήμο Μοχού. Το 1900 αναφέρεται στο Δήμο Λαγκάδος και το 1920 είναι έδρα ομώνυμου αγροτικού δήμου. Το 1928 αναφέρεται στην Κοινότητα Κράσι, ενώ από το 1940 και μετά ως ομώνυμη κοινότητα με δυο οικισμούς.⁶

Το Κράσι βρίσκεται στους δυτικούς πρόποδες του όρους Σελένα, σε υψόμετρο 600 μέτρων, στη νότια άκρη μικρού οροπεδίου. Η γεωμορφολογία του οικισμού είναι ορεινή. Το έδαφος είναι πετρώδες. Οι κάτοικοι ασχολούνται σήμερα με την ελαιοκαλλιέργεια και την κτηνοτροφία, ενώ το χωριό φημίζεται για τα καρποφόρα δέντρα του και δη τις καρυδιές.

Το Κράσι είναι η γενέτειρα του Αντώνη Μιχελιδάκη, πρώτου πρωθυπουργού της Κρητικής Πολιτείας (1898 - 1913), της ζωγράφου Μαρίας Ζωγράφου και της πνευματικής οικογένειας των Αλεξίου (Λευτέρης Αλεξίου, Έλλη Αλεξίου, Γαλάτεια Καζαντζάκη-Αλεξίου και Στυλιανός Αλεξίου). Η αρχαιότερη μνεία του οικισμού αναφέρεται σε συμβόλαιο του 1280 ως Chrassi, Crassi και Crassy. Στην τουρκική (1671) και στην αιγυπτιακή (1834) απογραφή αναφέρεται ως Krasí. Το 1881 αναφέρεται ως Κράσι στο Δήμο Μοχού και το 1900 στο Δήμο Λαγκάδας, ενώ το 1920 είναι έδρα

⁶ Ο.π.

ομώνυμου αγροτικού δήμου. Το 1920 είναι έδρα ομώνυμου αγροτικού δήμου και από το 1928 έδρα της ομώνυμης Κοινότητας «το Κράσιον»⁷.

Σε ιστορικό επίπεδο αξίζει να σημειωθεί ότι η Λαγκάδα αποτέλεσε έναν από τους 86 πρώτους δήμους που συγκροτήθηκαν το 1879 στην Κρήτη, κατά την τελευταία περίοδο της Τουρκοκρατίας. Πρόκειται για το Δήμο Μοχού της Επαρχίας Πεδιάδος «έχων έδραν το ομώνυμον χωρίον και περιλαμβάνων τα χωρία Μοχό, Αβδού, Κράσι, Γωνιαίς, Κερά, Κερά (Μονή), Σφενδίλι, Ποταμιαίς, Ιεροσολυματική Μονή, Μάλλια, Χερσόνησος και των Μετοχίων (sic), Μυνητήν, Τσίγγαιναν, Άμπελον, Κουτουλουφάρι, Πισκοπιανό». Στην περίοδο που ακολούθησε, αυτή της Αυτονομίας της Κρήτης (1989-1913), η περιοχή αποτέλεσε ξεχωριστό δήμο, το «Δήμο Λαγκάδας» με έδρα το Μοχό. Ο Δήμος Λαγκάδος ιδρύθηκε το 1900 με το Νόμο 120 «Περί του δημοτικού νόμου»⁸ και κάλυπτε όλη την επικράτεια του σημερινού Δήμου Χερσονήσου. Το γεγονός αυτό πέρα από την ιστορική σημασία που έχει, δείχνει ξεκάθαρα ότι η περιοχή διαθέτει μια ιδιαίτερη οικονομικοκοινωνική και πολιτιστική συνοχή και ομοιογένεια, η οποία έχει συμβάλει αποφασιστικά στη διατήρηση της εικόνας και φήμης της διαχρονικά.

Σήμερα ωστόσο, ο κύριος προσδιοριστικός παράγοντας που επηρεάζει και καθορίζει τη φυσιογνωμία της περιοχής είναι το φράγμα και η τεχνητή λίμνη του Αποσελέμη, που έχουν δημιουργήσει μια νέα πραγματικότητα κυρίως για το περιβάλλον, το ανάγλυφο και την εικόνα, και μακροπρόθεσμα για τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις. Το τελευταίο βέβαια θα εξαρτηθεί από το κατά πόσο τελικά το φράγμα θα καταφέρει να είναι ενεργό, εξυπηρετώντας το σκοπό για τον οποίο κατασκευάστηκε και παράλληλα να αναδειχθεί σε αναπτυξιακό πόλο-μοχλό για προσέλκυση κατοίκων αλλά και για επιχειρηματικές δραστηριότητες.

⁷ Ο.π.

⁸ Επίσημη Εφημερίδα της Κρητικής Πολιτείας, φύλλο αριθμ.3, 11-2-1900.

Από γεωμορφολογικής άποψης η Λαγκάδα, με εξαίρεση το Μοχό, χαρακτηρίζεται ως ορεινή, με βάση την ΕΛ.ΣΤΑΤ., αν και με βάση την οδηγία 85/148 της ΕΟΚ και ο Μοχός χαρακτηρίζεται ως ορεινή κοινότητα⁹.

Ξεκινώντας από τα δυτικά, το ανάγλυφο της περιοχής είναι ομαλότερο και ηπιότερο με τις Ποταμιές να βρίσκονται στο πιο χαμηλό μέσο σταθμικό υψόμετρο (176 μ.), ενώ όσο προχωράμε προς τα ανατολικά, και ειδικότερα προς το Κράσι και την Κερά, στις πλαγίες του ορεινού όγκου της Δίκτης, το υψόμετρο αυξάνεται και οι κλίσεις του εδάφους γίνονται περισσότερο απότομες.

Γενικά, στην περιοχή επικρατεί ένα ιδιαίτερα ποικιλόμορφο και ελκυστικό για τον επισκέπτη τοπίο που χαρακτηρίζεται κυρίως από το υδάτινο στοιχείο της τεχνητής λίμνης του φράγματος που κατέχει κεντροβαρική θέση, σε συνδυασμό με τον ορεινό όγκο της Δίκτης στα ανατολικά και τους ελαιώνες που κυριαρχούν σε ολόκληρη σχεδόν την περιοχή.

ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΗ ΛΑΓΚΑΔΑΣ

Τοπική Κοινότητα	Αστικά και αγροτικά δημοτικά/κοινοτικά διαμερίσματα	Ορεινά, ημιορεινά και πεδινά δημοτικά/κοινοτικά διαμερίσματα	Μέσος σταθμικός υψόμετρος
Τ.Κ. Κρασίου	ΑΓ	Ο	600
Τ.Κ. Μοχού	ΑΓ	Η	224
Τ.Κ. Αβδού	ΑΓ	Ο	230
Τ.Κ. Γωνιών Πεδιάδος	ΑΓ	Ο	290
Τ.Κ. Κεράς	ΑΓ	Ο	650
Τ.Κ. Ποταμιών	ΑΓ	Ο	176

ΠΗΓΗ: Υψόμετρα Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος, ΕΣΥΕ, 2001

⁹ Με βάση την οδηγία 85/148 της ΕΟΚ οι κοινότητες χαρακτηρίζονται ως ορεινές είτε λόγω του μεγάλου υψόμετρου είτε εξαιτίας των απότομων κλίσεων που δυσχεραίνουν σε μεγάλο βαθμό την αξιοποίηση της γης, καθώς η ύπαρξη του συγκεκριμένου ανάγλυφου εκφράζει και μια λειτουργική απομόνωση των οικισμών.

ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΗ ΛΑΓΚΑΔΑΣ

ΠΗΓΗ: Οικοσκοπία

Παρά το γεγονός ότι οι ορεινοί όγκοι που περιβάλλουν τη Λαγκάδα προκαλούν μια φυσική απομόνωση, η προσβασιμότητα από και προς την περιοχή είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική τόσο από τα βόρεια, μέσω του Μοχού και του Κρασίου, και τα ανατολικά, μέσω των Ποταμιών όσο και από τα νότια, μέσω των Ασκών. Ως εκ τούτου, η Λαγκάδα παρουσιάζει υψηλό βαθμό χωροταξικής και οικονομικοκοινωνικής ένταξης στην ευρύτερη περιοχή, ενώ οι μετακινήσεις από και προς τα βόρεια παράλια (Χερσόνησος, Μάλια και Σταλίδα), το Ηράκλειο, το Οροπέδιο Λασιθίου αλλά και προς το Καστέλι Πεδιάδος γίνονται άμεσα και με ασφάλεια.

Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ

Οι βασικές εξαρτήσεις της περιοχής προέρχονται σε πρώτο επίπεδο από το Μοχό όπου συγκεντρώνονται οι κοντινότερες υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης και σε δεύτερο επίπεδο από τις Γούβες (έδρα του Δήμου), τη Χερσόνησο, τα Μάλια και το Καστέλι Πεδιάδος (στον τομέα της υγείας) όπου παρέχονται διοικητικές, οικονομικές, κοινωνικές, εμπορικές, τραπεζικές και άλλες υπηρεσίες, καθώς και θέσεις εργασίας για τον τοπικό πληθυσμό κατά την τουριστική περίοδο.

Επίσης, τα βόρεια παράλια του Δήμου εμφανίζουν μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση κατά την τουριστική περίοδο από όπου τροφοδοτείται η επισκεψιμότητα στην περιοχή κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Σημαντική όμως είναι και η εξάρτηση από το Ηράκλειο, που αποτελεί τον κύριο κόμβο συγκοινωνιακής εξυπηρέτησης της περιοχής αλλά και το πλησιέστερο ανωτέρου επιπέδου κέντρο παροχής εμπορικών, οικονομικών και λοιπών υπηρεσιών (π.χ. τριτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη, τριτοβάθμια εκπαίδευση).

Η εξάρτηση από το Ηράκλειο σε σχέση με τη συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση εκτιμάται ότι θα μειωθεί στο μέλλον, με τη μεταφορά του διεθνούς αεροδρομίου στο Καστέλι Πεδιάδος, δηλαδή σε πολύ μικρή απόσταση από τη Λαγκάδα.

Τέλος, σημαντική σχέση αλληλεξάρτησης εντοπίζεται ανάμεσα στις περιοχές της Λαγκάδας και του οροπεδίου Λασιθίου, καθώς η πρώτη αποτελεί τη βασική πύλη εισόδου-εξόδου των κατοίκων του Οροπεδίου Λασιθίου (μέσω Κρασίου και Αβδού) προς τα αστικά, διοικητικά και οικονομικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής, αλλά και πύλη εισόδου για τον εισερχόμενο τουρισμό που κατευθύνεται στο σπήλαιο Δικταίο Άντρο.

ΤΟ ΓΕΩΦΥΣΙΚΟ ΑΝΑΓΛΥΦΟ ΤΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

ΠΗΓΗ: Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων, Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

Συμπερασματικά, σε ότι αφορά το εσωτερικό περιβάλλον η φυσιογνωμία της περιοχής συνδιαμορφώνεται από τους οικισμούς με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και το φυσικό τοπίο, στο οποίο τελευταία έχει ενσωματωθεί και το φράγμα Αποσελέμη, δημιουργώντας μια νέα πραγματικότητα για τη Λαγκάδα, ανεξαρτήτως επιτυχίας ή μη του εγχειρήματος. Επίσης, η περιοχή δέχεται σαφείς επιδράσεις από το εξωτερικό της περιβάλλον και ειδικά από το βορρά (Χερσόνησος και Μάλια) και τα δυτικά (Ηράκλειο και Γούβες). Θετική όμως είναι και η επίδραση από την πλευρά του οροπεδίου Λασιθίου, λόγω του σημαντικού τουριστικού ρεύματος που κατευθύνεται προς το Δικταίο Άντρο (σχεδόν 156.000 επισκέπτες το 2015) διαμέσου της Λαγκάδας. Στο μέλλον, ωστόσο, και εφόσον υπάρξουν οι ανάλογες εξελίξεις, οι επιδράσεις θα είναι εξίσου σημαντικές και από τα νοτιοδυτικά και συγκεκριμένα το Καστέλι, όπου προγραμματίζεται η κατασκευή του νέου διεθνούς αεροδρομίου, το οποίο θα αναδιαμορφώσει τον οικονομικό (τουλάχιστον) χάρτη της ευρύτερης περιοχής και θα δημιουργήσει νέες ανάγκες, εξαρτήσεις αλλά και ευκαιρίες.

2.2 Δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με την αναθεώρηση των αποτελεσμάτων της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011¹⁰ ο μόνιμος πληθυσμός της Λαγκάδας ανέρχεται σε **2.254 κατοίκους** που αντιστοιχεί στο 8,4% του πληθυσμού του Δήμου Χερσονήσου. Ο μόνιμος πληθυσμός περιλαμβάνει τους Έλληνες και αλλοδαπούς κατοίκους που έχουν τη συνήθη διαμονή τους σε κάθε επίπεδο διοικητικής διαίρεσης του Δήμου.

ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Δημοτική Ενότητα	Οικισμός	Μόνιμος Πληθυσμός 2011
Δ.Ε. Μαλίων	Κράσι	147
	Μοχός	825
Δ. Ε. Χερσονήσου	Αβδού	357
	Γωνιές	401
	Κερά	19
	Άνω Κερά	65
	Μονή Καρδιωτίσσης	26
	Ποταμιές	371
	Σφενδύλι	43
Σύνολο Περιοχής		2.254
Δήμος Χερσονήσου		26.717

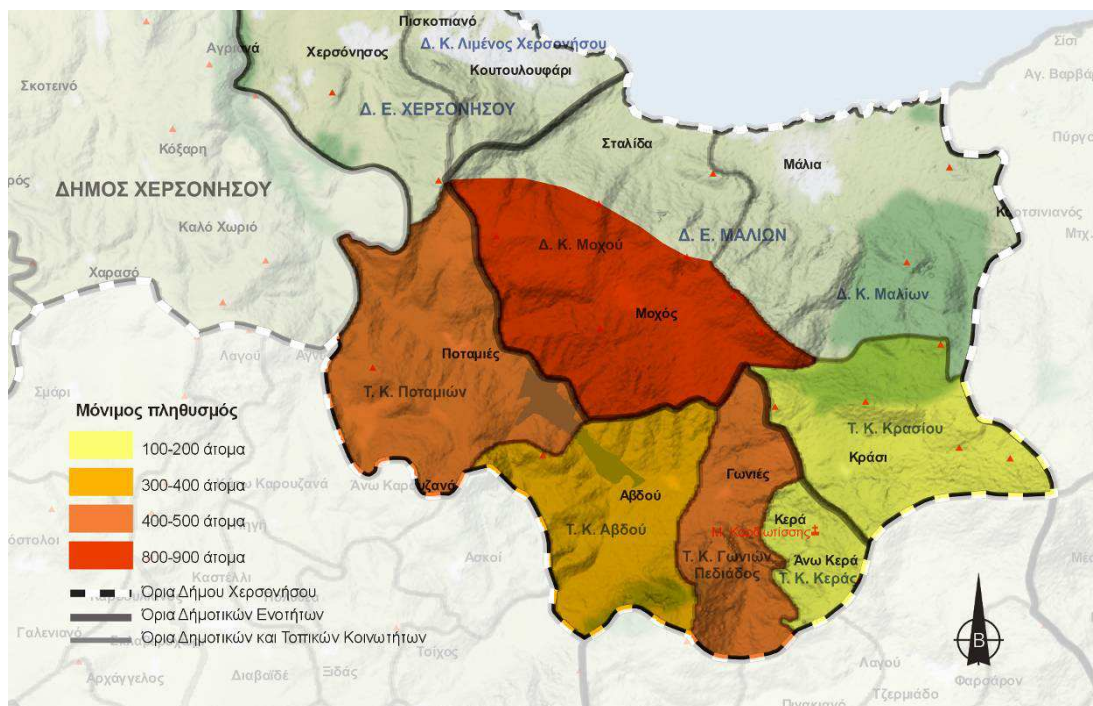
ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφή 2011.

Με βάση λοιπόν τα στοιχεία της Απογραφής του 2011, η πληθυσμιακή πυκνότητα ανέρχεται στους 30,7 κατ./τ.χλμ., γεγονός που χαρακτηρίζει τη Λαγκάδα γενικά ως αραιοκατοικημένη περιοχή. Ο πληθυσμός συγκεντρώνεται κυρίως στο Μοχό (37%) και δευτερευόντως στις Γωνιές (18%), στις Ποταμιές (16,5%) και στο Αβδού (16%), ενώ οι υπόλοιποι κάτοικοι κατανέμονται στο Κράσι, στην Άνω Κερά, στο Σφεντύλι, στη Μονή Καρδιωτίσσης και στην Κερά. Σημειώνεται ότι από το 2012 και μετά, οπότε και ολοκληρώθηκε ο ταμιευτήρας του φράγματος Αποσελέμη, **ο οικισμός Σφεντύλι** που βρίσκεται εντός της τεχνητής λίμνης, **δεν κατοικείται**. Οι κάτοικοι του υποχρεώθηκαν

¹⁰ ΕΛ.ΣΤΑΤ, Δελτίο Τύπου, 2.4.2014, ΦΕΚ 699, τ. Β', 20.3.2014

να τον εγκαταλείψουν αφού το σύνολο της έκτασης του οικισμού απαλλοτριώθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο για τις ανάγκες του έργου.

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ

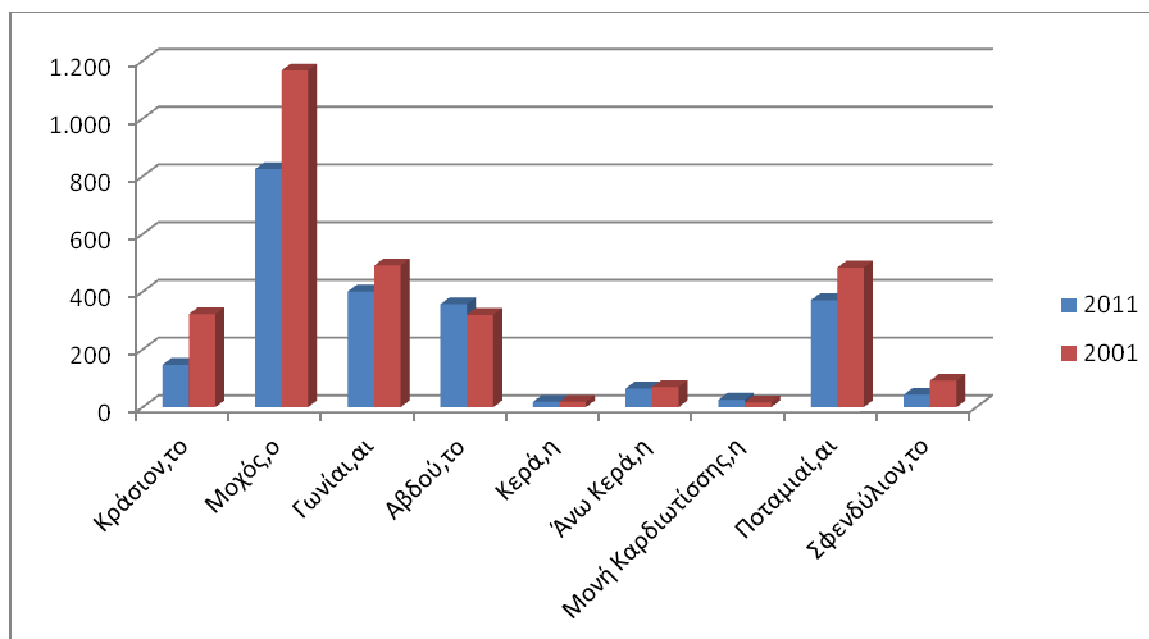
Μεταξύ των δυο τελευταίων απογραφών, του 2011 και του 2001, ο μόνιμος πληθυσμός της Λαγκάδας μειώθηκε κατά 24% περίπου, με τη μεγαλύτερη μείωση να καταγράφεται στους οικισμούς Κράσι (-54%) και Σφεντύλι (-53%). Ωστόσο, στην περίπτωση του Αβδού και της Μονής Καρδιωτίσσης καταγράφεται αύξηση του πληθυσμού, η οποία ειδικά στη δεύτερη περίπτωση αγγίζει το 53%.

Ειδικά, η αύξηση του πληθυσμού στο Αβδού εκτιμάται ότι οφείλεται κυρίως σε συνταξιούχους αλλοδαπούς που επέλεξαν το χωριό για μόνιμη κατοικία και σε Αβδιώτες πρώην κατοίκους της Αθήνας, που η οικονομική κρίση τους ώθησε να επιστρέψουν στο χωριό τους, γεγονός που υποδηλώνει το δυναμικό χαρακτήρα του συγκεκριμένου οικισμού.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΜΟΝΙΜΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (2001, 2011)

Οικισμοί	2011	2001	Μεταβολή (%)
Κράσι	147	323	-54,5%
Μοχός	825	1167	-29,3%
Γωνιές	401	491	-18,3%
Αβδού	357	320	11,6%
Κερά	19	19	0,0%
Άνω Κερά	65	70	-7,1%
Μονή Καρδιωτίσσης	26	17	52,9%
Ποταμιές	371	484	-23,3%
Σφενδύλι	43	92	-53,3%
Σύνολο Περιοχής	2.254	2.983	-24,4%

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφές Πληθυσμού 2001 & 2011

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΜΟΝΙΜΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ (2001, 2011)

Συνολικά, το μέγεθος της Λαγκάδας, με πληθυσμιακούς όρους, ήταν και παραμένει μικρό, σε σύγκριση με άλλες περιοχές του Δήμου Χερσονήσου και ειδικά εκείνες που βρίσκονται στα παράλια. Ωστόσο, κατά το παρελθόν, η πληθυσμιακή εικόνα της Λαγκάδας υπήρξε πολύ διαφορετική. Κατά την απογραφή του 1900 η περιοχή αριθμούσε συνολικά 4.119 κατοίκους με το Μοχό και το Αβδού να είναι οι

πολυπληθέστεροι οικισμοί (1.613 και 791 αντίστοιχα). Επίσης, οικισμοί όπως η Κερά και το Κράσι που σήμερα είναι πληθυσμιακά αποδυναμωμένοι, ένα αιώνα πριν είχαν θετική πληθυσμιακή εικόνα, με την Κερά να αριθμεί 241 κατοίκους και το Κράσι 457. Στην περίπτωση των οικισμών Γωνιές, Ποταμιές και Σφεντύλι ο πληθυσμός δεν έχει μεταβληθεί σημαντικά τα τελευταία 100 χρόνια¹¹. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο πληθυσμός της περιοχής συνέχισε να αυξάνεται στις αρχές του 20 αι. φτάνοντας σχεδόν τους **7.000 κατοίκους το 1940** (6.898, Απογραφή 1940). Κατά την περίοδο μάλιστα αυτή ο πληθυσμός του Μοχού άγγιξε τους 1.800 κατοίκους, ενώ του Αβδού ξεπέρασε τους 1.000. Η πληθυσμιακή συρρίκνωση της περιοχής ξεκίνησε από το 1950 και εντάθηκε τις επόμενες δεκαετίες, για να φτάσει σήμερα η περιοχή να αριθμεί λίγο περισσότερους από 2.000 κατοίκους.¹²

Το δημογραφικό προφίλ της Λαγκάδας χαρακτηρίζεται από σημάδια γήρανσης, ακολουθώντας τη γενικότερη τάση που επικρατεί στην ενδοχώρα της Κρήτης. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των ατόμων άνω των 65 ετών είναι πολύ υψηλό στο σύνολο του πληθυσμού (34%), αλλά και σε σχέση με το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 0-14 ετών (12%), γεγονός που καταδεικνύει το έντονο δημογραφικό πρόβλημα της περιοχής και τη δυσκολία ανανέωσης του πληθυσμού.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑ

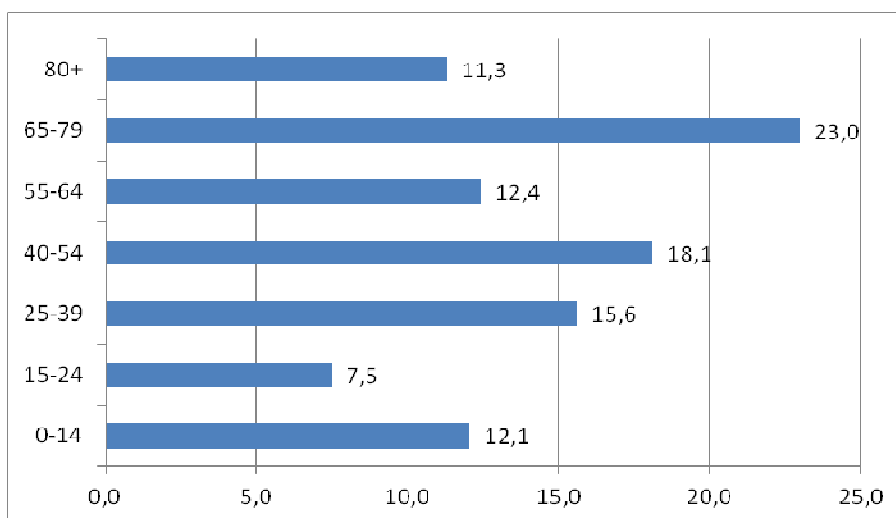
Ομάδες Ηλικιών	Άνδρες		Γυναίκες		Σύνολο	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%	Αριθμός	%
0-14	155	13,8	117	10,4	272	12,1
15-24	98	8,7	71	6,3	169	7,5
25-39	179	15,9	173	15,3	352	15,6
40-54	215	19,1	193	17,1	408	18,1
55-64	129	11,5	151	13,4	280	12,4
65-79	243	21,6	275	24,4	518	23,0
80+	107	9,5	148	13,1	255	11,3
Σύνολο	1126	100,0	1128	100,0	2254	100,0

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Απογραφή Πληθυσμού 2011

¹¹ Κρητική Πολιτεία, Ο πληθυσμός των χωριών του Νομού Ηρακλείου το 1900, ειδική έκδοση της Εφημερίδας ΠΑΤΡΙΣ, 2007

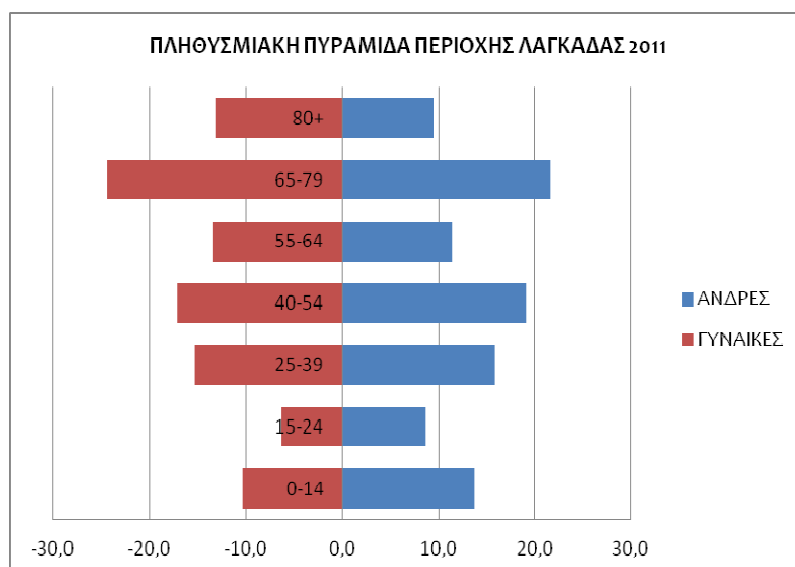
¹² Στέργιος Σπανάκης, Πόλεις και Χωριά της Κρήτης, 1991

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ (2011)

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφή Πληθυσμού 2011

Όσο αφορά στη σύνθεση του πληθυσμού κατά φύλο, οι άντρες υπερτερούν στις ηλικιακές ομάδες 0-14, 15-24 και 40-54, ενώ ο γυναικείος πληθυσμός υπερτερεί σε όλες τις ομάδες ηλικιών άνω των 55 ετών. Στην ηλικιακή ομάδα 25-39 διαπιστώνεται μια σχετικά ισορροπη κατάσταση ως προς τη σύνθεση του πληθυσμού. Το ποσοστό των ανδρών άνω των 65 ετών προς το σύνολο του ανδρικού πληθυσμού ανέρχεται στο 31%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στις γυναίκες είναι 37,5%. Επίσης, ο ανδρικός πληθυσμός σε σχέση με το γυναικείο έχει μεγαλύτερη δυναμική ανανέωσης, με βάση το σχετικό ποσοστό στην ομάδα ηλικιών 0-14.

Η ένταση του δημογραφικού προβλήματος στη Λαγκάδα τεκμηριώνεται και από τους δημογραφικούς δείκτες, οι οποίοι διαμορφώνονται ως εξής:

Α. Δείκτης Νεανικότητας: Δείχνει το ποσοστό των νέων ατόμων (0-14 ετών) στο συνολικό πληθυσμό. Στη Λαγκάδα ο εν λόγω δείκτης θεωρείται αρκετά χαμηλός (12,1%), ειδικά σε σύγκριση με το Δήμο Χερσονήσου συνολικά, ενώ διαπιστώνεται δυσκολία αύξησης της τιμής του σε σχέση με το 2001 (11,4%).

Β. Ο Δείκτης Γήρανσης εκφράζει το κατά πόσο το βάρος του πληθυσμού μετατοπίζεται από τη βάση της πληθυσμιακής πυραμίδας προς την κορυφή, πόσο δηλαδή γερασμένος είναι ο πληθυσμός και κατά πόσο μια περιοχή αντιμετωπίζει πρόβλημα ανανέωσης του πληθυσμού της. Στη Λαγκάδα ο δείκτης γήρανσης είναι κατά πολύ υψηλότερος (284,2) σε σχέση με τον ίδιο δείκτη σε επίπεδο Δήμου Χερσονήσου (87,4). Αξίζει επίσης να σημειωθεί η σημαντική αύξηση του συγκεκριμένου δείκτη, κατά 25 περίπου ποσοστιαίες μονάδες, σε σχέση με το 2001.

Γ. Ο Δείκτης Εξάρτησης δηλώνει την επιβάρυνση που δέχεται ο ενεργός πληθυσμός (15-64 ετών) από το γεροντικό και το νεανικό πληθυσμό (65+ και 0-14 ετών). Η τιμή του δείκτη είναι αρκετά υψηλή (86,4) σε σχέση με τον ίδιο δείκτη σε επίπεδο Δήμου Χερσονήσου (51). Επίσης, όπως και στην περίπτωση του δείκτη γήρανσης, διαπιστώνεται αξιόλογη αύξηση του δείκτη εξάρτησης σε σχέση με το 2001.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ

	2011		2001	
	Περιοχή Λαγκάδας	Δήμος Χερσονήσου ¹³	Περιοχή Λαγκάδας	Δήμος Χερσονήσου ¹⁴
Δείκτης Νεανικότητας ¹⁵	12,1	18	11,4	17,1
Δείκτης Γήρανσης ¹⁶	284,2	87,4	260,8	87,7
Δείκτης Εξάρτησης ¹⁷	86,4	51	69,5	47,3

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων

¹³ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Χερσονήσου 2015-2019

¹⁴ Ο.π.

¹⁵ Δείκτης Νεανικότητας : (πληθυσμός 0-14 ετών) / (συνολικό πληθυσμό) X 100

¹⁶ Δείκτης Γήρανσης: (πληθυσμός 65+ / πληθυσμό 0-14 ετών) X 100

¹⁷ Δείκτης Εξάρτησης: [(πληθυσμός 0-14 ετών) + (πληθυσμός 65+)] / (πληθυσμό 15-64 ετών) X 100

Τέλος, το μορφωτικό προφίλ της Λαγκάδας δε διαφέρει από αυτό των άλλων περιοχών της Κρητικής υπαίθρου, με τα άτομα που έχουν ολοκληρώσει την τυπική εκπαίδευση να αποτελούν την πλειοψηφία του ανθρώπινου δυναμικού (73%). Ταυτόχρονα, το επίπεδο εξειδίκευσης στην περιοχή θεωρείται σχετικά χαμηλό, αφού μόλις το 9% του τοπικού πληθυσμού έχει ολοκληρώσει επαγγελματική ή τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το φαινόμενο της σχολικής εγκατάλειψης, που μαστίζει την ενδοχώρα της Κρήτης τα τελευταία χρόνια, εντοπίζεται και στην περίπτωση της Λαγκάδας σε ποσοστό 6%, αρκετά πάνω από το μέσο όρο σε επίπεδο δήμου (3,3%). Αντίθετα, ιδιαίτερα θετικό είναι το γεγονός ότι μονάχα το 3% του τοπικού πληθυσμού δεν γνωρίζει ανάγνωση και γραφή.

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Οικισμοί		Επίπεδο Εκπαίδευσης (αριθμός)							
		3βάθμια	Μεταδευτεροβάθμια (Επαγγελματική)	2βάθμια	1βάθμια	Λοιπά			
						Εγκατέλειψε το Δημοτικό, αλλά γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	Ολοκλήρωσε την προσχολική αγωγή	Δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση	Μη κατατασσόμενοι (άτομα γεννηθέντα μετά την 1/1/2005)
Κράσι		6	5	42	62	16	8	3	5
Μοχός		39	33	235	350	42	63	32	31
Γωνιές		17	12	142	164	7	22	2	35
Αβδού		34	15	117	134	28	11	6	12
Κερά		5	1	7	3	0	0	0	3
Άνω Κερά		6	0	16	35	0	4	0	4
Μονή Καρδιωτίσσης		2	0	13	6	2	0	2	1
Ποταμιές		15	7	134	142	33	12	10	18
Σφενδύλι		7	1	9	18	1	3	2	2
Σύνολο Περιοχής	Αριθμός	131	74	715	914	129	123	57	111
	Ποσοστό	6%	3%	32%	41%	6%	5%	3%	5%

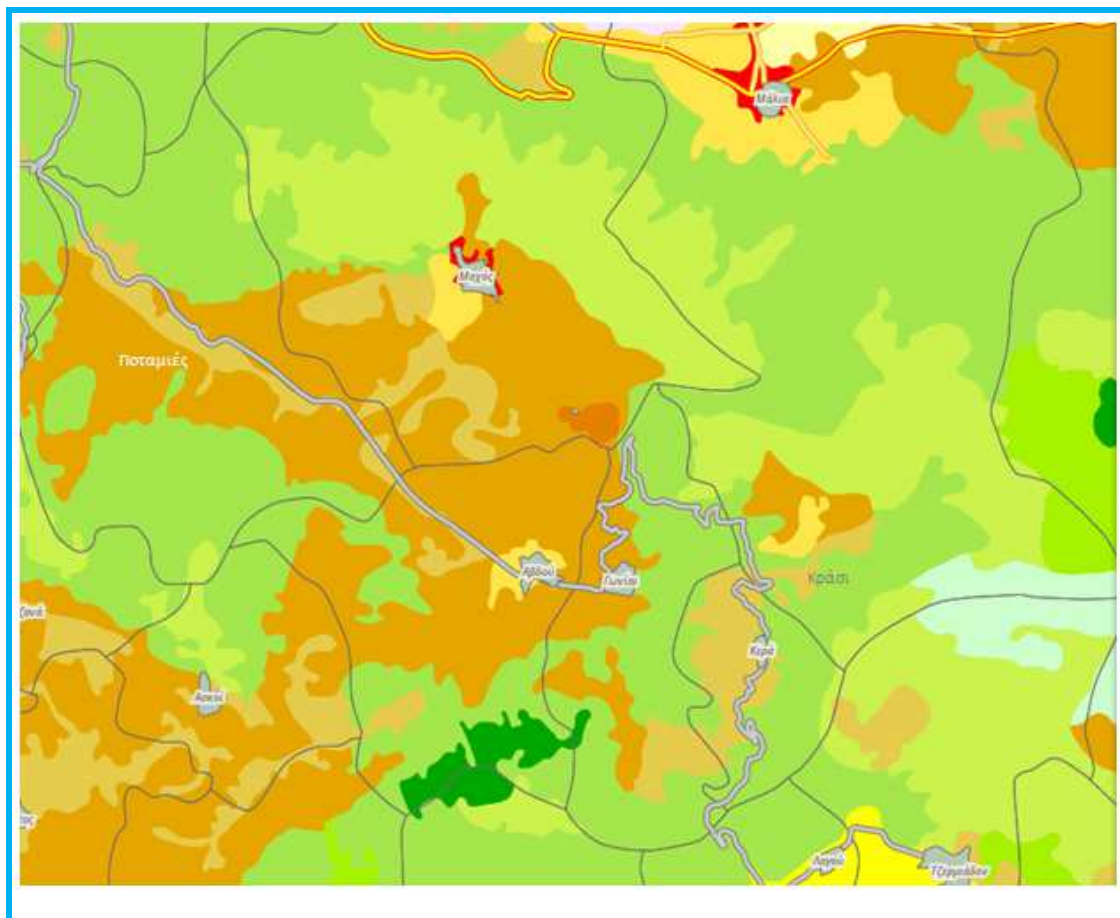
ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Απογραφή Πληθυσμού 2011

Συμπερασματικά, η περιοχή της Λαγκάδας παρά τη σημαντική πληθυσμιακή δυναμική που βίωσε προπολεμικά, τις επόμενες δεκαετίες, επηρεάστηκε ιδιαίτερα από το φαινόμενο της αστικοποίησης. Είναι γεγονός ότι ένα μεγάλο τμήμα του τοπικού πληθυσμού αναγκάστηκε να μετακινηθεί προς την Αθήνα, το Ηράκλειο και τις τουριστικές περιοχές στα βόρεια παράλια του Ηρακλείου, προς αναζήτηση εργασίας και καλύτερων συνθηκών ζωής. Αυτή η πληθυσμιακή έξοδος συνεχίστηκε και μετά το 2008 (βλέπε Απογραφή 2011), οπότε και εμφανίστηκε η οικονομική κρίση. Σήμερα, το δημογραφικό προφίλ της περιοχής χαρακτηρίζεται από υψηλούς δείκτες γήρανσης και εξάρτησης και σχετικά μέτριο εκπαιδευτικό επίπεδο.

2.3 Χρήσεις γης

Σύμφωνα με στοιχεία καλύψεων γης του προγράμματος CORINE 2000 προκύπτει ότι η μεγαλύτερη έκταση της Λαγκάδας καλύπτεται από φυσικούς βοσκότοπους και σκληροφυλλική βλάστηση. Επίσης, σημαντική επιφάνεια των εδαφών καταλαμβάνεται από ελαιώνες, ενώ μικρότερες εκτάσεις αφορούν σε σύνθετα συστήματα καλλιέργειας και γη καλυπτόμενη από γεωργία.

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΛΥΨΕΩΝ ΓΗΣ (CORINE 2000)

ΠΗΓΗ: <http://www.oikoskopio.gr/map/>

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- 112 Διακεκομμένη αστική δόμηση
- 221 Αμπελώνες
- 223 Ελαιώνες
- 242 Σύνθετα συστήματα καλλιέργειας
- 243 Γη που καλύπτεται κυρίως από Γεωργία
- 312 Δάσος κωνοφόρων
- 321 Φυσικοί βιότοποι
- 323 Σκληροφυλλική βλάστηση
- 333 Εκτάσεις με αραιή βλάστηση

Αναλυτικότερα οι υφιστάμενες χρήσεις γης, ανά οικισμό, διαμορφώνονται ως εξής:

Μοχός: στο βόρειο μέτωπο αναπτύσσονται φυσικοί βοσκότοποι και σε μικρή έκταση σκληροφυλλική βλάστηση, ενώ σημαντικό τμήμα καταλαμβάνεται από διακεκομμένη αστική οικοδόμηση. Στο κεντρικό και νότιο τμήμα αναπτύσσονται κατά κύριο λόγο φυσικοί βοσκότοποι που αποτελούν και την κυρίαρχη χρήση γης, ενώ μικρότερες εκτάσεις καταλαμβάνονται από γη καλυπτόμενη από γεωργία. Στην εγγύς περιοχή του κατοικημένου τμήματος αναπτύσσονται σύνθετα συστήματα καλλιέργειας, ενώ στο νοτιοανατολικό τμήμα υπάρχει μια μικρή έκταση που καλύπτεται από αμπελώνες.

Ποταμιές: στο βόρειο και νότιο τμήμα οι εκτάσεις γης καλύπτονται από σκληροφυλλική βλάστηση. Στο κεντρικό τμήμα αναπτύσσονται ελαιώνες, ενώ ένα γραμμικό τμήμα καλύπτεται από γεωργική γη. Τέλος, πολύ μικρή έκταση στα νότια όρια του οικισμού καλύπτεται από φυσικούς βοσκότοπους.

Αβδού: κυρίαρχη χρήση γης αποτελούν οι ελαιώνες που καλύπτουν τη βόρεια και κεντρική ζώνη του οικισμού, ενώ ανάμεσά τους παρεμβάλλονται σύνθετα συστήματα καλλιέργειας, σκληροφυλλική βλάστηση, καθώς και μικρή έκταση γης που καλύπτεται από γεωργία με σημαντικές εκτάσεις φυσικής βλάστησης. Στο νότιο τμήμα η επιφάνεια καλύπτεται από σκληροφυλλική βλάστηση, ενώ σημαντικές εκτάσεις καλύπτονται από δάση κωνοφόρων και ένα πολύ μικρό μέρος αφορά σε φυσικούς βοσκότοπους.

Γωνιές: το μεγαλύτερο τμήμα των εδαφών του οικισμού καλύπτεται από σκληροφυλλική βλάστηση, ενώ μεγάλη είναι επίσης η κάλυψη από ελαιώνες. Στα νοτιοδυτικά όρια με το Αβδού αναπτύσσεται δάσος κωνοφόρων, ενώ στα νοτιοανατολικά όρια με τον ίδιο οικισμό καταγράφονται εκτάσεις που καλύπτονται από γεωργική γη.

Κερά: τα εδάφη καλύπτονται από σκληροφυλλική βλάστηση και από γεωργική γη και ένα πολύ μικρό τμήμα στα ανατολικά από φυσικούς βοσκότοπους.

Κράσι: το μεγαλύτερο τμήμα κυριαρχείται από σκληροφυλλική βλάστηση, υπάρχουν μικρότερες εκτάσεις με αραιή βλάστηση και φυσικοί βοσκότοποι, ενώ μικρή επιφάνεια του εδάφους καλύπτεται από γεωργική γη.

Η κατασκευή και λειτουργία του φράγματος Αποσελέμη, παρά το γεγονός ότι δεν άλλαξε επί της ουσίας, ούτε έχει επηρεάσει μέχρι στιγμής, τις επικρατούσες χρήσεις γης στην ευρύτερη περιοχή της Λαγκάδας, με εξαίρεση την απαλλοτρίωση του οικισμού Σφεντύλι (ήτοι χρήση αστικής δόμησης) και μεγάλων εκτάσεων καλυμμένων κυρίως με ελαιώνες για τις ανάγκες του ταμιευτήρα και των λοιπών έργων (αγωγοί μεταφοράς νερού, σήραγγα Οροπεδίου Λασιθίου, νέο οδικό δίκτυο κ.α.), ωστόσο επέφερε ένα οιονεί περιοριστικό καθεστώς. Το τελευταίο θα οριστικοποιηθεί θεσμοθετηθεί με την εκπόνηση ειδικού χωροταξικού σχεδίου, καθώς η περιοχή θεωρείται βάσει της νομοθεσίας «Περιοχή Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων» (Βλέπε παράγραφο 2.6). Άλλωστε και οι περιβαλλοντικοί όροι για τα έργα υδροδότησης Ηρακλείου και του Φράγματος Αποσελέμη¹⁸ προβλέπουν ρητά ότι ο ταμιευτήρας και ο υγροβιότοπος των εκβολών του ποταμού Αποσελέμη αποτελούν ειδικά προστατευόμενες ζώνες.

Οι μόνοι περιορισμοί σχετικά με τις χρήσεις γης που ισχύουν μέχρι στιγμής βάσει των περιβαλλοντικών όρων που έχουν εκδοθεί είναι: η απαγόρευση οποιασδήποτε δραστηριότητας εντός της ζώνης απαλλοτρίωσης, η οποία συνεχίζει ακόμα και σήμερα να επεκτείνεται για τις ανάγκες προστασίας του φράγματος, η απαγόρευση μπαζωμάτων οποιουδήποτε χειμάρρου-ρεματιάς και η απαγόρευση της δόμησης σε απόσταση 100 μ. από το ίχνος της ανώτατης στάθμης του ταμιευτήρα με εξαίρεση μικρές αγροτικές αποθήκες μέγιστου ύψους 2,5 μ. Επίσης, με βάση τους περιβαλλοντικούς όρους¹⁹ και σε ότι αφορά ειδικά τη χάραξη των αγωγών μεταφοράς νερού, δεν παρεμποδίζονται βιοτεχνικές δραστηριότητες καθώς και η λειτουργία οργανωμένων εγκαταστάσεων. Τέλος, προβλέφθηκε η συμπλήρωση εσωτερικής οδοποιίας και η αποκατάσταση προσπελάσιμων αγροτεμαχίων στην περιοχή ταμιευτήρα Αποσελέμη για την εξασφάλιση της απρόσκοπτης πρόσβασης στις όμορες

¹⁸ ΚΥΑ 82663/28-8-1996

¹⁹ Τροποποίηση-ανανέωση ΑΕΠΟ, ΚΥΑ 142074/1-8-2005

του ταμιευτήρα ιδιοκτησίες. Ειδικά δε σε ότι αφορά το έργο της κατασκευής της σήραγγας Οροπεδίου Λασιθίου, ο επικαιροποιημένος σχεδιασμός της (ήτοι υπόγεια αντί επιφανειακά έργα) είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί η κατάληψη – αποψίλωση περιβάλλοντος και σαφώς μικρότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις στις χρήσεις γης.²⁰

2.4 Οικονομικά στοιχεία

Το προφίλ της απασχόλησης στην περιοχή της Λαγκάδας προέρχεται από τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής της ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2011). Από αυτά προκύπτει το ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό του Οικονομικά Ενεργού Πληθυσμού²¹ (μόλις 33%) σε σχέση με τον Οικονομικά μη Ενεργό Πληθυσμό²² (67%). Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει με έμφαση την ανάγκη ενίσχυσης του εργατικού δυναμικού της περιοχής. Οι οικισμοί με το μεγαλύτερο σε μέγεθος εργατικό δυναμικό είναι ο Μοχός και οι Γωνιές, στο Μοχό δε συγκεντρώνεται και το 38% του οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού της περιοχής. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός αποτελείται κυρίως από άνδρες, σε ποσοστό 65%. Αντίθετα, στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό κυριαρχούν οι γυναίκες σε ποσοστό 57%.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΣ / ΜΗ ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (2011)

Οικισμοί	Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός			Οικονομικά μη Ενεργός Πληθυσμός		
	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Κράσι	26	12	38	54	55	109
Μοχός	153	94	247	234	344	578
Γωνιές	101	59	160	106	135	241
Αβδού	71	38	109	109	139	248
Κερά	8	2	10	5	4	9
Άνω Κερά	15	6	21	21	23	44
Μονή Καρδιωτίσσης	9	0	9	4	13	17

²⁰ Τροποποίηση-ανανέωση ΑΕΠΟ, ΚΥΑ 127444/30-6-2010.

²¹ Ως οικονομικά ενεργός πληθυσμός νοείται το άθροισμα των απασχολούμενων και των ανέργων.

²² Στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό με βάση της ΕΛ. ΣΤΑΤ. περιλαμβάνονται οι μαθητές ή σπουδαστές, οι συνταξιούχοι, οι εισοδηματίες, εκείνοι που ασχολούνται με τα οικιακά καθώς και άλλες περιπτώσεις.

Οικισμοί		Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός			Οικονομικά μη Ενεργός Πληθυσμός		
		Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Ποταμιές		82	40	122	105	144	249
Σφενδύλι		13	6	19	10	14	24
Σύνολο Περιοχής	Αριθμός	478	257	735	648	871	1519
	Ποσοστό	65,0	35,0	32,6	42,7	57,3	67,4

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφή 2011

Παρά το μικρό μέγεθος του μόνιμου πληθυσμού που χαρακτηρίζεται ως «οικονομικά ενεργός», η απασχόληση βρίσκεται σε ιδιαίτερα ικανοποιητικό επίπεδο (76%), δεδομένης και της οικονομικής συγκυρίας. Το 36% της απασχόλησης καταγράφεται στο Μοχό και σχεδόν το 50% στις Γωνιές, στο Αβδού και στις Ποταμιές. Οι άνδρες κυριαρχούν και μεταξύ των απασχολούμενων σε ποσοστό που αγγίζει το 63%.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ (2011)

Οικισμοί		Απασχολούμενοι		
		Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Κράσι		22	12	34
Μοχός		120	83	203
Γωνιές		58	38	96
Αβδού		51	36	87
Κερά		8	2	10
Άνω Κερά		14	4	18
Μονή Καρδιωτίσσης		8	0	8
Ποταμιές		60	30	90
Σφενδύλι		10	4	14
Σύνολο Περιοχής	Αριθμός	351	209	560
	Ποσοστό	62,7	37,3	76,2

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφή 2011

Τέλος, η ανεργία στην περιοχή άγγιξε το 2011 το 24%. Σήμερα, το ποσοστό αυτό εκτιμάται στα ίδια επίπεδα, δεδομένου ότι στην Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου

συνολικά η ανεργία άγγιξε το 25% το 2014 για να πέσει στο 22% το 2016²³, γεγονός που υπογραμμίζει τη γενικότερη υφεσιακή τάση που επικρατεί ως προς το ζήτημα της ανεργίας στην Κρήτη. Η ανεργία έχει επιβαρύνει κατά πολύ περισσότερο τους άντρες σε σχέση με τις γυναίκες (73% έναντι 27%) και καταγράφεται υψηλότερη στις Γωνιές και δευτερευόντως στο Μοχό.

ΑΝΕΡΓΙΑ (2011)

Οικισμοί		Άνεργοι		
		Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο
Κράσι		4	0	4
Μοχός		33	11	44
Γωνιές		43	21	64
Αβδού		20	2	22
Κερά		0	0	0
Άνω Κερά		1	2	3
Μονή Καρδιωτίσσης		1	0	1
Ποταμιές		22	10	32
Σφενδύλι		3	2	5
Σύνολο Περιοχής	Αριθμός	127	48	175
	Ποσοστό	72,6	27,4	23,8

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Απογραφή 2011

2.5 Παραγωγικές δραστηριότητες

Στη Λαγκάδα δραστηριοποιούνται συνολικά **130 επιχειρήσεις** (2017), με βάση στοιχεία του Επιμελητηρίου Ηρακλείου και του Μητρώου Τουριστικών Επιχειρήσεων του Υπουργείου Τουρισμού.²⁴ Στην πλειοψηφία τους πρόκειται για επιχειρήσεις με τουριστικό προσανατολισμό, αφού το 31,5% ασκεί ως κύρια δραστηριότητα μια

²³ Ελληνική Στατιστική Αρχή, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2^ο Τρίμηνο 2017

²⁴ Επεξεργασία στοιχείων: Εργαστήριο Ερευνών και Δορυφόρων Λογαριασμών Τουρισμού (ΕΡΕΔΟΛΟΤ), Πανεπιστήμιο Πατρών.

Τουριστικά Χαρακτηριστική Δραστηριότητα.²⁵ Αξίζει δε να σημειωθεί ότι το ποσοστό αυτό αυξήθηκε σε σχέση με το 2012 (24,2%), γεγονός που υποδηλώνει τη δυναμική του τουριστικού κλάδου στην περιοχή τα τελευταία χρόνια. Κατά τα λοιπά, σε ότι αφορά τη συνολικότερη τοπική οικονομική δραστηριότητα, κυριαρχούν οι «Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης» (21,5%), το «Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών» (12,2%) και οι «Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες (10,8%), οι οποίες ασκούνται ως κύρια δραστηριότητα από το 51,5% των επιχειρήσεων της Λαγκάδας.

Σε σχέση με το 2012 ο αριθμός των επιχειρήσεων είναι μειωμένος κατά 13%. Την τελευταία πενταετία ιδρύθηκαν 21 επιχειρήσεις, κυρίως στην εστίαση, στα καταλύματα και στο λιανικό εμπόριο, οι περισσότερες εκ των οποίων στο Μοχό. Ταυτόχρονα, έκλεισαν 40 επιχειρήσεις στους τομείς του λιανικού εμπορίου, των κατασκευαστικών δραστηριοτήτων και της εστίασης, κυρίως στο Μοχό (40%) και δευτερευόντως στις Γωνιές (28%) και στο Αβδού (15%). Ειδικότερα, ανά τομέα καταγράφονται τα εξής:

2.5.1 Πρωτογενής τομέα

Η διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη Λαγκάδα ακολουθεί το μοντέλο του πολύ-τεμαχισμού και της μικρής έκτασης. Ο παραγωγικός προσανατολισμός αφορά στην ελαιοκομία, ενώ σε μικρότερες ποσότητες παράγονται εσπεριδοειδή, αμπελοοινικά προϊόντα, μέλι και κτηνοτροφικά προϊόντα. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας και την Ετήσια Γεωργική Έρευνα (2013) ο μεγαλύτερος όγκος παραγωγής αφορά στην ελαιοκομία, ακολουθούν τα εσπεριδοειδή (πορτοκάλια) και τα αχλάδια, ενώ σε μικρότερες ποσότητες καλλιεργούνται αμπέλια προς οινοποίηση. Στην περιοχή δεν ευδοκίμει ο κλάδος των κηπευτικών, ενώ οι καταγραφόμενες ποσότητες αφορούν σε οικιακή χρήση ή περιορισμένη διάθεση. Γενικά, η παραγωγική δραστηριότητα επικεντρώνεται στη φυτική χωρίς όμως να απουσιάζει και η ζωική παραγωγή. Επίσης, χαρακτηριστική είναι η απουσία αρδευτικής

²⁵ «Τουριστικά Χαρακτηριστική Δραστηριότητα» αποτελεί η δραστηριότητα που παράγει ένα Τουριστικά Χαρακτηριστικό Προϊόν. «Τουριστικά Χαρακτηριστικό Προϊόν» είναι το προϊόν που τυπικά εντάσσεται στην τουριστική κατανάλωση, δηλαδή που τυπικά καταναλώνεται στα πλαίσια ενός ταξιδιού και πληρεί κάποιες συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

δραστηριότητας, η οποία περιορίζεται μονάχα στις κηπευτικές εκτάσεις και σε κάποιες περιπτώσεις (Κράσι, Μοχός) στα λιγοστά έτσι και αλλιώς αμπέλια.

ΦΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Είδος	Ποσότητα (σε κιλά)
Ελαιόδενδρα	1.730.000
Λεμονιές	13.675
Πορτοκαλιές	345.070
Μανταρινιές	8.980
Αχλαδιές	27.000
Μηλιές	7.000

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ετήσια Γεωργική Έρευνα (2013)

ΖΩΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Είδος	Ποσότητα (σε κιλά)
Τυρί σκληρό	28.856
Μυζήθρα	17.527
Τυρί μαλακό	2.300
Αυγά	380.750
Μέλι	5.430

ΠΗΓΗ: ΕΛ.ΣΤΑΤ, Ετήσια Γεωργική Έρευνα (2013)

Τέλος, όπως φαίνεται και από τον παραγωγικό προσανατολισμό, στην περιοχή κυριαρχούν οι δενδρώδεις καλλιέργειες και ιδιαιτέρως οι ελαιώνες, οι οποίοι καταλαμβάνουν και το μεγαλύτερο μέρος της καλλιεργούμενης έκτασης (~54%). Οι υπόλοιπες δενδρώδεις καλλιέργειες (εσπεριδοειδή) καταλαμβάνουν μόλις το 0,1% (περίπου 43 στρέμματα), ενώ τα αμπέλια περιορίζονται στο 0,7%. Η περιοχή περιλαμβάνει και μία μεγάλη έκταση άγονων βοσκότοπων 22.000 στρεμμάτων, που αντιστοιχεί στο 41%, ενώ τα λιβάδια και οι βοσκότοποι προσεγγίζουν την έκταση των 2.380 στρεμμάτων ήτοι ποσοστό 4,5% της συνολικής έκτασης.

2.5.2 Δευτερογενής τομέας

Η επιχειρηματική δραστηριότητα που παρατηρείται στην περιοχή είναι χαμηλής κλίμακας και εντοπίζεται κυρίως στην πρώτη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων. Ειδικότερα, η κύρια μεταποιητική δραστηριότητα αφορά στον ελαιοκομικό κλάδο και συγκεκριμένα στην επεξεργασία του ελαιοκάρπου. Σε όλη την περιοχή λειτουργούν 5 ελαιουργεία (δύο στις Ποταμιές, στο Μοχό, στις Γωνιές και στο Αβδού), καθώς και ένα τυποποιητήριο ελαιολάδου, με εξαγωγικό προσανατολισμό, που εδρεύει στην περιοχή του Αβδού. Η εν λόγω επιχείρηση επεξεργάζεται και τυποποιεί ελαιολάδο, ενώ η κύρια χώρα εξαγωγής είναι η Γαλλία.

Κατά τα λοιπά δεν εντοπίζεται άλλη επιχειρηματική δραστηριότητα και η διάθεση των τοπικών προϊόντων αφορά είτε σε ιδιοκατανάλωση (μεταξύ των μελών της οικογένειας των παραγωγών), είτε σε διάθεση απευθείας στον καταναλωτή από μικροκαλλιεργητές. Το ίδιο συμβαίνει και με τα προϊόντα ζωικής προέλευσης, όπου λόγω και της περιορισμένης παραγωγής ο βαθμός μεταποίησής τους είναι ελάχιστος. Συγκεκριμένα, στις Ποταμιές λειτουργούν ένα ρακοκάζανο, ένα τυροκομείο και τρία φυτώρια ελιάς. Στις Γωνιές λειτουργούν ένα φυτώριο ελιάς και ένα αρτοποιείο, ενώ στο Μοχό λειτουργεί κρεοπωλείο και αρτοποιείο. Κατά τόπους βρίσκονται και μικρές βιοτεχνίες με χειροποίητα είδη και αναμνηστικά για τους επισκέπτες της περιοχής. Σημειώνεται, επίσης, ότι παρά τη δραστηριοποίηση μελισσοκόμων απουσιάζουν τα τυποποιημένα μελισσοκομικά προϊόντα. Χαρακτηριστική είναι και η απουσία της οικοτεχνίας στην περιοχή. Σε ότι αφορά, τέλος, στον τομέα των κατασκευών λειτουργεί μια μάνδρα οικοδομικών υλικών στο Αβδού και μια επιχείρηση χωματουργικών εργασιών στις Ποταμιές. Επίσης, λειτουργούν τέσσερις (4) κατασκευαστικές και δεκατέσσερις (14) εξειδικευμένες κατασκευαστικές επιχειρήσεις.

2.5.3 Τριτογενής τομέας

Στη Λαγκάδα ο τριτογενής τομέας αντιπροσωπεύεται κυρίως από τις επιχειρήσεις του εμπορικού και τουριστικού κλάδου (κυρίως υπηρεσίες εστίασης). Στην ευρύτερη περιοχή λειτουργούν super markets (Μοχός, Ποταμιές), παντοπωλεία, πρατήρια υγρών καύσιμων (Γωνιές, Μοχός), φαρμακεία (Μοχός, Ποταμιές) και άλλα καταστήματα

λιανικής πώλησης που καλύπτουν κυρίως τα είδη πρώτης ανάγκης, καθώς και ταχυδρομείο στο Μοχό.

Σε ότι αφορά τον τουριστικό κλάδο και με δεδομένη τη γεωγραφική της θέση και την πολύ κοντινή απόστασή της από τον ιδιαίτερα σημαντικό τουριστικό άξονα Γούβες-Χερσόνησος-Σταλίδα-Μάλια, πλήθος τουριστών επισκέπτονται την περιοχή με σκοπό την κυρίως την περιήγησή τους στη φύση, σε εκκλησιαστικά μνημεία, σε φαράγγια, στο φράγμα του Αποσελέμη κ.α. Για το λόγο αυτό έχει αναπτυχθεί μικρός αριθμός επιχειρήσεων τουριστικού ενδιαφέροντος που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της εστίασης, της αναψυχής, της διαμονής και των φυσιολατρικών δραστηριοτήτων (περιπάτου, ποδηλασίας, πεζοπορίας, ιππασίας, ανεμοπτερισμού κ.ά.). Επίσης, τουριστικές επιχειρήσεις αναψυχής που λειτουργούν στις παραλιακές-τουριστικές περιοχές του βόρειου άξονα έχουν επεκτείνει τα τελευταία χρόνια τη δραστηριότητα τους στην περιοχή της Λαγκάδας και του φράγματος Αποσελέμη (π.χ. οργανωμένες εκδρομές με οχήματα τύπου jeep, ποδήλατα κ.α.), ενώ σημαντική είναι και η προβολή της περιοχής σε διεθνείς και εγχώριους τουριστικούς οδηγούς (π.χ. Lonely Planet²⁶). Ειδικότερα, ανά οικισμό εντοπίζονται οι παρακάτω τουριστικές επιχειρήσεις:

Στο **Αβδού** εμφανίζεται ιδιαίτερη ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού αλλά και δραστηριοτήτων υπαίθρου. Συγκεκριμένα, στην περιοχή βρίσκονται δυο αγροτουριστικά καταλύματα των 35 κλινών περίπου, τα οποία προσφέρουν και δραστηριότητες υπαίθρου όπως ιππασία. Τα αγροτουριστικά καταλύματα εμφανίζουν υψηλό βαθμό πληρότητας (ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες), ενώ τα τελευταία χρόνια είναι αυξημένη και η μίσθωση ακινήτων μέσα από ψηφιακές πλατφόρμες (Airbnb ή άλλες). Ακόμα, δραστηριοποιούνται επιχειρήσεις στο χώρο της εστίασης και συγκεκριμένα 4 επιχειρήσεις εντός της Τοπικής Κοινότητας. Αναφορικά με τις δραστηριότητες υπαίθρου δραστηριοποιούνται σύλλογοι πεζοπορικοί, ορειβατικοί, καθώς και δυο σύλλογοι αλεξιπτωτισμού πλαγιάς (παραπέντε). Σε ολόκληρη την περιοχή εμφανίζεται έντονη δραστηριότητα σαφάρι με Quads (τετράτροχες

²⁶ <https://www.lonelyplanet.com/greece/crete/activities/full-day-land-rover-safari-from-heraklion-with-lunch/a/pa-act/v-24587P2/359423>

μοτοσυκλέτες), οχήματα τύπου jeep και ποδήλατα βουνού και γι' αυτό λειτουργούν αντίστοιχες επιχειρήσεις ενοικίασης.

Στις **Γωνιές** λειτουργούν κατ' εξοχήν επιχειρήσεις εστίασης στην είσοδο και την έξοδο του χωριού επί της επαρχιακής οδού που οδηγεί στο Οροπέδιο Λασιθίου, ενώ καταλύματα διατίθενται μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας.

Η **Κερά** είναι γνωστή για το Μοναστήρι (Μονή Παναγιάς Κεράς Καρδιώτισσας), το οποίο αποτελεί έναν πολύ γνωστό προορισμό για κατοίκους και επισκέπτες του νησιού. Στο χωριό δεν δραστηριοποιούνται επιχειρήσεις φιλοξενίας, όμως λειτουργούν 3 επιχειρήσεις εστίασης (ταβέρνες). Επίσης, διατίθενται και καταλύματα μέσω πλατφόρμας ενοικίασης.

Στις **Ποταμιές** λειτουργεί μία μονάδα φιλοξενίας με ενοικιαζόμενα δωμάτια, ένας χώρος εστίασης (ταβέρνα), καθώς και μία μονάδα φυσιολατρικών δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα, η μονάδα (φάρμα) παρέχει ποικιλία δραστηριοτήτων στους επισκέπτες και γνωριμία με πολλά διαφορετικά είδη ζώων, δυνατότητα περιήγησης στην περιοχή καθώς και χώρο φαγητού.

Στο **Μοχό**, ο οποίος συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα, λειτουργούν περισσότερες επιχειρήσεις εστίασης και διαμονής. Συγκεκριμένα, περιμετρικά του Μοχού βρίσκονται 2 μονάδες με ενοικιαζόμενα δωμάτια, ενώ υπάρχουν και 5 επιχειρήσεις εστίασης. Η ανάπτυξη του Μοχού, ειδικότερα στις επιχειρήσεις του τουριστικού κλάδου, οφείλεται εκτός της μικρής απόστασης από τα παράλια και στην ίδια τη φυσιογνωμία του οικισμού, στο πλήθος των επισκέψιμων χώρων (π.χ. Λαογραφικό Μουσείο Μοχού και εκκλησίες) και στην πολιτιστική δραστηριότητα που καταγράφεται. Στη φήμη του χωριού έχουν συμβάλει σημαντικά οι πολιτιστικές εκδηλώσεις κυρίως κατά την περίοδο των Αποκριών. Ακόμα, λειτουργούν καταστήματα – βιοτεχνίες με χειροποίητα είδη (αναμνηστικά, υφαντά κ.ά.) επηρεασμένα από την παράδοση του τόπου.

Το **Κράσι** αποτελεί ίσως το γραφικότερο χωριό της Λαγκάδας και αυτός είναι και ένας

από τους λόγους της συνεχούς τουριστικής ανάπτυξής του. Εμβληματικό σημείο του χωριού είναι ο Μνημειακός Πλάτανος, ο οποίος και αποτελεί πόλο έλξης για πλήθος επισκεπτών. Στο Κράσι λειτουργούν 5 επιχειρήσεις εστίασης (φαγητού), καθώς και επιχειρήσεις διαμονής, όπως παραδοσιακοί ξενώνες και αρχοντικά σπίτια.

Σύμφωνα με το Μητρώο Τουριστικών Επιχειρήσεων του Υπουργείου Τουρισμού²⁷, το σύνολο των καταλυμάτων όλων των κατηγοριών στην περιοχή της Λαγκάδας ανέρχεται σε έξι (6), γεγονός που υποδεικνύει τη μικρή της δυναμικότητα αναφορικά με την τουριστική της προσφορά. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί η κατακόρυφη αύξηση τους σε σχέση με το 2012 (μόλις 2). Γενικά, η παραγωγική δυναμικότητα του τουρισμού σε μία περιοχή καθορίζεται από τον αριθμό των κλινών που διαθέτει. Οι κλίνες διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: τις κλίνες σε ξενοδοχειακά καταλύματα (και camping), τις κλίνες σε μη κύρια καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια/διαμερίσματα) και τις κλίνες από ιδιωτικές κατοικίες και επαύλεις. Το σύνολο του αριθμού των κλινών στην περιοχή ανέρχεται σε 107, αριθμός που δικαιολογείται βάσει του αριθμού του συνόλου των καταλυμάτων. Οι πίνακες που ακολουθούν, παρουσιάζουν το πλήθος και τη δυναμικότητα του συνόλου των καταλυμάτων όλων των κατηγοριών που βρίσκονται στη Λαγκάδα.

ΠΛΗΘΟΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ

Δήμος Χερσονήσου - Δημοτική Ενότητα Χερσονήσου			
Αβδού	Ξενοδοχείο Κλασικού τύπου		
	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
	1	12	24
	Ξενοδοχείο Τύπου Επιπλωμένων Διαμερισμάτων		
	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
	1	13	33
Σύνολο	2	25	57

ΠΗΓΗ: Μητρώο Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΜΗΤΕ) 2016

²⁷ Τα στοιχεία του Μητρώου αφορούν σε επιχειρήσεις που λειτουργούν νόμιμα, ενώ τα περιγραφικά τους στοιχεία (διεύθυνση, δυναμικότητα κλπ) είναι βάσει όσων έχουν δηλωθεί στις αρμόδιες αρχές.

ΠΛΗΘΟΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΩΝ ΔΩΜΑΤΙΩΝ/ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ

Δήμος Χερσονήσου - Δημοτική Ενότητα Μαλίων			
Μοχός	Ενοικιαζόμενα Δωμάτια		
	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
	1	12	24
Σύνολο	1	12	24

ΠΗΓΗ: Μητρώο Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΜΗΤΕ) 2016

ΠΛΗΘΟΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ/ΕΠΑΥΛΕΩΝ

Δήμος Χερσονήσου - Δημοτική Ενότητα Χερσονήσου			
Ποταμιές Χερσονήσου	Τουριστικές κατοικίες		
	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
	1	4	7
Γωνιές Χερσονήσου	Τουριστικές κατοικίες		
	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
	1	4	7
Σύνολο	2	8	14
Δημοτική ενότητα Μαλίων - Κάτω Γειτονιά Μοχού			
	Τουριστικές κατοικίες		
	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
	1	6	12
Σύνολο	1	6	12

ΠΗΓΗ: Μητρώο Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΜΗΤΕ) 2016

Σε ότι αφορά την τουριστική ζήτηση, η καταγραφή της μέσω του συνολικού αριθμού των διανυκτερεύσεων σε μία περιοχή αποτυπώνει την παραγωγή του τουριστικού προϊόντος βάσει της δυναμικότητάς της (που καταγράφεται με τον αριθμό των διαθέσιμων κλινών) και επιτρέπει μία καλύτερη προσέγγιση αναφορικά με τις πιέσεις που ασκούνται σε αυτή.

Ο αριθμός των αφίξεων – γενικά - και των αφίξεων στα καταλύματα συνακόλουθα, αποτελεί ακόμα ένα στοιχείο συλλογής για την καταγραφή και την αποτύπωση της τουριστικής ζήτησης σε έναν προορισμό.

Στο επίπεδο της περιοχής της Λαγκάδας δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις στα καταλύματα, υπάρχουν ωστόσο σε επίπεδο Δήμου Χερσονήσου.

Δήμος Χερσονήσου	
Σύνολο διανυκτερεύσεων	7.860.249

ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ, Διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου (πλην κάμπινγκ), 2016

Δήμος Χερσονήσου	
Σύνολο αφίξεων	1.157.760

ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ, Αφίξεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου (πλην κάμπινγκ), 2016

Οι επισκέπτες που διανυκτερεύουν στο Δήμο Χερσονήσου είναι δυνητικοί επισκέπτες της Λαγκάδας, είτε έχουν σκοπό την περιήγηση είτε τη διαμονή, είτε διέρχονται από εκεί για να κατευθυνθούν στο Οροπέδιο Λασιθίου.

Συμπερασματικά, η οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή της Λαγκάδας περιορίζεται στον πρωτογενή τομέα, και κυρίως στην ελαιοκαλλιέργεια, και στο εμπόριο, στο βαθμό κυρίως που αυτό σχετίζεται με την κάλυψη βασικών αναγκών των κατοίκων. Χαρακτηριστική είναι η απουσία της μεταποίησης, με εξαίρεση τα ελαιουργεία. Η τουριστική προσφορά είναι και αυτή μικρής κλίμακας και περιορίζεται κυρίως στην εστίαση και λιγότερο στη διαμονή και αναψυχή.

2.6 Χωροταξική-πολεοδομική οργάνωση

Για τους οικισμούς της ενδοχώρας του Δήμου Χερσονήσου, όπου ανήκει και η περιοχή της Λαγκάδας, δεν έχει υπάρξει μέχρι σήμερα μέριμνα σε ότι αφορά τον πολεοδομικό σχεδιασμό και τη χωροθέτηση και θεσμοθέτηση χρήσεων γης.

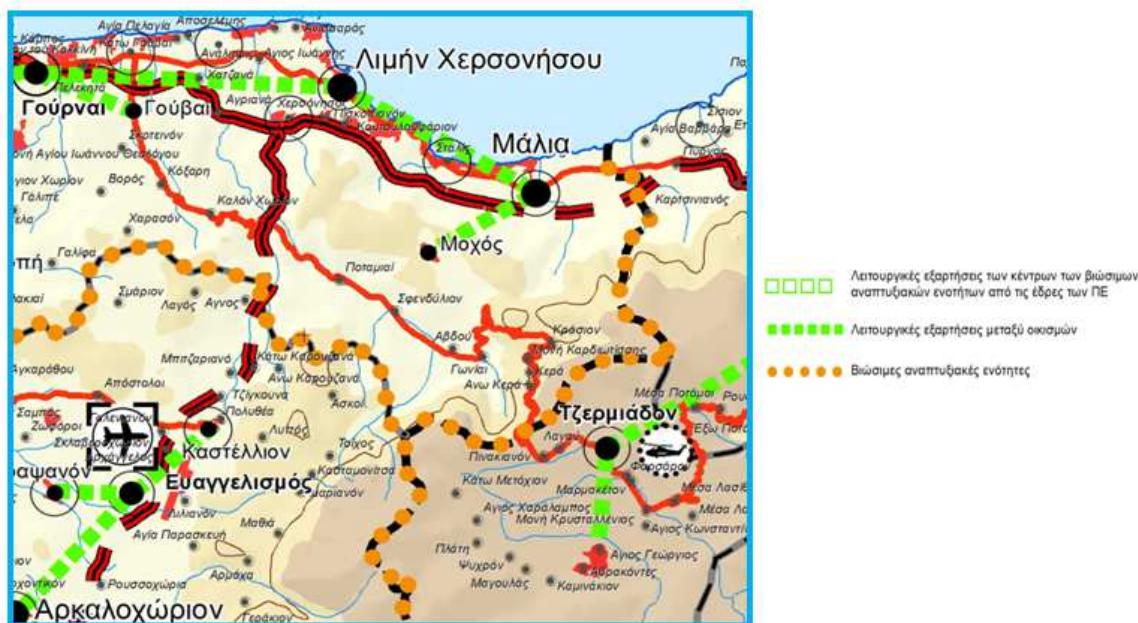
ΠΗΓΗ: Αξιολόγηση και εφαρμογή του ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης, Δεκέμβριος 2013

Σε γενικές γραμμές, η οικιστική εικόνα της περιοχής καθορίζεται από ένα ιεραρχημένο δίκτυο μικρών οικισμών που ιστορικά αναπτύσσονται στην ίδια θέση και εντάσσονται αρμονικά στη μορφολογία του φυσικού χώρου και του τοπίου, ενώ οι χρήσεις γης είναι εκείνες που προβλέπονται για οικισμούς με πληθυσμό μικρότερο των 2.000 κατοίκων για τους οποίους δεν έχει ολοκληρωθεί ο πολεοδομικός σχεδιασμός, ήτοι: κατοικία, εκπαίδευση, θρησκευτικοί χώροι, κοινωνική πρόνοια, εμπορικά καταστήματα, εστιατόρια (μέχρι 300τμ), ξενοδοχεία και τουριστικές εγκαταστάσεις μέχρι 50 κλίνες, πολιτιστικές εγκαταστάσεις, μικρές αθλητικές εγκαταστάσεις κ.α.

Ο Μοχός σύμφωνα με το ΦΕΚ 584Δ/24-6-87 έχει χαρακτηριστεί ως «ενδιαφέρον οικισμός» και οι ειδικοί όροι δόμησης που ισχύουν αφορούν στον περιορισμό των αρχιτεκτονικών και μορφολογικών στοιχείων του οικιστικού προτύπου του οικισμού προκειμένου να διατηρηθεί ο παραδοσιακός του χαρακτήρας. Για τον οικισμό έχει αναδειχθεί η ανάγκη ολοκληρωμένου προγράμματος προστασίας του παραδοσιακού ιστού, διατήρησης και ανάδειξης των αυθεντικών πολεοδομικών, αρχιτεκτονικών και μορφολογικών στοιχείων καθώς και των πολιτιστικών και καλλιτεχνικών αξιών του. Επιτάσσεται, επίσης, η προστασία του άμεσου περιβάλλοντος, η προστασία του ευρύτερου αγροτικού χώρου και η αποτροπή έντονης οικιστικής ανάπτυξης και δόμησης στις περιοχές υψηλής περιβαλλοντικής αξίας που περιβάλλονται στα όριά του (βλέπε και Παράγραφο 2.9).

Οι οικισμοί της Λαγκάδας εμφανίζουν σχέσεις εξάρτησης μεταξύ τους αλλά και με την ευρύτερη περιοχή, όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω. Στην προσπάθεια μετριασμού του φαινομένου της πληθυσμιακής αποψίλωσης προβλέπεται από το αναθεωρημένο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) Κρήτης²⁸ η συλλειτουργία και συνεργασία οικιστικών κέντρων ως δίκτυα οικισμών/πολύπολα, με κοινές συμπληρωματικές κοινωνικές εξυπηρετήσεις και αντίστοιχα προσανατολισμένα προς την εξυπηρέτηση τους οδικά δίκτυα. Ως τέτοιο προτείνεται να λειτουργήσει το δίκτυο **Λιμνήν Χερσονήσου / Μάλια / Μοχός**. Ο Μοχός εντάσσεται στο προτεινόμενο δίκτυο καθώς αποτελεί κατά το αναθεωρημένο ΠΠΧΣΑΑ Οικιστικό Κέντρο 7^{ου} επιπέδου με σχετικά εύρωστη πληθυσμιακή εικόνα έως και την Απογραφή του 2011 (βλ. Παράγραφο 2.2) και κοινωνικές υποδομές.

ΔΙΚΤΥΑ ΟΙΚΙΣΜΩΝ/ΠΟΛΥΠΟΛΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΟ ΠΠΧΣΑΑ ΚΡΗΤΗΣ (ΧΑΡΤΗΣ Τ.3, ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ ΧΑΡΤΗ Π.2.Β)

ΠΗΓΗ: ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης, 2017

Γενικότερα, σύμφωνα με το αναθεωρημένο ΠΠΧΣΑΑ και σε ότι αφορά τη χωρική οργάνωση της περιοχής, η Λαγκάδα στο μεγαλύτερο μέρος της χαρακτηρίζεται ως «ευρεία ζώνη ανάπτυξης πρωτογενούς τομέα», ενώ σε ότι αφορά το περιβάλλον, την

²⁸ ΦΕΚ 260, τ. Α.Α.Π/8.11.2017

πολιτιστική κληρονομία και το τοπίο η Λαγκάδα χαρακτηρίζεται επίσης στο μεγαλύτερο μέρος της ως «περιοχή αναζήτησης γεωργικής γης πρώτης προτεραιότητας».

**ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
(ΧΑΡΤΗΣ Τ.2, ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ ΧΑΡΤΗ Π.2.Α)**

ΠΗΓΗ: ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης, 2017

**ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ
ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
(ΧΑΡΤΗΣ Τ.5, ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ ΧΑΡΤΗ Π.2.Δ)**

ΠΗΓΗ: ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης

Ειδικά σε ότι αφορά την ευρύτερη περιοχή του φράγματος Αποσελέμη απαιτείται η εκπόνηση ειδικής χωροταξικής μελέτης, καθώς αυτή χαρακτηρίζεται στο αναθεωρημένο ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης ως «Περιοχή Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων»²⁹. Σύμφωνα με το Ν.2742/1999³⁰, στο άρθρο 11 «...χαρακτηρίζονται ως Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων περιοχές εντός ή εκτός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων ή οικισμών προϋφιστάμενων του 1923 ή εντός ορίων οικισμών κάτω των 2000 κατοίκων, οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερα κρίσιμα προβλήματα χωρικής ανάπτυξης που απαιτούν ειδικό σχεδιασμό και ρύθμιση και ιδίως: α) περιοχές που υφίστανται χωρικές επιπτώσεις από μεγάλης κλίμακας έργα ή παρεμβάσεις, όπως η δημιουργία νέων εδαφών από προσχώσεις,

²⁹ Άρθρο 17, ΦΕΚ 260, τ. Α.Α.Π/8.11.2017

³⁰ ΦΕΚ 207/Α'/07.10.1999, με τίτλο «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη & άλλες διατάξεις»

δημιουργία υδάτινων επιφανειών...». Η κατεύθυνση που δίνεται από το αναθεωρημένο ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης θα πρέπει στη συνέχεια να επικυρωθεί με Κοινή Υπουργική Απόφαση προκειμένου να δρομολογηθεί η εκπόνηση ειδικής χωροταξικής μελέτης, η οποία θα προτείνει συντονισμένο πρόγραμμα μέτρων και δράσεων για την περιοχή. Τονίζεται ότι αντίστοιχη κατεύθυνση για την περιοχή είχε προταθεί κατά το παρελθόν τόσο από τη μελέτη Π.Ε.Ρ.ΠΟ. Νομού Ηρακλείου³¹, όσο και από το Ρυθμιστικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Προστασίας Περιβάλλοντος Οικιστικού Συγκροτήματος Ηρακλείου (Στάδιο Β1'), το οποίο δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί.

Ειδικά σε ότι αφορά το Ρυθμιστικό Σχέδιο Ηρακλείου, κατά το Στάδιο Α': Ανάλυση – Αξιολόγηση, προτείνονται 3 σενάρια για μια ευρύτερη περιοχή (Δ.Ε. Χερσονήσου και Μαλίων), στην οποία ανήκει και η Λαγκάδα. Κατά το 1^ο Σενάριο «Τάσεις-Συμβατική Ανάπτυξη» προτείνεται ένα μικτό μοντέλο μαζικού τουρισμού και φυσικού τοπίου, το οποίο δυνητικά διατηρείται σε περιορισμένες ημιορεινές και ορεινές περιοχές. Κατά το 2^ο Σενάριο «Ήπια Βιώσιμη Ανάπτυξη» προτείνεται η δόμηση εντός των ορίων των οικισμών, η διατήρηση του περιβάλλοντος σε μια προαστική μορφή, η προστασία του τοπίου και της ενδοχώρας, η προστασία της γεωργικής γης, η προώθηση βιολογικών καλλιεργειών-προϊόντων και η ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Τέλος, κατά το 3^ο Σενάριο «Ισχυρή Βιώσιμη Ανάπτυξη» επαναλαμβάνεται η προστασία της γεωργικής γης, η προώθηση βιολογικών καλλιεργειών-προϊόντων και η ανάπτυξη του οικοτουρισμού και προτείνεται η ανάσχεση της αστικοποίησης-απαγόρευση της εκτός σχεδίου δόμησης, η προστασία του τοπίου και η απαγόρευση μεγάλης κλίμακας τουριστικών εγκαταστάσεων.

Παρά την προσπάθεια του Δήμου Χερσονήσου, με την κατάθεση συγκεκριμένης πρότασης κατά τη φάση της διαβούλευσης³², το Ρυθμιστικό Σχέδιο Ηρακλείου απέφυγε να αναδείξει τις επιπτώσεις του φράγματος και να προτείνει συγκεκριμένα μέτρα προστασίας και ανάπτυξης, περιοριζόμενο μονάχα στο χαρακτηρισμό της ως «Περιοχή Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων».

³¹ ΦΕΚ 405, τ. Α.Α.Π/6.09.2007

³² Δήμος Χερσονήσου, Έκθεση αξιολόγησης του Ρυθμιστικού Σχεδίου Ηρακλείου, Σεπτέμβριος 2011

Συμπερασματικά, από τη Λαγκάδα απουσιάζει πλήρως μέχρι σήμερα ένας ολοκληρωμένος χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός, με ότι αυτό συνεπάγεται για την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη της περιοχής γενικότερα. Η υποχρέωση του Δήμου Χερσονήσου για εκπόνηση ενός **Τοπικού Χωρικού Σχεδίου** (κατά το αρ. 7 του Ν.4447/2016) για το σύνολο της περιοχής ευθύνης του θα καλύψει αυτό το κενό και θα εντάξει τη Λαγκάδα σε ένα συνολικό πρότυπο χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης. Ωστόσο, βάσει νόμου θα απαιτηθεί και η σύνταξη ενός **Ειδικού Χωρικού Σχεδίου** (κατά το αρ. 8 του Ν.4447/2016) για την ευρύτερη περιοχή του φράγματος Αποσελέμη, το οποίο θα προβλέπει ειδικές ρυθμίσεις χρήσεων γης και λοιπών όρων ανάπτυξης.

2.7 Τεχνική υποδομή

2.7.1 Οδικό Δίκτυο

Λόγω της θέσης της Λαγκάδας, στην ενδοχώρα του Δήμου Χερσονήσου, αλλά και της περιορισμένης έκτασης της, το οδικό δίκτυο που έχει αναπτυχθεί είναι κατά βάση το δημοτικό που συνδέει τους οικισμούς μεταξύ τους και το αγροτικό που προσφέρει πρόσβαση στις καλλιέργειες και εκμεταλλεύσεις, και δευτερευόντως το επαρχιακό. Στο τελευταίο ανήκουν οι επαρχιακοί δρόμοι «Κόμβος Καστελίου-Ποταμιές-Αβδού-Γωνιές-Κράσι-Κερά-Αυχένας Αμπέλου προς Τζερμιάδο», «Σταλίδα-Μοχός-Γωνιές/Κράσι» και «Μάλια προς Κράσι».

Βορείως της περιοχής και σε μικρή απόσταση από αυτή διέρχεται το τμήμα της Εθνικής Οδού «Ηράκλειο-Χερσόνησος-Άγιος Νικόλαος» (Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης) που ανήκει στο διευρωπαϊκό οδικό δίκτυο Ε75 και εξυπηρετεί το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής και εμπορικής κίνησης της ανατολικής Κρήτης. Η πρόσβαση από και προς το ΒΟΑΚ είναι άμεση και γίνεται μέσω του επαρχιακού οδικού δικτύου τόσο από τις Ποταμιές και το Μοχό όσο και από το Κράσι, μέσω του νέου κόμβου Μαλίων. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι για τις ανάγκες κατασκευής του φράγματος Αποσελέμη υπήρξε μετατόπιση του επαρχιακού δρόμου «Ποταμιές-Αβδού», προς τη νότια πλευρά του ταμιευτήρα, με αποτέλεσμα την παράκαμψη των Ποταμιών. Από τη

νέα παρακαμπτήρια επαρχιακή οδό εξυπηρετείται και η μετακίνηση από και προς το Καστέλι Πεδιάδος μέσω των Ασκών.

ΤΟ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ

Είναι γεγονός ότι ο τρόπος με τον οποίο έχει αναπτυχθεί διαχρονικά το επαρχιακό οδικό δίκτυο, έχει ουσιαστικά προσδώσει στη Λαγκάδα ένα κομβικό ρόλο σε ότι αφορά τις μεταφορές στην ευρύτερη περιοχή, καθώς αποτελεί ουσιαστικά το μοναδικό πέρασμα για όσους θέλουν να μετακινηθούν κυρίως από το βόρειο παραλιακό μέτωπο της Χερσονήσου και το Ηράκλειο προς το Οροπέδιο Λασιθίου και αντίστροφα.

2.7.2 Υποδομές περιβάλλοντος

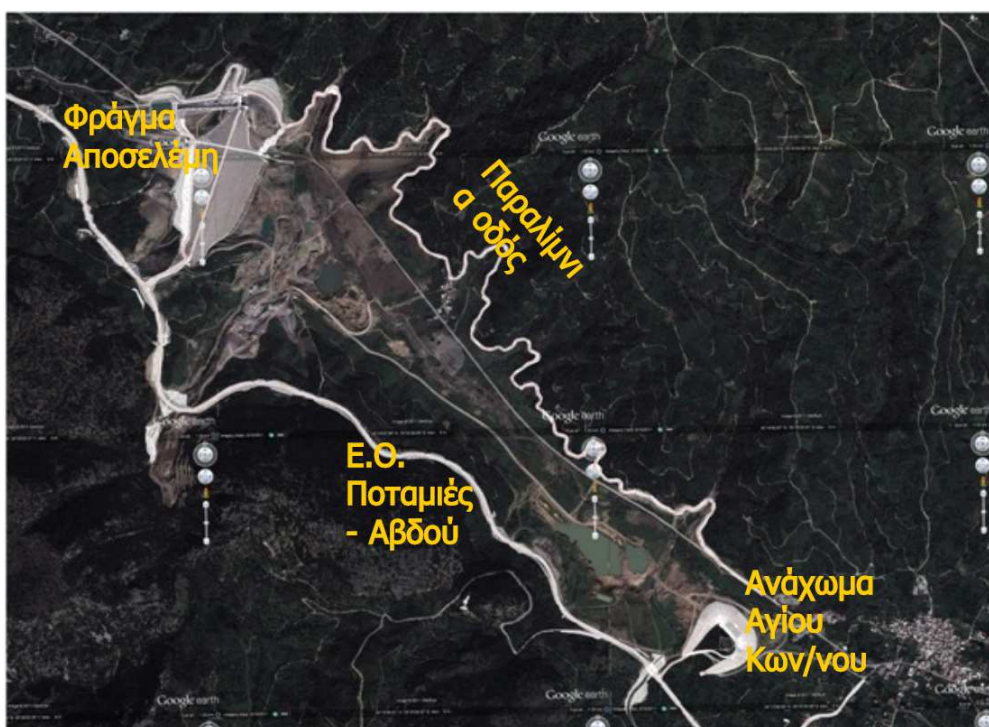
2.7.2.1 Φράγμα Αποσελέμη

Στον τομέα της ύδρευσης, η πιο σημαντική υποδομή, υπερτοπικής μάλιστα σημασίας, είναι το φράγμα Αποσελέμη και ο αντίστοιχος ταμιευτήρας, που κατασκευάστηκαν στο χείμαρρο Αποσελέμη,

ανάντη του οικισμού Ποταμιές. Το Φράγμα ξεκίνησε να κατασκευάζεται το 2006 και ολοκληρώθηκε το 2012, οπότε και άρχισε η φάση πρώτης πλήρωσης του ταμιευτήρα του. Σκοπός της κατασκευής του είναι η ενίσχυση της ύδρευσης των πόλεων Ηρακλείου και Αγίου Νικολάου και του βόρειου παραλιακού άξονα μεταξύ των δυο αυτών αστικών κέντρων. Το φράγμα βρίσκεται ανάμεσα στους οικισμούς Ποταμιές και Αβδού, σε απόσταση περίπου 30 km ανατολικά της πόλης του Ηρακλείου.

ΤΟ ΦΡΑΓΜΑ ΑΠΟΣΕΛΕΜΗ

ΠΗΓΗ: ΕΥΔΕ Αποσελέμη

Πρόκειται για ένα σύμπλεγμα διαφορετικών έργων που περιλαμβάνει την κατασκευή χωμάτινου φράγματος με επένδυση από λιθορριπή ύψους 62,5 m, χωρητικότητας ταμιευτήρα 27,3 εκ. m³ νερού και με ανώτατη στάθμη ταμιευτήρα +221m, την κατασκευή της διώρυγας του υπερχειλιστή στο δεξιό αντέρεισμα και των έργων εκτροπής-εκκένωσης-υδροληψίας, την εσωτερική οδοποιία για την κατασκευή του έργου και την πρόσβαση στις επί μέρους εγκαταστάσεις, την παράκαμψη της επαρχιακής οδού Ηρακλείου-Ορ. Λασιθίου, των βοηθητικών αναχωμάτων στο ρέμα

Ασκών και στο ρέμα Χώνου και την κατασκευή των έργων προστασίας του Ι.Ν. Αγ. Κωνσταντίνου βυζαντινής εποχής (15ου αι. μ.Χ.).³³

ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΝΕΡΟΥ ΤΟΥ ΦΡΑΓΜΑΤΟΣ ΑΠΟΣΕΛΕΜΗ

ΠΗΓΗ: ΕΥΔΕ Αποσελέμη

Ο ταμιευτήρας υδροδοτεί από το 2015 με υδραγωγείο μήκους περίπου 74 km τις πόλεις του Ηρακλείου και Αγ. Νικολάου, καθώς και 4 Δήμους και 19 οικισμούς κατά μήκος του άξονα Λινοπεράματα–Ηράκλειο–Χερσόνησος–Νεάπολη–Αγ. Νικόλαος–Ελούντα.³⁴ Ενδεικτικό του μεγέθους αλλά και της σημασίας του φράγματος είναι ότι η μέγιστη απολήψιμη ποσότητα νερού σε ετήσια βάση θα είναι 17 εκατ. κυβικά. Ο δε συνολικός του όγκος είναι 3,5 εκατ. κ.μ., και καταλαμβάνει περίπου 145 στρέμματα. Την ευθύνη για τη διαχείριση του φράγματος, της σήραγγας Οροπεδίου, των εγκαταστάσεων διύλισης και του κεντρικών αγωγών ύδρευσης μέχρι τους τελικούς αποδέκτες έχει ο Οργανισμός Ανάπτυξης Κρήτης. Στα συνοδά έργα του φράγματος περιλαμβάνονται τα έργα ενίσχυσης του ταμιευτήρα μέσω σήραγγας από το Οροπέδιο Λασιθίου, τα οποία βρίσκονται σε εξέλιξη, το διυλιστήριο νερού (Εγκατάσταση Επεξεργασίας Νερού)

³³ Οργανισμός Ανάπτυξης Κρήτης Α.Ε., <http://www.oadyk.gr>

³⁴ Ειδική Γραμματεία Υδάτων, Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Κρήτης, 2015

δυναμικότητας 110.600 m³ /ημέρα και ο κύριος αγωγός αδιύλιστου νερού από το φράγμα στην ΕΕΝ και τέλος τα δίκτυα μεταφοράς του νερού 70 km περίπου για την ύδρευση του Ηρακλείου, Αγίου Νικολάου, Χερσονήσου, Μαλίων, Ελούντας, Νεάπολης κλπ, συνολικού πληθυσμού 300.000 κατοίκων. Το διυλιστήριο και ο αγωγός αδιύλιστου νερού έχουν ολοκληρωθεί και λειτουργούν από το 2015, το ίδιο και οι αγωγοί μεταφοράς νερού προς Ηράκλειο και Άγιο Νικόλαο.

2.7.2.2 Λοιπές υποδομές περιβάλλοντος

Για την αντιμετώπιση του φαινομένου της λειψυδρίας που εμφανίστηκε στην Τοπική Κοινότητα Ποταμιών, μετά την πλήρη στεγάνωση του πυθμένα του ταμιευτήρα του φράγματος που ήταν και η φυσική λεκάνη απορροής της περιοχής και την συνεπακόλουθη εξάντληση του τοπικού υδροφορέα, απαιτήθηκε η κατασκευή αγωγού μεταφοράς πόσιμου νερού από το Αβδού στις Ποταμιές, μήκος 7 χλμ., με σκοπό την εξασφάλιση ομαλής υδροδότησης του οικισμού. Για το σκοπό αυτό διατέθηκαν στο Δήμο πιστώσεις ύψους 400.000,00 € μέσω της Περιφέρειας Κρήτης.

Αναφορικά με τη συλλογή και διαχείριση των αστικών λυμάτων υπάρχουν δίκτυα αποχέτευσης στους οικισμούς, τα οποία όμως με εξαίρεση το Μοχό και το Κράσι, όπου οδηγούνται σε εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων (ΕΕΛ), διαχέονται σε διάφορες περιοχές εκτός των οικισμών. Ο μοναδικός οικισμός, ο οποίος δε διαθέτει ακόμα εσωτερικά δίκτυα αποχέτευσης είναι το Αβδού.

Ως αντισταθμιστικό όφελος σε σχέση με το φράγμα Αποσελέμη έχει σχεδιαστεί το έργο της «Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Αστικών Λυμάτων της Λεκάνης Απορροής του Αποσελέμη», το οποίο καλύπτει μια έκταση 130 km² και ένα πληθυσμό 10.400 ισοδύναμων κατοίκων. Το έργο αφορά στους οικισμούς της κοιλάδας της Λαγκάδας, στον οικισμό Ασκοί του Δήμου Μινώα Πεδιάδος και στο σύνολο των οικισμών του Δήμου Οροπεδίου Λασιθίου και περιλαμβάνει το σύστημα επεξεργασίας, τα δίκτυα και τη διάθεση των επεξεργασμένων λυμάτων.

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων

Ειδικότερα, προγραμματίζεται η κατασκευή πέντε (5) νέων Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ) βθάθμιας επεξεργασίας ως εξής:

- Μια κοινή ΕΕΛ για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων των οικισμών του **Δήμου Οροπεδίου Λασιθίου**.
- Μια κοινή ΕΕΛ για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων των οικισμών **Αβδού - Γωνιές Δήμου Χερσονήσου**.
- Μια ΕΕΛ για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων του οικισμού **Ποταμιές Δήμου Χερσονήσου**.
- Μια ΕΕΛ για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων του οικισμού **Ασκοί Δήμου Μινώα Πεδιάδος**.

- Μια κοινή ΕΕΛ για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων του οικισμού **Άνω Κερά – Κερά Δήμου Χερσονήσου**.

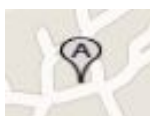
καθώς και η αναβάθμιση των ΕΕΛ Μοχού και Κράσι, ώστε να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση της λειτουργίας τους στις απαιτήσεις και προδιαγραφές που επιβάλλονται λόγω του φράγματος και της νεότερης νομοθεσίας.³⁵ Επίσης, θα απαιτηθεί η κατασκευή εσωτερικών δικτύων στο Αβδού. Ωστόσο, το έργο της «Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Αστικών Λυμάτων της Λεκάνης Απορροής του Αποσελέμη» βρίσκεται ακόμα στη φάση της μελέτης, και δεν υπάρχει σαφής προγραμματισμός ως προς την υλοποίηση του.

Σε ότι αφορά τον τομέα της καθαριότητας στην περιοχή, όπως και σε όλο το Δήμο Χερσονήσου, η αποκομιδή των σύμμεικτων και ογκωδών απορριμμάτων, ο οδοκαθαρισμός και ο καθαρισμός των κοινόχρηστων χώρων γίνεται τα τελευταία χρόνια από ιδιωτική εταιρία, μέσω δημοσίων συμβάσεων. Η αποκομιδή ογκωδών απορριμμάτων όπως κλαδιά, στρώματα κ.λ.π εκτελείται χωριστά από τα υπόλοιπα οικιακά απόβλητα. Τα απορρίμματα που συλλέγονται οδηγούνται στο ΧΥΤΑ Χερσονήσου, ο οποίος βρίσκεται στη θέση «Πυργιά» της Τοπικής Κοινότητας Ποταμιών και εξυπηρετεί εκτός από το Δήμο Χερσονήσου και τους όμορους Δήμους Μινώα Πεδιάδος και Οροπεδίου Λασιθίου. Φορέας λειτουργίας του ΧΥΤΑ είναι ο ΦοΔΣΑ Βόρειας Πεδιάδας ΑΕ ΟΤΑ. Ο τελευταίος είναι επίσης αρμόδιος φορέας για την αποκομιδή των ανακυκλώσιμων απορριμμάτων μέσω προγραμματικής σύμβασης με το Δήμο Χερσονήσου. Στο πλαίσιο αυτό έχει αναπτύξει τρία συστήματα ανακύκλωσης: Συσκευασιών, Ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών και Λοιπών ογκωδών απορριμμάτων. Σε όλους τους οικισμούς της περιοχής έχουν τοποθετηθεί μπλε κάδοι, ενώ τα ανακυκλώσιμα υλικά που συλλέγονται (συσκευασίες από αλουμίνιο, λευκοσίδηρο, πλαστικό, χαρτί και γυαλί) μεταφέρονται στο Κέντρο Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΚΔΑΥ) Νέας Αλικαρνασσού. Η ανακύκλωση ηλεκτρικών/ηλεκτρονικών συσκευών γίνεται με την παράδοση τους από τους δημότες στο ειδικό κοντέινερ που βρίσκεται στο μηχανοστάσιο της Δ.Ε. Χερσονήσου.

³⁵ Δ6 Διεύθυνση Έργων Ύδρευσης και Αποχέτευσης, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων

Σύμφωνα με την καταγραφή της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων υπάρχει δυνατότητα λήψης και αποδιαμόρφωσης του διαθέσιμου σήματος ψηφιακής τηλεόρασης (DIGEA – εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας , ΕΡΤ από DIGEA, ΕΡΤ), μονάχα στο Μοχό, στο Αβδού και στις Γωνιές αλλά μόνο με τη χρήση τοπικού αναμεταδότη. Αντίθετα, στις Ποταμιές, όπου δεν λειτουργεί τοπικός αναμεταδότης, δεν είναι δυνατή η λήψη σήματος ψηφιακής τηλεόρασης.

ΚΑΛΥΨΗ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΥ ΣΗΜΑΤΟΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

ΑΝΑΜΕΤΑΔΟΤΗΣ: δεν λαμβάνεται/αποδιαμορφώνεται σήμα κανενός εκ των δύο προβλεπόμενων διαύλων εθνικής εμβέλειας, προερχόμενο από τα οριζόμενα στο Χάρτη κέντρα εκπομπής. Λήψη γίνεται μόνο από Τοπικό Αναμεταδότη εκτός δικτύου DIGEA.

ΟΧΙ: δεν λαμβάνεται/αποδιαμορφώνεται σήμα κανενός εκ των δύο προβλεπόμενων διαύλων εθνικής εμβέλειας, προερχόμενο από τα οριζόμενα στο Χάρτη κέντρα εκπομπής.

ΠΗΓΗ: ΕΕΤΤ, 2016

2.8 Κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες

Οι εκπαιδευτικές υποδομές της περιοχής συγκεντρώνονται στο μεγαλύτερο οικισμό, δηλαδή στο Μοχό, και συγκεκριμένα Δημοτικό με 104, Γυμνάσιο με 65 και Λύκειο με 54 μαθητές. Στο Μοχό λειτουργούν, επίσης, δημοτικός παιδικός σταθμός με δυνατότητα

φιλοξενίας 56 νηπίων, ο οποίος όμως είναι σε αναστολή, και νηπιαγωγείο που αριθμεί 14 νήπια. Ταυτόχρονα, οι κάτοικοι της περιοχής εξυπηρετούνται από σχολεία και παιδικούς σταθμούς που βρίσκονται στα Μάλια και στη Χερσόνησο.

Επίσης, στο Δήμο Χερσονήσου λειτουργεί Κέντρο Δια Βίου Μάθησης (ΚΔΒΜ), το οποίο υπάγεται στο Ίδρυμα Νεολαίας & Δια Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας & Θρησκευμάτων και υλοποιεί δωρεάν εκπαιδευτικά προγράμματα Γενικής Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Το ΚΔΒΜ Χερσονήσου ιδρύθηκε το 2012 και έχει έδρα το Δημαρχείο Χερσονήσου στις Γούρνες, είναι δε ένα από τα έξι ΚΔΒΜ του Νομού Ηρακλείου. Τα εκπαιδευτικά του προγράμματα απευθύνονται σε όλους τους ενήλικες, άνεργους και εργαζόμενους, νέους, φοιτητές, ανεξάρτητα από φύλο, μορφωτικό επίπεδο, χώρα καταγωγής, θρησκεία, τόπο διαμονής κ.λπ., με μόνη προϋπόθεση το ενδιαφέρον τους για γνώση και ενεργό συμμετοχή. Τα τμήματα μάθησης λειτουργούν σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Χερσονήσου και κυρίως στα σχολεία που βρίσκονται στις περιοχές αυτές αλλά και στα πολιτιστικά κέντρα του Δήμου. Οι θεματικές ενότητες των προγραμμάτων χωρίζονται στις εξής: Οικονομία – Επιχειρηματικότητα, Ποιότητα Ζωής – Περιβάλλον, Νέες Τεχνολογίες, Γλώσσα και Επικοινωνία και Κοινωνικές Δεξιότητες και Δράσεις.

Σε επίπεδο πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, η περιοχή εξυπηρετείται από το **Περιφερειακό Ιατρείο Μοχού** και κυρίως από το **Κέντρο Υγείας Καστελίου** του γειτονικού Δήμου Μινώα Πεδιάδος. Επίσης, σε μικρή απόσταση από τη Λαγκάδα και συγκεκριμένα στη Χερσόνησο, στα Μάλια, στη Σταλίδα και στην Ανάληψη λειτουργεί ιδιωτικό Ιατρικό Διαγνωστικό Κέντρο, ενώ στο νέο κόμβο Χερσονήσου λειτουργεί σταθμός του ΕΚΑΒ για την αντιμετώπιση επειγόντων περιστατικών στην περιοχή. Για τις πιο βεβαρημένες και επείγουσες περιπτώσεις οι κάτοικοι της Λαγκάδας εξυπηρετούνται από τα νοσοκομεία του Ηρακλείου.

Επίσης, σε ότι αφορά τον τομέα κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης, η περιοχή εξυπηρετείται από τις δομές «**Βοήθεια στο Σπίτι**» και «**Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων**», που δραστηριοποιούνται σε όλη την επικράτεια του δήμου υπό την ευθύνη της Κοινωφελούς Επιχείρησης Δήμου Χερσονήσου.

Επίσης, οι κάτοικοι της Λαγκάδας εξυπηρετούνται από τα **Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.)** Δήμου Χερσονήσου, που λειτουργούν στο Λιμένα Χερσονήσου και στα Μάλια και από την **Ομάδα Υγείας**, η οποία απαρτίζεται από δημότες που συμμετέχουν σε εθελοντική βάση. Η εθελοντική συμμετοχή στην ομάδα υγείας αποβλέπει τόσο στην κινητοποίηση και εκπαίδευση / κατάρτιση των πολιτών σε θέματα υγείας, όσο και στην κοινωνική αλληλεγγύη και συνοχή μεταξύ των κατοίκων της τοπικής κοινότητας.³⁷

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί σε μια νέα δομή που λειτουργεί στο Δήμο Χερσονήσου με τη χρηματοδοτική στήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΠΕΠ Κρήτης 2014-2020) και συγκεκριμένα το **«Κέντρο Κοινότητας»**. Το Κέντρο στεγάζεται στο Λιμένα Χερσονήσου και απευθύνεται σε πολίτες που κατοικούν στον τόπο λειτουργίας και παρέμβασης του Κ.Κ. και του Προγράμματος «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» καθώς και σε άτομα και οικογένειες που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας και συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού, όπως, άνεργοι, μετανάστες, αιτούντες άσυλο, ΑμεΑ, Ρομά και γενικότερα ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. Ρόλος του Κέντρου είναι να αποτελέσει κοινωνική δομή υποδοχής, καταγραφής και διασύνδεσης πολιτών με όλα τα Κοινωνικά Προγράμματα και Υπηρεσίες Κοινωνικής Αλληλεγγύης που υλοποιούνται στο Δήμο Χερσονήσου, καθώς και συντονισμού δράσεων κοινωνικής ένταξης και παρακολούθησης της πορείας των ωφελούμενων.

Τέλος, σε ότι αφορά στον τομέα του αθλητισμού, οι αντίστοιχες υποδομές βρίσκονται στο Μοχό (γήπεδο ποδοσφαίρου με πλαστικό χλοοτάπητα, γήπεδα μπάσκετ και βόλεϊ στις αυλές των σχολείων), στο Αβδού (γήπεδο μπάσκετ στην αυλή του παλιού σχολείου) και στις Γωνιές και στο Κράσι (γήπεδα μπάσκετ). Επίσης, στην περιοχή πραγματοποιούνται τακτικά αθλητικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις με πρωτοβουλία των πολιτιστικών συλλόγων και του δήμου.

Συμπερασματικά, το δίκτυο των κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών που έχει αναπτυχθεί στην περιοχή εκτιμάται ότι καλύπτει σε γενικές γραμμές τις ανάγκες των κατοίκων. Ο τρόπος δε με τον οποίο έχει αναπτυχθεί ακολουθεί το σύνηθες οικιστικό

³⁷ Δήμος Χερσονήσου, www.hersonissos.gr

πρότυπο που αναπτύσσεται σε περιοχές της υπαίθρου, δηλαδή στην συγκέντρωση τους στο μεγαλύτερο πληθυσμιακό οικισμό, που στην προκειμένη περίπτωση είναι ο Μοχός. Λόγο δε των μικρών αποστάσεων και της ικανοποιητικής πρόσβασης ανάμεσα στους οικισμούς της Λαγκάδας αλλά και της εγγύτητας με τα μεγαλύτερα ημιαστικά κέντρα των Μαλίων και της Χερσονήσου, δεν τίθεται ζήτημα κάλυψης των κοινωνικών αναγκών της περιοχής.

2.9 Φυσικό και Πολιτιστικό περιβάλλον

2.9.1 Φυσικό περιβάλλον

Η περιοχή της Λαγκάδας χαρακτηρίζεται από ένα ιδιαίτερα πλούσιο και ελκυστικό φυσικό τοπίο, το οποίο συνδυάζει τους ορεινούς όγκους, τα φαράγγια και τα σπήλαια με τις πεδινές εκτάσεις και το υδάτινο στοιχείο.

Ξεκινώντας από το τελευταίο, την περιοχή διατρέχει ο **Ποταμός Αποσελέμης**, ο οποίος εντάσσεται στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα CORINE για τη διατήρηση της φύσης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (CORINEA00050002) και στο

Εθνικό Κέντρο Βιότοπων και Υγρότοπων (ΕΚΒΥ431395000). Ο ποταμός Αποσελέμης πηγάζει από την περιοχή της Κασταμονίτσας, όπου δέχεται τα πλημμυρικά νερά του Οροπεδίου Λασιθίου στη θέση «Φλέγες». Ακολουθώντας πορεία προς ΒΑ φθάνει στο Αβδού, όπου ενισχύεται με τα νερά διαφόρων μικρών χειμάρρων και στη συνέχεια στρέφεται προς τα ΒΔ. Φθάνοντας στην εκκλησία του Αγίου Πνεύματος στη θέση «Ξεροκαμάρες» ενώνεται με το "μικρό Ποταμό" που πηγάζει από την περιοχή Καρουζανών. Από το σημείο εκείνο ο ενιαίος Αποσελέμης κατευθύνεται βόρεια και διασχίζοντας το ομώνυμο φαράγγι και υδροβιότοπο καταλήγει στο Κρητικό

Πέλαγος³⁸. Ο ποταμός αποτελεί Καταφύγιο άγριας ζωής καθώς διαθέτει πλούσια ορνιθοπανίδα κατά τις μεταναστευτικές περιόδους.

Νοτιοανατολικά του οικισμού Κάτω Κερά και κάτω από την εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής βρίσκεται ο **Καταρράκτης της Εμπασάς**. Οι πηγές του καταρράκτη βρίσκονται σε απόκρημνη πλαγιά. Το κύριο χαρακτηριστικό της είναι η πολύ πυκνή βλάστηση (κυρίως Πρίνα), λόγω της οποίας η προσέγγιση των πηγών, από τον επισκέπτη, είναι αρκετά δύσκολη. Ο καταρράκτης είναι ενεργός μέχρι το Μάιο και το τρεχούμενο νερό διοχετεύεται στο ρυάκι της Εμπασάς και από εκεί στον ποταμό Αποσελέμη.

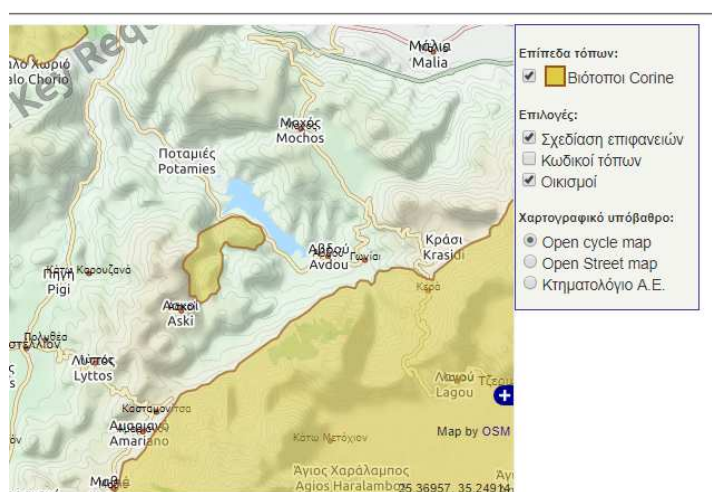
Κοντά στο Μοχό βρίσκεται η **Λίμνη Λιγαρά**, στα ανατολικά του κάμπου σε μια περιοχή που κυριαρχείται από ελαιώνες. Η λίμνη έχει έκταση 4 στρέμματα και είναι φυσική, αν και έχει δεχθεί συμπληρωματικές εκβαθύνσεις. Περιμετρικά της έχει διαμορφωθεί μικρός χώρος αναψυχής, ενώ την άνοιξη και το φθινόπωρο η περιοχή προσελκύει πολλά πουλιά. Ωστόσο, το σημαντικότερο υδάτινο στοιχείο της περιοχής είναι η **τεχνηκή λίμνη Αποσελέμη**, η οποία δημιουργήθηκε για τις ανάγκες υδροδότησης του βόρειου παραλιακού μετώπου Ηρακλείου – Αγίου Νικολάου. Στη λίμνη έχουν σήμερα αναπτυχθεί κάποια είδη ψαριών, ενώ λόγω της βλάστησης που έχει δημιουργηθεί, έχουν βρει καταφύγιο μεταναστευτικά πουλιά και άλλα είδη πανίδας, μετατρέποντας την περιοχή σε υδροβιότοπο. Από τους περιβαλλοντικούς όρους του φράγματος προβλέπεται, αν και εκκρεμεί ακόμα, η εγκατάσταση ορνιθολόγου στην περιοχή για τη συστηματική παρακολούθηση της ορνιθοπανίδας, ενώ έχει απαγορευτεί πλήρως η θήρα. Σήμερα, η λίμνη αποτελεί πόλο έλξης για επισκέπτες και περιηγητές, ωστόσο απουσιάζουν τα οργανωμένα σημεία στάσης, θέασης και περιβαλλοντικής πληροφόρησης.

Σε ότι αφορά άλλους φυσικούς πόρους, ένα μικρό μέρος στα νοτιοανατολικά και δυτικά της Λαγκάδας (Γωνιές, Κερά και Κράσι), ανήκει στην προστατευόμενη περιοχή «**Δίκτη: Οροπέδιο Λασιθίου, Καθαρό, Σελένα, Κράσι, Σελάκανος**» (GR4320002-SCI A) του δικτύου **NATURA**. Στην περιοχή αυτή και συγκεκριμένα στους πρόποδες του Όρους

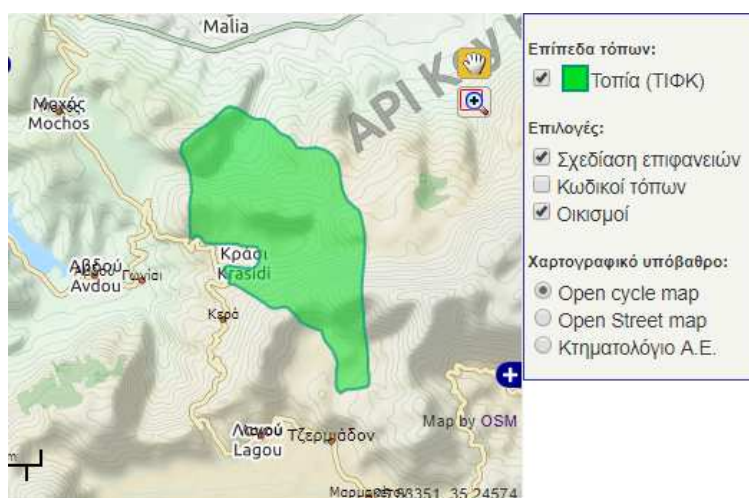
³⁸ www.hersonissos.gr

Σελένα (800 μ) και στα βορειοανατολικά του Κρασίου, σώζονται δάση αζιλάκων³⁹, πουρναριών και σφενδάμης. Η πρόσβαση εκεί γίνεται από μονοπάτια και χωματόδρομους που ξεκινούν από το Κράσι και τα Μάλια. Άλλωστε, η ευρύτερη περιοχή των οικισμών Κράσι και Κερά μαζί με την κορυφή Καρφί του όρους Δίκητη έχουν χαρακτηριστεί ως **Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους** (ΑΤ6010079) και βιότοπος CORINE (Α00010073). Ένας ακόμα βιότοπος CORINE (Α00050010) υπάρχει στην περιοχή μεταξύ Αβδού και Σφεντυλίου.

ΒΙΟΤΟΠΟΙ CORINE

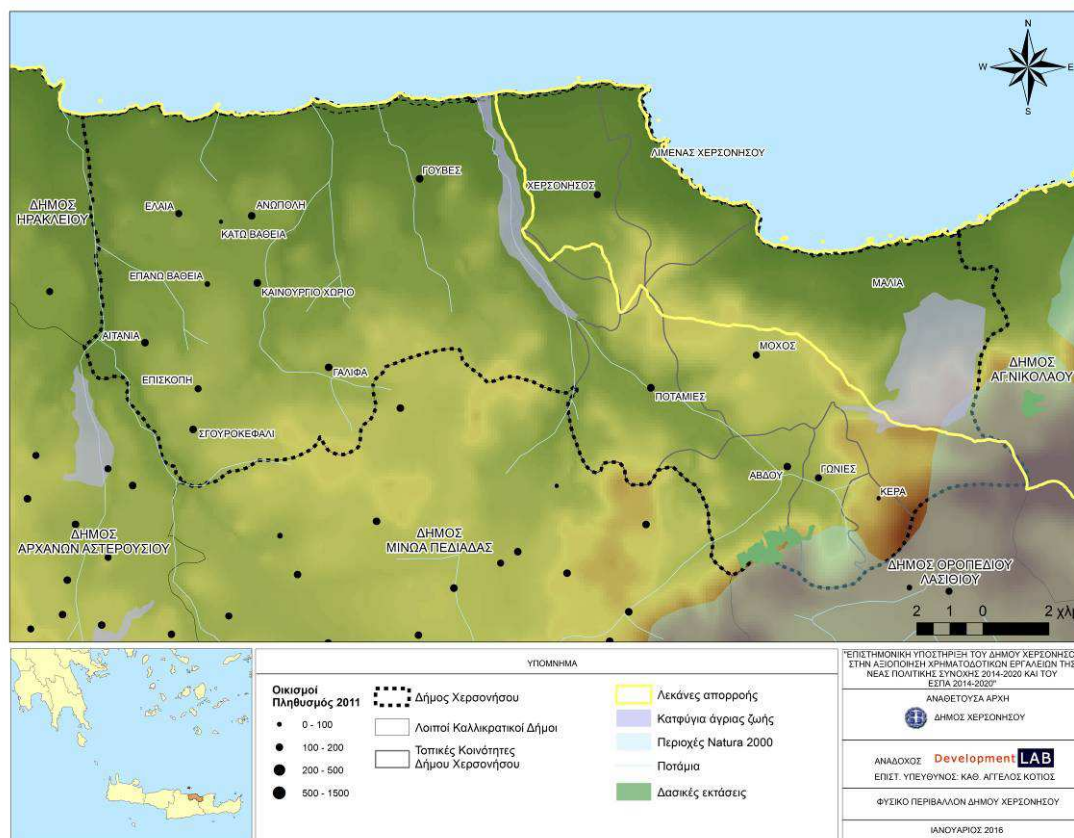
ΤΟΠΙΑ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ

ΠΗΓΗ: ΦΙΛΟΤΗΣ - Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση

³⁹ Ο αζιλάκας είναι ένα σπάνιο είδος βελανιδιάς που συναντάται στα ορεινά της Κρήτης και κάποιων νησιών του Αιγαίου. Έχει δυνατότητα ανάπτυξης σε μεγάλο εύρος τύπου εδαφών και περιστασιακά βρίσκεται υπό μορφή πυκνού δάσους

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

ΠΗΓΗ: Μελέτη Πανεπιστημίου Πειραιά, 2015

Κατεβαίνοντας προς τις Γωνιές και συγκεκριμένα στα Ν.Α. του οικισμού και περίπου ένα χιλιόμετρο από τα νότια όρια αυτού βρίσκεται το **Φαράγγι της Αμπέλου**, μήκους περίπου 2 χλμ. Η προσέγγιση του γίνεται εύκολα με αγροτικό δρόμο, ο οποίος διασχίζει το φαράγγι σε όλο το μήκος του παράλληλα με την κοίτη του, που είναι ο ποταμός Αποσελέμης. Η βλάστηση στην κοίτη του φαραγγιού είναι αρκετά πλούσια με δενδρώδη βλάστηση (κυρίως πλατάνια), αλλά και θαμνώδη (πικροδάφνη, σπάρτο κ.λ.π.). Νοτιοανατολικά από τις Γωνιές ξεκινά το **Φαράγγι της Ρόζας**, το οποίο μετά από 2,7 χλμ. καταλήγει στην Κερά, αποτελεί δε παρακλάδι του φαραγγιού της Αμπέλου. Στο φαράγγι φυτρώνουν πάνω από 120 είδη φυτών, κυρίως φυτά των γκρεμνών, και βρίσκουν καταφύγιο πλήθος πτηνών. Στις κάθετες άγριες πλαγιές φωλιάζουν γύπες, γεράκια, λαγοί και πέρδικες. Η πλούσια βιοποικιλότητα του φαραγγιού αποτελείται από πρίνους, αζίλακες, σφεντάμια, τρεμιθιές (κράταιγος) και λιόπρινα. Η κοίτη είναι κατάφυτη από πικροδάφνες, ενώ αφθονούν τα αρωματικά

βότανα όπως τα φασκόμηλα, οι θρούμπες, τα θυμάρια και η ρίγανη.⁴⁰ Επίσης, από τις Γωνιές ξεκινά το **Φαράγγι της Εμπασάς**, μήκους 6 χλμ, το οποίο καταλήγει στην Κάτω Κερά. Το σημείο χαρακτηρίζεται από έντονη βλάστηση, κυρίως πλατάνια και πρίνα, καθώς και το τρεχούμενο νερό από τον κοντινό καταρράκτη (βλέπε παραπάνω). Τα παλαιότερα χρόνια το τρεχούμενο νερό αποτελούσε κινητήρια δύναμη για επτά μύλους, οι οποίοι άλεθαν δημητριακά, και των οποίων σώζονται μέχρι σήμερα απομεινάρια. Επίσης, κατά μήκος του φαραγγιού σώζεται καλντερίμι. Τέλος, νότια των Γωνιών σε απόσταση ενός χιλιομέτρου περίπου βρίσκεται η **Ρεματιά Φαραγγούλι**, με πλούσια βλάστηση και αξιόλογους γεωλογικούς σχηματισμούς. Το συνολικό μήκος της ρεματιάς είναι περίπου 2,5 χιλιόμετρα και καταλήγει στη θέση «Στόλους», όπου υπάρχουν γεωργικές καλλιέργειες, αλλά και εξοχικές κατοικίες, με πανοραμική θέα στην περιοχή.

Στην περιοχή του Αβδού, νοτιοανατολικά του οικισμού σε υψόμετρο 760 μ. βρίσκεται το **σπήλαιο της Αγ. Φωτεινής**. Στο σπήλαιο, που έχει ιδιαίτερη θρησκευτική και ιστορική αξία για τους κατοίκους της περιοχής, γίνεται μεγάλο πανηγύρι την τέταρτη Κυριακή μετά το Πάσχα. Επίσης, νοτιοανατολικά του Αβδού, στη θέση Φράχτης-Κουκούλα, στις Β.Δ. πλαγιές στη περιοχή «Λαλουδάκη» και σε ύψος 770μ. βρίσκεται το **Σπήλαιο της Φανερωμένης**, όπου βρέθηκαν λατρευτικά αντικείμενα γεωμετρικής περιόδου, το σημαντικότερο εκ των οποίων ήταν ένας χρυσός πέλεκυς. Η προσπέλαση προς το σπήλαιο είναι αρκετά δύσκολη, λόγω της μορφολογίας του εδάφους και της πολύ πυκνής θαμνώδους βλάστησης.

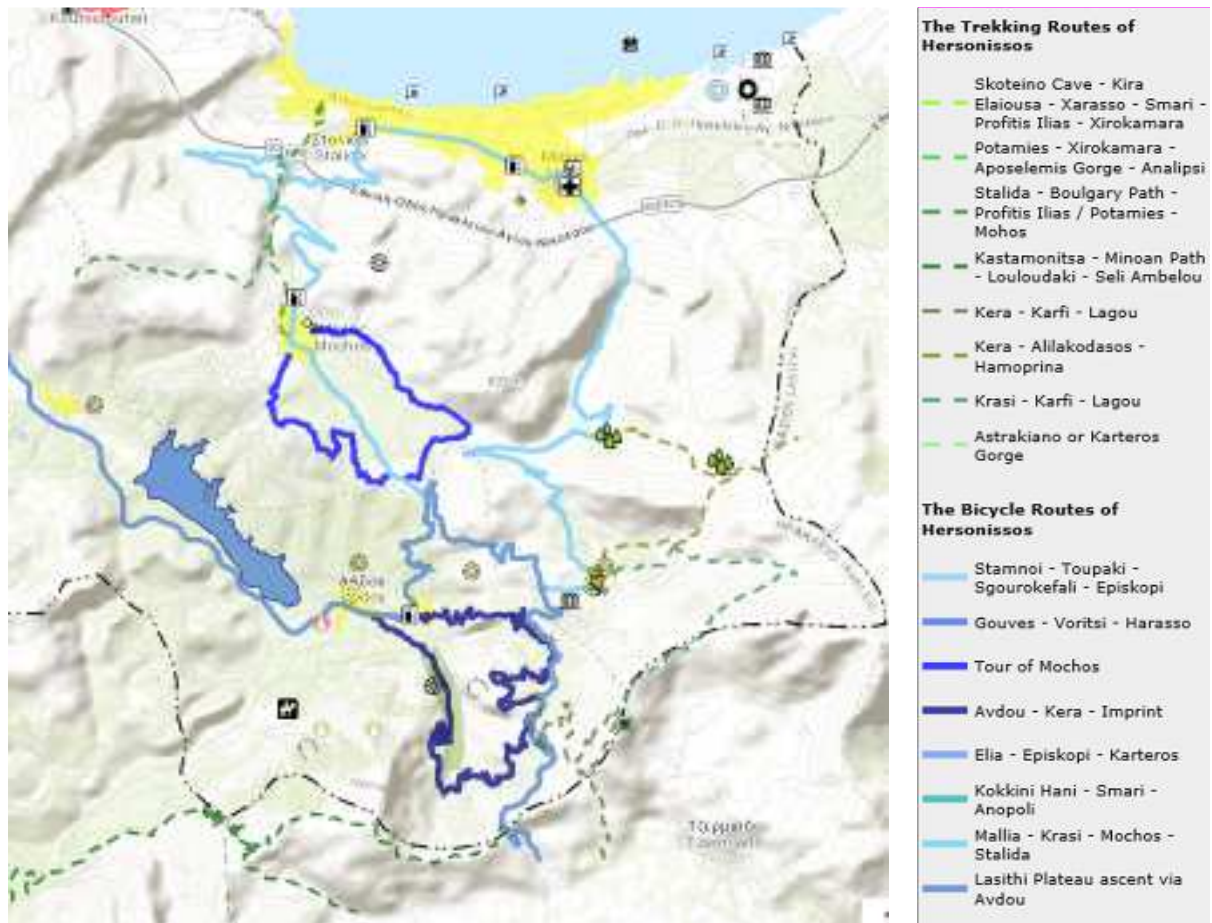
Στο Κράσι, τέλος, βρίσκεται ο **αιωνόβιος πλάτανος**, ο οποίος με το Π.Δ 29/2011 (ΦΕΚ ΑΑΠ 247/2011) χαρακτηρίστηκε ως διατηρητέο μνημείο της φύσης και καθορίστηκε ζώνη προστασίας αυτού. Ο πλάτανος έχει στηθαία περιφέρεια 14,60μ και συγκαταλέγεται στα πέντε μεγαλύτερα δέντρα της Ευρώπης. Εκτός από περιβαλλοντική έχει και πολιτιστική-ιστορική σημασία καθώς αποτέλεσε τόπο ανάγνωσης για το Νίκο Καζαντζάκη, το Μάρκο Αυγέρη, τον Κώστα Βάρναλη και την οικογένεια Αλεξίου που καταγόταν από το Κράσι.

⁴⁰ Δήμος Χερσονήσου, <http://landofexperiences.gr>

Εξίσου σημαντικές είναι και οι δυνατότητες που προσφέρει η Λαγκάδα για όσους επιζητούν φυσιολατρικές δραστηριότητες, με την περιήγηση και την ποδηλασία να ξεχωρίζουν. Συμπληρωματικά με τις αναφορές που έγιναν στον τομέα του τουρισμού για το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν (βλ. παραπάνω), στη Λαγκάδα έχουν επίσης οριοθετηθεί και αποτυπωθεί σε ειδικό ηλεκτρονικό οδηγό του Δήμου Χερσονήσου⁴¹ **τέσσερις (4) ποδηλατικές διαδρομές**: 1. ο γύρος του Μοχού (10 χλμ.), 2. Αβδού, Κερά, Αποτύπωση (15,5 χλμ), 3. Μάλια, Κράσι, Μοχός, Σταλίδα (29,5 χλμ.) και 4. Ανάβαση από Αβδού προς Οροπέδιο Λασιθίου (31 χλμ). Επίσης, έχουν οριοθετηθεί και αποτυπωθεί σε ηλεκτρονική πλατφόρμα του Δήμου Χερσονήσου **πέντε (5) πεζοπορικές διαδρομές**: 1. Ποταμιές, Ξηροκαμάρα, Φαράγγι Αποσελέμη, Ανάληψη (11 χλμ), 2. Σταλίδα, Μονοπάτι Βουλγαρί, Προφήτης Ηλίας / Ποταμιές, Μοχός (8 χλμ.), 3. Κερά, Καρφί, Λαγού (7 χλμ), 4. Κερά, Αζιλακόδασος, Χαμοπρίνα (6 χλμ.) και 5. Κράσι, Καρφί, Λαγού (6,5 χλμ).

⁴¹ Municipality of Hersonissos, Outdoor Adventure Experiences, Bike Routes, https://issuu.com/myhersonissos/docs/bikingroutes_brochure

ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΛΑΓΚΑΔΑΣ

ΠΗΓΗ: Δήμος Χερσονήσου, www.arcgis.com

Ταυτόχρονα, το υπο εξέλιξη Ρυθμιστικό Σχέδιο Ηρακλείου έχει προτείνει (Στάδιο Β1) ένα οικο-πολιτιστικό δίκτυο, στο οποίο περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων η διαδρομή «Οροπέδιο Λασιθίου – τεχνητή λίμνη Αποσελέμη – κάτω ρους Αποσελέμη μέχρι τις εκβολές του ή εναλλακτική διαδρομή από την τεχνητή λίμνη Αποσελέμη προς Καλό Χωριό – Κόξαρη – Σκοτεινό – Γαλίπε – Καινούργιο Χωριό – Επισκοπή». Για το προτεινόμενο οικο-πολιτιστικό δίκτυο προτείνεται η συμπερίληψη του στο σχεδιασμό ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ, ο καθορισμός ζώνης απολύτου προστασίας κατά μήκους του εντός της οποίας να επιτρέπονται οικοτουριστικές υποδομές, η διάνοιξη μονοπατιών όπου είναι απαραίτητο, η χαρτογράφηση – σήμανση όλων των διαδρομών και η έκδοση τουριστικών – οικο-πολιτιστικών χαρτών.

Παρά τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην περιοχή, με προεξέχουσα την κατασκευή και λειτουργία του φράγματος Αποσελέμη αλλά όχι μόνο, οι πιέσεις που δέχεται το τοπικό οικοσύστημα δεν φαίνεται, μακροσκοπικά, να έχουν οδηγήσει στην αλλοίωση του και σίγουρα όχι στην υποβάθμιση του. Ειδικά σε ότι αφορά το φράγμα, ασφαλώς υπάρχουν επιπτώσεις, όχι όμως κατ' ανάγκη αρνητικές. Ως προς αυτό, είναι γεγονός ότι η αύξηση του υδάτινου στοιχείου συνέβαλε στον εμπλουτισμό του φυσικού τοπίου και στη δημιουργία ενός πόλου τουριστικής έλξης υπερτοπικής σημασίας. Επίσης, παρά την αύξηση της επισκεψιμότητας τα τελευταία χρόνια, δεν εντοπίζονται σημάδια υπέρβασης της φέρουσας ικανότητας της περιοχής. Το τοπικό παραγωγικό σύστημα, από την πλευρά του, με την έμφαση που δίδεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα και ειδικά στις ήπιες καλλιέργειες, και την απουσία βιοτεχνικής και βιομηχανικής δραστηριότητας, δεν θεωρείται ότι ασκεί ιδιαίτερες περιβαλλοντικές πιέσεις. Σημαντική απειλή για το τοπικό οικοσύστημα αλλά και για το ίδιο το φράγμα εξακολουθεί σήμερα να θεωρείται η απουσία ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των υγρών αποβλήτων, με ότι αυτό συνεπάγεται για την ποιότητα των υδάτων του ταμιευτήρα, τους υδροφορείς της περιοχής και τη δημόσια υγεία εν γένει.

2.9.2 Πολιτιστικό περιβάλλον

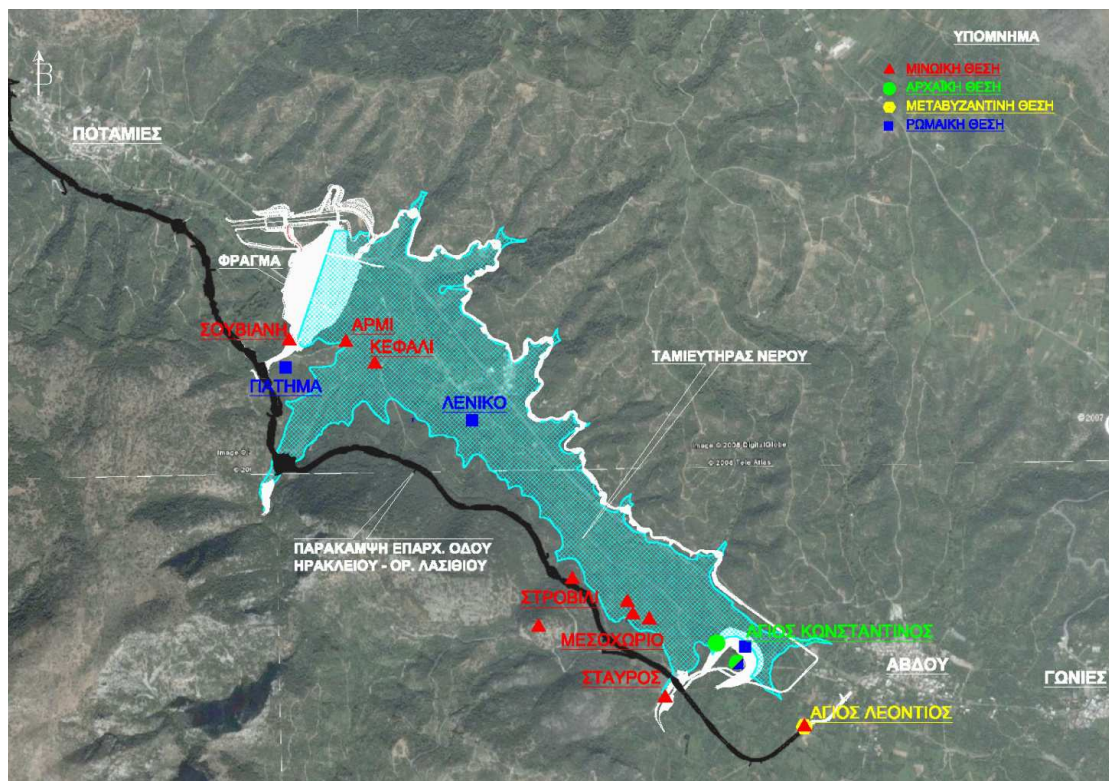
Στη Λαγκάδα καταγράφεται ένα ξεχωριστό πολιτιστικό απόθεμα, το οποίο διαμορφώνεται από την ίδια την ιστορία του τόπου, τα μνημεία του και την άυλη πολιτιστική του κληρονομιά.

Στον πολιτιστικό πλούτο της περιοχής περιλαμβάνεται πλήθος κηρυγμένων-αναγνωρισμένων από το Υπουργείο Πολιτισμού μνημείων και αρχαιολογικών χώρων. Πρόκειται για το θολωτό μινωικό τάφο στο ύψωμα Καρφί πάνω από το Κράσι, κρήνες και συστήματα ύδρευσης στο Κράσι και στο Μοχό, τον υδρόμυλο στις Γωνιές, καθώς και κατοικίες που αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα λαϊκής αρχιτεκτονικής της περιοχής και έχουν χαρακτηριστεί ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία. Πρόκειται για την οικία του οπλαρχηγού της Επανάστασης του 1878 στο Αβδού Αντώνη - Ζωγράφου Ξανθουδίδη, πατέρα του διακεκριμένου αρχαιολόγου Στέφανου Ξανθουδίδη, καθώς και ένα κτίριο στο Μοχό που ανήκει στην Κοινότητα και σήμερα στεγάζει το

Λαογραφικό Μουσείο. Επίσης, στα κηρυγμένα-αναγνωρισμένα μνημεία ανήκουν ο Ι. Ναός Αγίου Κωνσταντίνου και ο Ι. Ναός Ευαγγελισμού στο Αβδού και ο Ι. Ναός Παναγίας Γκουβερνιώτισσας στις Ποταμιές, ο οποίος αποτελεί το καθολικό παλαιάς μονής της περιόδου της Ενετοκρατίας. Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκαν εργασίες αποκατάστασης του μνημείου που αφορούσαν στην αναστήλωση του καθολικού και στη συντήρηση του τοιχογραφικού διάκοσμου. Στη μονή σήμερα λειτουργεί Έκθεση Εκκλησιαστικών Κειμηλίων, ενώ έχει διαμορφωθεί και ειδικός χώρος για τη φιλοξενία περιοδικών εκθέσεων. Στα ανατολικά του μοναστηριού λειτουργεί βοτανικός κήπος και στο διαμορφωμένο χώρο έξω από το μοναστήρι φιλοξενούνται καλοκαιρινές εκδηλώσεις.

Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στα σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα που ήρθαν στο φως από την ΚΓ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Ηρακλείου στη λεκάνη κατάκλυσης και στην ευρύτερη περιοχή του φράγματος Αποσελέμη, κατά τη διάρκεια των εργασιών κατασκευής του. Οι ανασκαφικές έρευνες έγιναν σε εννέα συνολικά θέσεις, με τα ευρήματα να ανήκουν σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους, τη μινωική, την αρχαϊκή και τη ρωμαϊκή. Στη μινωική εποχή ανήκουν το συγκρότημα και ο οικισμός στη θέση «Άγιος Λεόντιος-Πετράς» κοντά στο Αβδού καθώς και το νεοανακτορικό συγκρότημα και ο οικισμός στη θέση «Κεφάλι» στο Σφεντύλι. Στην ίδια θέση βρέθηκε ταφικό συγκρότημα της τελικής νεολιθικής ή της πρώιμης χαλκολιθικής περιόδου, γεγονός που αποδεικνύει την ιστορικότητα της περιοχής. Αγροικίες της μινωικής εποχής βρέθηκαν επίσης στις θέσεις «Μεσοχωριό» και «Παλιοταβέρνας Αρμί», επίσης κοντά στο Σφεντύλι. Στην περιοχή του Αγίου Κωνσταντίνου κοντά στο Αβδού βρέθηκε αγροτικό κέντρο των αρχαϊκών χρόνων, ενώ στη θέση «Λενικό» στο Σφεντύλι αγροτικός οικισμός των ρωμαϊκών χρόνων. Στην ίδια εποχή, τέλος, ανήκουν και τα ευρήματα στις θέσεις «Άγιος Νικόλαος», «Μαύρες Πέτρες» και «Πάτημα Σουβιανής» που βρίσκονται επίσης κοντά στο Σφεντύλι. Αρκετά από τα ευρήματα, όπως αυτά στο «Λενικό» αφού τεκμηριώθηκαν στη συνέχεια καταχώθηκαν για τις ανάγκες λειτουργίας του φράγματος. Τέλος, στο πλαίσιο κατασκευής του φράγματος πραγματοποιήθηκαν εργασίες προστασίας του Ι.Ν. Αγίου Κωνσταντίνου στο νοτιοδυτικό άκρο του ταμιευτήρα, με κατάλληλο ανάχωμα και έργα προσπέλασης και αποχέτευσης.

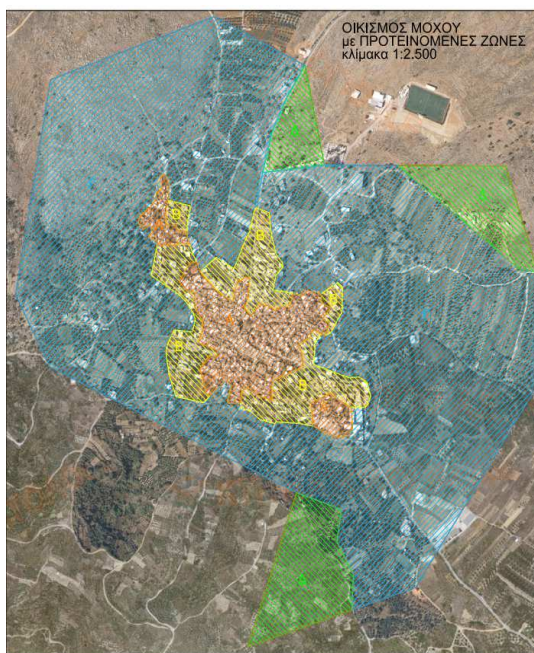
ΦΩΤΟΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΦΡΑΓΜΑΤΟΣ ΑΠΟΣΕΛΕΜΗ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ

ΠΗΓΗ: ΚΓ'ΕΠΚΑ

Στην πολιτιστική κληρονομία της Λαγκάδας εντάσσονται και οικιστικά σύνολα με αξιόλογο κτιριακό απόθεμα και ιδιαίτερο πολεοδομικό ιστό, τα οποία δύναται να κηρυχθούν ως παραδοσιακά. Αυτή είναι η περίπτωση του Μοχού, για τον οποίο έχει ξεκινήσει από τις αρχές του 2000, με πρωτοβουλία της τότε Δημοτικής Αρχής Μαλίων, ο χαρακτηρισμός του οικισμού ως «παραδοσιακός», προκειμένου να προστατευθεί και αναδειχθεί η παραδοσιακή αρχιτεκτονική κληρονομία της περιοχής. Σύμφωνα με σχετική μελέτη ο οικισμός, που αποτελούσε ανέκαθεν διοικητικό και οικονομικό κέντρο της περιοχής της Λαγκάδας, διατηρεί σε μεγάλο βαθμό έως σήμερα τα αρχιτεκτονικά του χαρακτηριστικά, λόγω κυρίως της έλλειψης ενδιαφέροντος μεταπολεμικά για τους ημιορεινούς και ορεινούς οικισμούς αλλά και της ανάπτυξης των παράκτιων περιοχών. Το γεγονός αυτό απέτρεψε το φαινόμενο της αυθαίρετης δόμησης και των απρογραμματίστων επεκτάσεων του οικισμού. Ωστόσο, οι νέες συνθήκες καθιστούν απαραίτητη τη θέσπιση ενός πλαισίου κανόνων προστασίας του παραδοσιακού ιστού από την αισθητική υποβάθμιση και την άναρχη δόμηση και

διατήρησης και ανάδειξης των αυθεντικών πολεοδομικών, αρχιτεκτονικών και μορφολογικών στοιχείων του Μοχού. Για το σκοπό αυτό, το 2008 συντάχθηκε από το Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος με σκοπό: την προστασία του παραδοσιακού τμήματος του οικισμού και των παλαιών κτιρίων που το αποτελούν, την προστασία του άμεσου περιβάλλοντος του, την προστασία του ευρύτερου αγροτικού χώρου που έχει ενταχθεί στο όριο του οικισμού

και αποτελεί ζώνη προστασίας του παραδοσιακού πυρήνα του και την αποτροπή έντονης οικιστικής ανάπτυξης και δόμησης στις περιοχές υψηλής περιβαλλοντικής αξίας, οι οποίες περιλαμβάνονται μέσα στα όριά του. Το σχέδιο Π.Δ. προτείνει τη θέσπιση τεσσάρων τομέων εντός και πέριξ των ορίων του παραδοσιακού τμήματος του οικισμού και καθορίζει όρους και περιορισμούς δόμησης στο σύνολο της έκτασης εντός των ορίων του. Ωστόσο, μέχρι σήμερα δεν έχει ψηφιστεί το εν λόγω

Π.Δ. καθώς εκκρεμούν διάφορα θέματα που σχετίζονται με την ορθή επαναοριοθέτηση του οικισμού.

Ένας ακόμα οικισμός με ιδιαίτερα αξιόλογα πολιτιστικά χαρακτηριστικά είναι το Αβδού που βρίσκεται στο κέντρο της κοιλάδας της Λαγκάδας και έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια σε σημαντικό πόλο έλξης επισκεπτών. Το Αβδού, εκτός από τη σημαντική ιστορία του έχει να επιδείξει πλήθος μνημείων όπως πρωτοχριστιανικές, βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες με πλούσιες τοιχογραφημένες αγιογραφίες, αρχιτεκτονική, γλυπτική και χωροταξική τοποθέτηση στο φυσικό περιβάλλον. Στην ευρύτερη περιοχή αλλά και εντός του οικισμού εντοπίζονται μνημειακά και ιστορικά δέντρα, ενώ στα γύρω υψώματα έχουν βρεθεί ίχνη μινωικών φρυκτωριών. Επίσης, ιστορικό χαρακτήρα έχει το κτίριο του παλιού δημοτικού σχολείου, το οποίο πρωτολειτούργησε το 1860.

Πολύ σημαντικός πόλος έλξης επισκεπτών είναι η Μονή Καρδιωτίσσης στην Κερά που βρίσκεται σε υψόμετρο 630μ., στους δυτικούς πρόποδες του υψώματος Καρφί, στο δρόμο που οδηγεί στο Οροπέδιο Λασιθίου. Πρόκειται για γυναικείο μοναστήρι αφιερωμένο στο Γενέσιο της Θεοτόκου, με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική διακόσμηση και τοιχογραφίες του 14ου αιώνα στο καθολικό της. Η αρχαιότερη μνεία του ονόματός της μονής γίνεται σε έγγραφο του 1333, εποχή κατά την οποία αποτελούσε φέουδο του Λατινικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης. Επίσης, κοντά στην Κερά και συγκεκριμένα στη θέση «Καρφί», σε υψόμετρο 1.100 μέτρων, στα δυτικά του όρους Σελένα των Λασιθιώτικων βουνών, βρίσκεται ένας από τους σημαντικότερους μινωικούς οικισμούς της Κρήτης. Στα ιστορικά μνημεία της περιοχής θα πρέπει ακόμα να προστεθούν ο πρωτομινωικός Θολωτός Τάφος που ανακαλύφθηκε από το Σπ. Μαρινάτο το 1926 στο Κράσι. Στον ίδιο οικισμό βρίσκονται επίσης, ένα από τα ωραιότερα συγκροτήματα ύδρευσης στην Κρήτη που κατασκευάστηκε το 1890 με δαπάνες της κοινότητας από Μοχιανούς μαστόρους και ο περίφημος πλάτανος ηλικίας άνω των 1.800 ετών, στην πλατεία του χωριού, η περιφέρεια του οποίου αγγίζει τα 24 μέτρα.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι όμως και η άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Λαγκάδας, η οποία διατηρείται αναλλοίωτη και αναδεικνύεται σε κάθε ευκαιρία, μέσω κυρίως των πολιτιστικών συλλόγων και των συλλογικών σχημάτων που δραστηριοποιούνται στην

περιοχή. Η δράση τους δεν περιορίζεται στη διοργάνωση λαϊκών πανηγυριών και μουσικοχορευτικών εκδηλώσεων στο πλαίσιο θρησκευτικών εορτών και ιστορικών επετείων, αλλά έχει επεκταθεί και σε άλλους τομείς όπως το περιβάλλον, οι εκδόσεις κ.α. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι με πρωτοβουλία των τοπικών συλλόγων έχουν καθιερωθεί πλέον πολιτιστικές εκδηλώσεις με υπερτοπική φήμη και υψηλή επισκεψιμότητα όπως τα «Ξανθουδίδια» στο Αβδού και οι αποκριάτικες εκδηλώσεις στο Μοχό. Στο πλαίσιο διατήρησης και διάχυσης της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου αυτού, ο Πολιτιστικός Σύλλογος Μοχού δημιούργησε και διαχειρίζεται το

Λαογραφικό Μουσείο Μοχού. Το Μουσείο στεγάζεται, σε ένα πανέμορφο και πετρόκτιστο οίκημα, με χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικής του 16ου αιώνα, και φιλοξενεί στο ισόγειο εκθέματα από το Κρητικό παραδοσιακό σπίτι και στον πάνω όροφο αντικείμενα παραδοσιακών επαγγελμάτων. Επίσης, ιδιαίτερη επιτυχία και απήχηση είχε η πρωτοβουλία του Πολιτιστικού Συλλόγου του Αβδού να αναρτήσει καλαίσθητες πινακίδες σε κτίρια που στέγαζαν παλαιότερα εμπορικές και βιοτεχνικές χρήσεις και παραδοσιακά επαγγέλματα όπως τενεκετζίδικα, φάμπρικες, καφενεία, μεταξουργεία, βαρελοποιεία κ.α. δημιουργώντας ουσιαστικά μια «μικρή εγκυκλοπαίδεια ντόπιων επαγγελμάτων, έγχρωμη και ωφέλιμη μετά των νοημάτων» κατά τον Ζαχαρία Ε. Σμυρνάκη⁴².

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΤΑΜΠΕΛΕΣ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ ΑΒΔΟΥ

Στα συλλογικά σχήματα της περιοχής περιλαμβάνονται επίσης οι Πολιτιστικοί Σύλλογοι, Γωνιών, Ποταμιών και Κρασίου, το Πολιτιστικό Σωματείο Ξυνόχονδρος & Μουζουδιά "ΜΟΧΙΑΝΗ ΑΠΟΚΡΑ", ο Σύλλογος Γυναικών Σταλίδας-Μοχού «Φιλαρέτη» και ο Οργανισμός Πολιτισμού και Ανάπτυξης «Η Γκυβερνιώτισσα». Η ανάδειξη της λογοτεχνικής παράδοσης της περιοχής και των λογοτεχνών που κατάγονται από την περιοχή αποτέλεσε τον κύριο σκοπό της ίδρυσης το 2010 του κοινωφελούς, μη κερδοσκοπικού, Δημοτικού Ιδρύματος «ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ» (ΝΠΔΔ), που έχει έδρα το Κράσι. Ειδικότερος σκοπός του Ιδρύματος, σύμφωνα με το καταστατικό του είναι «η ανάπτυξη δραστηριοτήτων που αφορούν την προαγωγή του πνευματικού επιπέδου της κοινωνίας του Δήμου Χερσονήσου καθώς και η πληρέστερη γνωριμία του συγγραφικού έργου, της ζωής, της προσωπικότητας και της πνευματικής προσφοράς των πνευματικών

⁴² Ζαχαρίας Ε. Σμυρνάκης, Το Αβδού, Ιστόρημα & Όνομα σε στίχους απλούς, Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αβδού, 2015

δημιουργών Έλλης Αλεξίου, Ελευθερίου Αλεξίου και Γαλάτειας Αλεξίου – Καζαντζάκη με το κοινό και ειδικά με την μαθητιώσα νεολαία».

Στο Κράσι, επίσης, λειτουργεί και το «Σπίτι της Λογοτεχνίας», που έχει αναδειχθεί σε μια σημαντική υποστηρικτική δομή στη διαδικασία της διαρκούς πολιτισμικής παραγωγής. Το Σπίτι εγκαινιάστηκε το 2009 ως προϊόν συνεργασίας του Δήμου Μαλίων και του Ευρωπαϊκού Κέντρου Μετάφρασης

και Λογοτεχνίας και εντάσσεται στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Σπιτιών Λογοτεχνίας. Πρόκειται για το χώρο του παλιού δημοτικού σχολείου του 1882 που διαμορφώθηκε κατάλληλα προκειμένου να στεγάσει επαγγελματίες συγγραφείς και μεταφραστές που θα παράγουν κατά τη διαμονή τους εκεί μέρος ή σύνολο του έργου τους, με μοναδική υποχρέωση τους να αναφέρουν στο έργο τους, το Σπίτι ή τα Σπίτια Λογοτεχνίας στα οποία φιλοξενήθηκαν. Πρόκειται για το μοναδικό Σπίτι της Λογοτεχνίας στην Κρήτη και το δεύτερο στην Ελλάδα μαζί με αυτό στις Λεύκες της Πάρου και μέχρι σήμερα έχει φιλοξενήσει αρκετούς λογοτέχνες και μεταφραστές από όλο τον κόσμο.

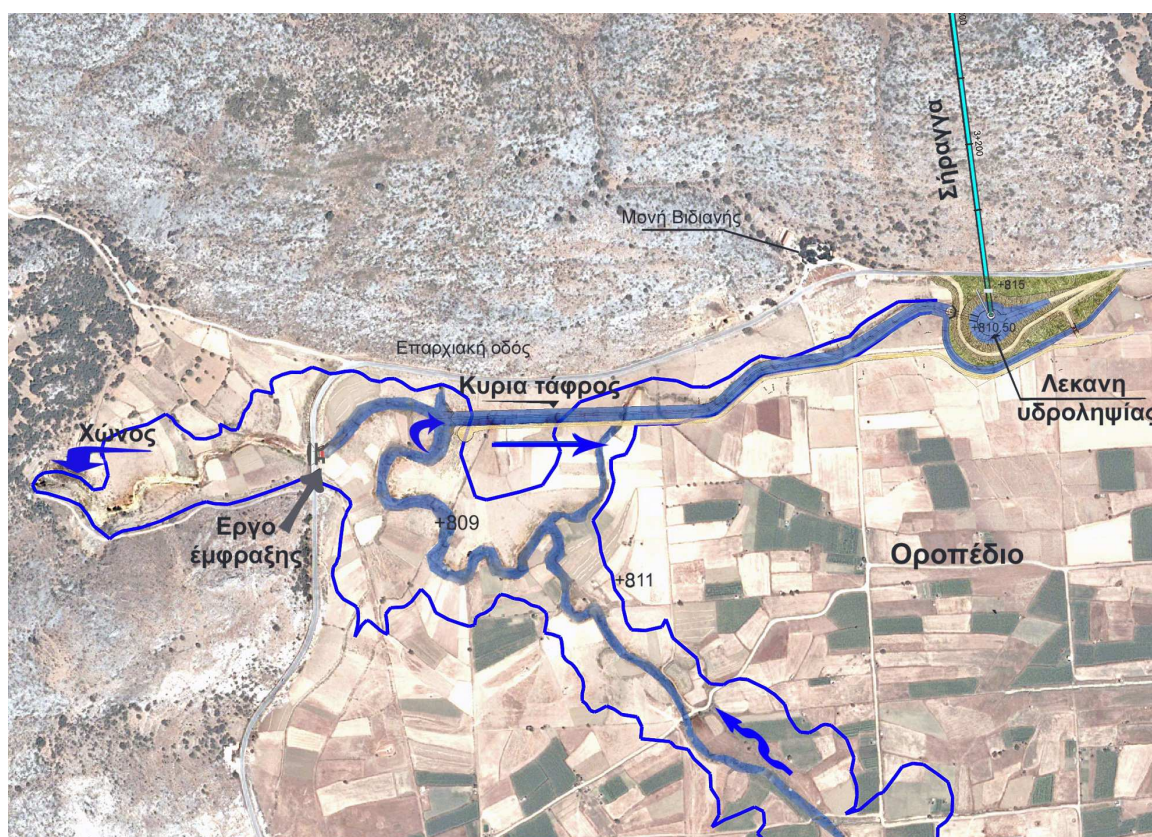
Συμπερασματικά, είναι ξεκάθαρο ότι τόσο το περιβάλλον όσο και ο πολιτισμός, με τους άυλους και υλικούς πόρους του, είναι οι δυο τομείς εκείνοι στους οποίους καταγράφεται ένα ισχυρό απόθεμα, το οποίο όχι απλώς δύναται αλλά «επιβάλλεται» να αξιοποιηθεί προς όφελος της περιοχής τα επόμενα χρόνια.

2.10 Διαρθρωτικές παρεμβάσεις και έργα

Η μεγαλύτερη διαρθρωτικού χαρακτήρα παρέμβαση που έχει γίνει μέχρι σήμερα στην περιοχή της Λαγκάδας είναι **στον τομέα της διαχείρισης των υδάτινων πόρων** και αφορά αναμφισβήτητα το φράγμα του Αποσελέμη και τα υποστηρικτικά του έργα, με σκοπό την ενίσχυση της επάρκειας υδροδότησης όλου του βόρειου παραλιακού μετώπου από το Ηράκλειο έως τον Άγιο Νικόλαο. Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η

περιοχή και η τοπική παραγωγή δεν ωφελούνται άμεσα από το έργο, διότι σε ότι αφορά την ύδρευση ή την άρδευση, οι κάτοικοι της Λαγκάδας εξακολουθούν να χρησιμοποιούν άλλες πηγές και γεωτρήσεις για το σκοπό αυτό. Το έργο έχει χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Συνοχής της Ε.Ε. και εθνικούς πόρους και μέχρι σήμερα, όπως έχει ήδη αναφερθεί, έχουν ολοκληρωθεί: το φράγμα με τα συναφή του έργα (βοηθητικά αναχώματα, παραλίμνια οδός κ.α.), η Εγκατάσταση Επεξεργασίας Νερού, ο αγωγός αδιύλιστου νερού από το φράγμα έως την εγκατάσταση μήκους περίπου 7,2 χλμ και οι αγωγοί διυλισμένου νερού από την ΕΕΝ προς το Ηράκλειο, μήκους περίπου 36 χλμ. και προς τον Αγ. Νικόλαο, μήκους περίπου 37 χλμ. Σε εξέλιξη βρίσκονται ακόμα τα έργα ενίσχυσης του ταμιευτήρα φράγματος Αποσελέμη από το Οροπέδιο Λασιθίου, π/υ 47 εκατ. ευρώ περίπου.

ΈΡΓΑ ΕΚΤΡΟΠΗΣ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

ΠΗΓΗ: ΕΥΔΕ Αποσελέμη

Οι εργασίες ξεκίνησαν το 2012 και αφορούν πρώτον στην εκτροπή των υδάτων του οροπεδίου, μέσω ενός υδραυλικού συστήματος στην περιοχή της Μονής Βιδιανής (βλ. Χάρτη), δεύτερον στη διάνοιξη και κατασκευή σήραγγας, συνολικού μήκους 3.425,50 μ., για την απαγωγή των πλημμυρικών υδάτων που κατακλύζουν το οροπέδιο προς τον ταμιευτήρα του φράγματος Αποσελέμη με σκοπό την ενίσχυσή του, τρίτον έργα κατάντη της εξόδου των νερών Σήραγγας Οροπεδίου και τέλος εργασίες διευθέτησης του χειμάρρου Αποσελέμη. Σήμερα (Δεκέμβριος 2017) οι εργασίες διάνοιξης της σήραγγας έχουν ολοκληρωθεί και εκκρεμούν άλλες εργασίες εκατέρωθεν αυτής. Με την ολοκλήρωση του συνόλου του έργου της σήραγγας εκτιμάται ότι η πληρότητα του ταμιευτήρα του φράγματος θα εξαρτάται σε ποσοστό 50% με 60% από τα νερά που θα διοχετεύονται από το Οροπέδιο Λασιθίου. Επίσης, η ολοκλήρωση της σήραγγας θα καταστήσει το φράγμα πλήρως λειτουργικό.

Στον ίδιο τομέα, αυτό των υδάτινων πόρων, περιλαμβάνεται η κατασκευή αγωγού μήκους 7 χλμ. για τη μεταφορά πόσιμου νερού από την Τ.Κ. Αβδού στην Τ.Κ. Ποταμιών, π/υ 368.500 € από πιστώσεις της Περιφέρειας Κρήτης. Με τον αγωγό αυτό αντιμετωπίστηκε ένα χρόνιο πρόβλημα του οικισμού Ποταμιές σε σχέση με την ύδρευση. Επίσης, στο **Κράσι** συμπληρώθηκε το δίκτυο ακαθάρτων με μια παρέμβαση στο ΒΑ τμήμα του οικισμού, π/υ 70 χιλ. ευρώ με τη συγχρηματοδότηση του ΠΕΠ Κρήτης & Νήσων Αιγαίου, στο πλαίσιο του Ολοκληρωμένου Σχεδίου Ανάπτυξης Περιοχών της Υπαίθρου (ΟΣΑΠΥ). Πρόκειται για συμπληρωματικό δίκτυο αποχέτευσης ακαθάρτων (αγωγοί, φρεάτια ακαθάρτων, ιδιωτικές παροχές ακαθάρτων), που καταλήγει στο υφιστάμενο δίκτυο ακαθάρτων του οικισμού και από εκεί στην υφιστάμενη και σε κανονική λειτουργία εγκατάσταση επεξεργασίας λυμάτων του οικισμού.

Άλλα έργα και παρεμβάσεις διαρθρωτικού χαρακτήρα, που υλοποιήθηκαν ανά τομέα τα τελευταία χρόνια, είναι τα εξής:

Στον **τομέα της εκπαίδευσης** εντάσσεται η κατασκευή Νηπιαγωγείου και η προσθήκη αιθουσών εργαστηρίων στο Δημοτικό Σχολείο Μοχού, π/υ 445 χιλ. ευρώ με τη συγχρηματοδότηση του ΠΕΠ Κρήτης & Νήσων Αιγαίου. Το νέο νηπιαγωγείο

περιλαμβάνει: δύο αίθουσες εργασίας, κουζίνα, τραπεζαρία, χώρους υγιεινής και άλλους βοηθητικούς χώρους. Η προσθήκη του νέου Δημοτικού Σχολείου περιλαμβάνει: δύο εργαστήρια, χώρο εστίασης, παρασκευαστήριο, αποθήκη, λεβητοστάσιο και αίθουσα εστιατορίου, ενώ διαμορφώθηκαν και υπαίθριοι χώροι δραστηριοτήτων.

Στον **οικιστικό τομέα** ανήκουν αξιόλογες παρεμβάσεις που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων και την αισθητική των οικισμών και παράλληλα βοηθούν στην τόνωση της επισκεψιμότητας. Στο **Κράσι**, ειδικότερα, υλοποιήθηκε σε δύο φάσεις μια ευρεία ανάπλαση τόσο στην πλατεία πλατάνου όσο και εντός του οικισμού, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός συνεκτικού άξονα περιήγησης σε ένα αξιόλογο αρχιτεκτονικά τμήμα. Οι εργασίες χρηματοδοτήθηκαν από το ΠΕΠ Κρήτης 2007-2013 (ΟΣΑΠΥ) και το Πρόγραμμα «Κρήτη-Πράσινη Ανάπτυξη» (εθνικοί πόροι). Στο **Αβδού** πραγματοποιήθηκαν με πόρους του Προγράμματος «Κρήτη-Πράσινη Ανάπτυξη» εργασίες διαμόρφωσης του περιβάλλοντα χώρου του παλαιού δημοτικού σχολείου, στον οποίο φιλοξενοούνται πλήθος εκδηλώσεων του τοπικού πολιτιστικού συλλόγου. Μια αντίστοιχη διαμόρφωση πραγματοποιήθηκε και στις **Ποταμιές**, στο χώρο του δημοτικού πηγαδιού, με ίδιους πόρους του Δήμου (ΣΑΤΑ). Τέλος, αναπλάσεις κοινόχρηστων χώρων χρηματοδοτήθηκαν παλαιότερα από το Πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ» και συγκεκριμένα στο **Κράσι** και στο **Μοχό** και από το LEADER+ επίσης στο Μοχό.

Στον **τομέα του πολιτισμού** εντάσσονται καταρχάς οι παρεμβάσεις που έγιναν στην Ι. Μονή Παναγίας Γκουβερνιώτισσας με τη χρηματοδότηση του Προγράμματος LEADER 2007-2013. Πρόκειται για εργασίες ανάπλασης του περιβάλλοντα χώρου της ιεράς μονής, με τις οποίες βελτιώθηκαν τόσο η εικόνα όσο και η λειτουργικότητα του μνημείου, καθώς και εργασίες συντήρησης του υφιστάμενου μονοπατιού που ενώνει τις Ποταμιές με το μνημείο. Επίσης, σε προηγούμενη φάση πραγματοποιήθηκαν εργασίες συντήρησης των τοιχογραφιών, με χρηματοδότηση από το Πρόγραμμα «Κρήτη-Πράσινη Ανάπτυξη», και ανακαίνισης των κτιριακών εγκαταστάσεων της παλαιάς μονής με στόχο τη φιλοξενία πολιτιστικών δράσεων. Μέσω του Προγράμματος LEADER ενισχύθηκε, επίσης, ο ιδιαίτερα δραστήριος Μορφωτικός Πολιτιστικός Σύλλογος Αβδού για την ανανέωση του εξοπλισμού διοργάνωσης εκδηλώσεων και την έκδοση λογοτεχνικού τόμου για την προβολή των ιδιαίτερων

ιστορικών, πολιτιστικών και λαογραφικών χαρακτηριστικών της περιοχής. Επίσης, στο πλαίσιο του LEADER+ υλοποιήθηκε το έργο «Εξοπλισμός παλαιού Δημοτικού Σχολείου Αβδού για τη μετατροπή του σε "Εργαστήρι - Στέκι Πολιτισμού"».

Στον **τομέα του τουρισμού**, και συγκεκριμένα του εναλλακτικού, καταγράφονται σημαντικές δράσεις, όπως καταρχάς η συντήρηση περιπατητικών διαδρομών στην ευρύτερη περιοχή του **Κρασίου** και συγκεκριμένα στις δασώδεις εκτάσεις στις θέσεις «Χαμόπρινα» και «Πεζούλα». Εκεί, με τη στήριξη του Προγράμματος LEADER πραγματοποιήθηκαν εργασίες βελτίωσης της προσβασιμότητας και της ασφάλειας των μονοπατιών και συντήρησης-εμπλουτισμού της πληροφοριακής σήμανσης τους. Επίσης, στη Λαγκάδα υλοποιήθηκε μέρος του έργου «Δημιουργία δικτύου πληροφοριακής σήμανσης στην Ενδοχώρα του Δήμου Χερσονήσου», π/υ 140 χιλ. ευρώ περίπου, με τη στήριξη του ΠΕΠ Κρήτης 2007-2013 (ΟΣΑΠΥ). Ειδικότερα, τοποθετήθηκαν θεματικές πινακίδες προσανατολισμού και άλλες πληροφοριακές πινακίδες σήμανσης σε σημεία τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, εντός των οικισμών (Αβδού, Ποταμιές, Κράσι, Γωνιές, Κερά) αλλά και σε κοντινή απόσταση γύρω από αυτούς για τις πιθανές διαδρομές περιήγησης μεταξύ αυτών των σημείων. Επίσης, πραγματοποιήθηκε η προμήθεια εφαρμογών Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (GIS) και Σημείων Ενημέρωσης Κοινού (Infokiosks) καθώς και η ανάπτυξη γεωχωρικής βάσης δεδομένων. Το αποτέλεσμα της παρέμβασης ήταν η δημιουργία ενός σύνθετου δικτύου πληροφοριακής σήμανσης για τους επισκέπτες της ενδοχώρας του Δήμου Χερσονήσου, με αξιοποίηση και των νέων τεχνολογιών.

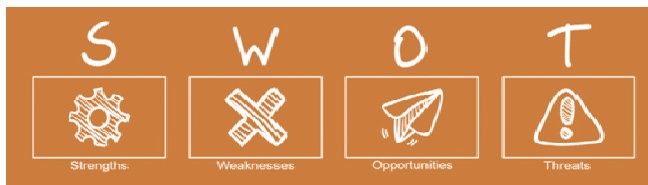
Σε ότι αφορά την ιδιωτική πρωτοβουλία, στο πλαίσιο του Προγράμματος LEADER + (2007-2013) υλοποιήθηκαν τρεις ιδιωτικές επενδύσεις στο Αβδού στους τομείς του αγροτουρισμού και της οικοτεχνίας και συγκεκριμένα η ίδρυση υφαντουργείου, η ίδρυση αγροκτήματος φυσικών δραστηριοτήτων με ξενοδοχείο κλασικού τύπου Γ' τάξης και η μετεγκατάσταση - αναβάθμιση εγκαταστάσεων των στάβλων Odysseia. Η τελευταία επένδυση στοχεύει στην ανάπτυξη μιας ειδικής μορφής εναλλακτικού τουρισμού που έχει σχέση με τα άλογα και η οποία απευθύνεται σε ειδικές ομάδες πληθυσμού, όπως τα παιδιά και τα άτομα με κινητικά προβλήματα και προβλήματα όρασης. Παλαιότερα, στο πλαίσιο του Προγράμματος LEADER II (2000-2006)

χρηματοδοτήθηκαν επενδύσεις στους τομείς του αγροτουρισμού και της βιοτεχνίας. Πρόκειται για ένα Κέντρο υποδοχής, άθλησης και αναψυχής στο **Αβδού** που ασχολείται μέχρι και σήμερα κυρίως με την εκμάθηση του αλεξιπτώτου πλαγιάς αλλά και δράσεις αναρρίχησης και πεζοπορίας, καθώς και μια πρότυπη αγροτουριστική μονάδα εναλλακτικών μορφών τουρισμού στον ίδιο οικισμό. Επίσης, χρηματοδοτήθηκαν μια μονάδα παραγωγής ειδών αγγειοπλαστικής στις **Γωνιές** και μια βιοτεχνία κατασκευής παραδοσιακών επιγραφών και διακοσμητικών αντικειμένων στο **Αβδού**, οι οποίες ωστόσο σήμερα δε λειτουργούν.

Συμπερασματικά, η όποια επενδυτική δραστηριότητα έχει αναπτυχθεί μέχρι σήμερα στην περιοχή εστιάζεται σχεδόν αποκλειστικά στις δημόσιου χαρακτήρα παρεμβάσεις και ειδικά στις υποδομές, οι οποίες μάλιστα σε ότι αφορά το φράγμα Αποσελέμη είναι και δυσανάλογες με το μέγεθος της περιοχής. Παρά τη σημασία και το εύρος των έργων που έχουν γίνει, εξακολουθούν ωστόσο να απουσιάζουν ουσιαστικές παρεμβάσεις, κυρίως στους τομείς του περιβάλλοντος και της γεωργίας. Επίσης, τα τελευταία χρόνια απουσιάζουν σχεδόν πλήρως οι επενδύσεις μέσω χρηματοδοτικών προγραμμάτων στον ιδιωτικό τομέα, γεγονός που οφείλεται κυρίως στην οικονομική κρίση και στην έλλειψη διαθέσιμων ιδιωτικών και τραπεζικών κεφαλαίων.

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΩΝ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ (SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ)

Η SWOT ανάλυση αποτελεί ένα κοινά αποδεκτό και ταυτόχρονα ιδιαίτερα χρήσιμο μεθοδολογικό εργαλείο στο πλαίσιο του

στρατηγικού σχεδιασμού και ειδικότερα στο στάδιο της διάγνωσης της αναπτυξιακής φυσιογνωμίας και δυναμικής μιας συγκεκριμένης χωρικής ενότητας. Παράλληλα, συνεισφέρει στη σε βάθος κατανόηση και αναγνώριση του τι διαθέτει και σε τι υπερτερεί ή υστερεί μια περιοχή προκειμένου η διαδικασία αυτή να βοηθήσει τους εμπλεκόμενους (τοπικές αρχές, φορείς και κατοίκους) τόσο στον ίδιο το χωρικό σχεδιασμό, όσο και στο να λάβουν ορθές αποφάσεις αναφορικά με το είδος και το εύρος της ανάπτυξης που επιδιώκουν σε όρους προοπτικής, ρεαλισμού και βιωσιμότητας.

Η σημαντικότητα της SWOT Ανάλυσης έγκειται στο ότι δεν αποτελεί μόνο μέσο έρευνας του εσωτερικού περιβάλλοντος, αλλά ταυτόχρονα εστιάζει και μελετά ενδελεχώς και το εξωτερικό περιβάλλον, το οποίο σαφώς επηρεάζει την πορεία ανάπτυξης μιας περιοχής. Συνεπώς, πραγματοποιείται μια ισοβαρής και σε βάθος μελέτη του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος, με στόχο την εξαγωγή βάσιμων και χρήσιμων συμπερασμάτων.

Για το παρόν τοπικό αναπτυξιακό πρόγραμμα της Λαγκάδας εντοπίζονται και αξιολογούνται οι πόροι της περιοχής, υλικοί και άυλοι (φυσικοί, πολιτιστικοί, ανθρωπίνος πόροι, φήμη, εικόνα, δυνατότητες, προοπτικές κ.α.), που αποτελούν το ενδογενές δυναμικό και αποτυπώνουν το εσωτερικό περιβάλλον, από το οποίο προκύπτουν τα τοπικά χαρακτηριστικά και τα σημεία υπεροχής – συγκριτικά πλεονεκτήματα. Ωστόσο, οι πόροι από μόνοι τους δε μπορούν να δώσουν ώθηση στην τοπική ανάπτυξη. Πρέπει να συνδυαστούν κατάλληλα και να μετατραπούν σε «θεμελιώδεις ικανότητες» που προσδίδουν διατηρήσιμο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα

και δημιουργούν τις προϋποθέσεις σε τοπικό επίπεδο για μεγαλύτερη ελκυστικότητα και γενικότερη αναζωογόνηση. Είναι άλλωστε διαπιστωμένο ότι όταν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα είναι ισχυρό και περιλαμβάνει συνδυασμό πολλών ικανοτήτων και πόρων είναι δύσκολο να γίνει αντικείμενο μίμησης και αντιγραφής. Δεσπόζουσας σημασίας ενέργεια κατά την ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος είναι επίσης ο εντοπισμός των αδυναμιών/ελλείψεων, προκειμένου αυτές να εκτιμηθούν και να ληφθούν μέτρα αντιμετώπισής τους.

Επίσης, στο πλαίσιο της ανάλυσης SWOT διερευνάται το εξωτερικό περιβάλλον (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, θεσμικό κ.ά.) και εντοπίζονται οι ευκαιρίες που μπορούν να ενισχύσουν την αναπτυξιακή προοπτική. Οι καταγεγραμμένες ευκαιρίες συνδυαζόμενες αποτελεσματικά με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, αποτελούν μέρος του στρατηγικού πλαισίου ανάπτυξης για ελκυστικές και πολύ-λειτουργικές τοπικές κοινότητες με αυξημένη ελκυστικότητα - επισκεψιμότητα και βιώσιμες θέσεις εργασίας. Είναι βέβαιο ότι η επιτυχία της αναπτυξιακής στρατηγικής εξαρτάται σημαντικά από τη δυνατότητα αξιοποίησης των ευκαιριών που προκύπτουν από το εξωτερικό περιβάλλον και κυρίως από την ετοιμότητα και ικανότητα προσαρμογής στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες. Επίσης, βασική παράμετρο αποτελεί και η διάγνωση εκείνων των μεταβλητών που εγκυμονούν κινδύνους για την τοπική ανάπτυξη, υπό την έννοια των απειλών που αν δεν αναγνωριστούν ή προληφθούν έγκαιρα, θα λειτουργήσουν επιζήμια.

Συνοψίζοντας, η ανάλυση SWOT που ακολουθεί αντικατοπτρίζει σε απόλυτο βαθμό την πραγματική (μίκρο –μάκρο) εικόνα της περιοχής της Λαγκάδας, αφού στηρίχθηκε στα ευρήματα και τα συμπεράσματα της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης όπως αυτά αποτυπώθηκαν στις ενότητες που προηγήθηκαν, και θα επικαιροποιηθούν-διαμορφωθούν από τα πορίσματα που θα προκύψουν από τη διαδικασία της διαβούλευσης που θα ακολουθήσει στην επόμενη φάση. Βασική επιδίωξη είναι μια πλήρη και καλά τεκμηριωμένη διάγνωση των εσωτερικών και εξωτερικών δεδομένων αλλά και προκλήσεων, στις οποίες καλείται να ανταποκριθεί η στρατηγική για την περιοχή της Λαγκάδας.

**Πλεονεκτήματα/
Strengths**

- ⊙ Κομβική-κεντροβαρική γεωγραφική θέση, ανάμεσα σε τουριστικούς πόλους υπερτοπικής σημασίας (Χερσόνησος, Μάλια, Οροπέδιο Λασιθίου).
- ⊙ Ιδιαίτερο και ελκυστικό φυσικό τοπίο που συνδυάζει το υδάτινο στοιχείο (φράγμα και ποταμός Αποσελέμης) με φυσικούς σχηματισμούς (σπήλαια και φαράγγια), οικοτόπους και πλούσια χλωρίδα και πανίδα.
- ⊙ Ισχυρή και διαχρονική ιστορική και πολιτιστική ταυτότητα, η οποία συμβάλει σε μια υψηλού επιπέδου διοικητική, κοινωνική και οικονομική συνοχή (ισχυρή τοπικότητα).
- ⊙ Θετική εικόνα σε ότι αφορά την απασχόληση και το τοπικό εισόδημα.
- ⊙ Ικανοποιητικό δίκτυο και συνδέσεις-προσβάσεις σε αστικά κέντρα (Ηράκλειο, Χερσόνησος, Μάλια) και πύλες εισόδου-εξόδου (Λιμάνι και αεροδρόμιο Ηρακλείου).
- ⊙ Επαρκές επίπεδο κοινωνικών υποδομών (σχολεία, παιδικός σταθμός, κέντρο υγείας).
- ⊙ Σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα (μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι και άυλη πολιτιστική κληρονομιά).
- ⊙ Ιδιαίτερα ενεργό τοπικό δυναμικό (πολιτιστικοί σύλλογοι και κάτοικοι).
- ⊙ Αξιόλογες διαρθρωτικές παρεμβάσεις και έργα τα προηγούμενα χρόνια.
- ⊙ Μικρή απόσταση από πληθυσμιακά κέντρα και περιοχές με μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση (τουριστικές περιοχές).
- ⊙ Επάρκεια υποστηρικτών υποδομών (Τ.Π.Ε.).

**Αδυναμίες/
Weaknesses**

- ⊙ Χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα και δυσμενείς δημογραφικοί δείκτες (γηρασμένος πληθυσμός και δυσκολία ανανέωσης του).
- ⊙ Πληθυσμιακή συρρίκνωση μεταξύ των τελευταίων απογραφών (2001 & 2011) και διαχρονικά μετά το 1950.
- ⊙ Σημαντική εξάρτηση των οικισμών της Λαγκάδας από τη Χερσόνησο, τα Μάλια, τις Γούβες και το Καστέλι Πεδιάδος.
- ⊙ Χαμηλό επίπεδο εξειδίκευσης και συρρίκνωση του εργατικού δυναμικού.
- ⊙ Εποχικός χαρακτήρας της απασχόλησης λόγω τουριστικής και γεωργικής δραστηριότητας.
- ⊙ Πολυτεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και επικράτηση της μονοκαλλιέργειας (ελαιοκαλλιέργεια).
- ⊙ Απουσία μεταποιητικής δραστηριότητας, με εξαίρεση τα ελαιουργεία.
- ⊙ Πλήρης απουσία χωροταξικού σχεδιασμού και θεσμοθετημένων χρήσεων γης.
- ⊙ Σοβαρό έλλειμμα υποδομών διαχείρισης υγρών αποβλήτων.
- ⊙ Χαμηλός βαθμός επιχειρηματικής δραστηριότητας και ιδιωτικών επενδύσεων και έλλειψη συνεργιών και διασυνδέσεων μεταξύ παραγωγικών κλάδων.
- ⊙ Περιορισμένος αριθμός εγκατάστασης νέων κατοίκων.

**Ευκαιρίες/
Opportunities**

- ⊙ Η γεωγραφική θέση της περιοχής.
- ⊙ Το άθικτο του φυσικού περιβάλλοντος.
- ⊙ Το οικιστικό απόθεμα.
- ⊙ Η νέα πραγματικότητα που έχει δημιουργηθεί από το Φράγμα Αποσελέμη.
- ⊙ Η προγραμματιζόμενη κατασκευή του νέου διεθνούς αεροδρομίου στο Καστέλι Πεδιάδος, σε πολύ μικρή απόσταση από τη Λαγκάδα.
- ⊙ Η ανάγκη ενίσχυσης-εμπλουτισμού του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος μέσω της αξιοποίησης των πλούσιων φυσικών, πολιτιστικών και ανθρωπογενών πόρων της περιοχής.
- ⊙ Οι θέσεις απασχόλησης στον τριτογενή τομέα με έμφαση στο εμπόριο, τις υπηρεσίες και τον τουρισμό (εναλλακτικό).
- ⊙ Η αξιοποίηση χρηματοδοτικών πόρων για τη στήριξη του αγροτικού χώρου (LEADER, ΤΑΠΤΟΚ, ΕΓΤΑΑ) και τη βελτίωση των υποδομών υγείας & πρόνοιας, περιβάλλοντος, εκπαίδευσης κ.α. (ΕΚΤ, ΕΤΠΑ).
- ⊙ Η περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη του Οροπεδίου Λασιθίου.
- ⊙ Η άμεση και ορθολογική διευθέτηση των χρήσεων γης (χωροταξικός σχεδιασμός).
- ⊙ Η γειτνίαση με την πλέον ανεπτυγμένη τουριστική περιοχή της Κρήτης.
- ⊙ Η εμβληματικότητα του φράγματος.

**Απειλές/
Threats**

- ⊙ Η περαιτέρω εγκατάλειψη του πρωτογενή τομέα και η συρρίκνωση παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων και δραστηριοτήτων.
- ⊙ Η ανάπτυξη άναρχων χρήσεων γης λόγω καθυστέρησης στη διευθέτηση-ρύθμιση τους (Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο για την περιοχή).
- ⊙ Η περαιτέρω αύξηση του κόστους της αγροτικής παραγωγής.
- ⊙ Η έλλειψη κεφαλαίων για ιδιωτικές επενδύσεις, λόγω της συνέχισης της οικονομικής ύφεσης.
- ⊙ Η συνέχιση της πληθυσμιακής αποψίλωσης και η περαιτέρω γήρανση του τοπικού πληθυσμού.
- ⊙ Η έλλειψη ουσιαστικών κινήτρων για μόνιμη εγκατάσταση στην περιοχή.
- ⊙ Η αλλοίωση και υποβάθμιση του φυσικού τοπίου από έκτακτες φυσικές καταστροφές ή ανθρωπογενείς δραστηριότητες.
- ⊙ Η έλλειψη στρατηγικού σχεδίου-πρότασης σε σχέση με τη νέα πραγματικότητα.
- ⊙ Η μη αξιοποίηση του τοπικού κεφαλαίου και η περιορισμένη συνέργεια και συνεργασία των τοπικών φορέων.

Από τα ευρήματα της ανάλυσης SWOT εξάγονται ορισμένα βασικά συμπεράσματα, τα οποία σχετίζονται με τις αναπτυξιακές ανάγκες και προτεραιότητες της περιοχής της Λαγκάδας, στις οποίες καλείται να πάρει θέση το Πρόγραμμα και να προτείνει συγκεκριμένη και ρεαλιστική λύση. Ειδικότερα:

Αναπτυξιακές ανάγκες και προκλήσεις

Η Λαγκάδα αποτελεί μέρος της ενδοχώρας του Δήμου Χερσονήσου και βρίσκεται σε πλήρη λειτουργική και οικονομική εξάρτηση από τις περιοχές που την περιβάλλουν, πρωτίστως από τον τουριστικό άξονα Χερσόνησος-Μάλια και δευτερευόντως από την υπόλοιπη ενδοχώρα και το Οροπέδιο Λασιθίου. Ο κοινωνικός της ιστός αν και ιδιαίτερα συνεκτικός και ενεργός, ωστόσο βιώνει τις επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης, της διαρκούς πληθυσμιακής συρρίκνωσης και της δυσκολίας ανανέωσης του πληθυσμού. Το εργατικό δυναμικό, μικρό σε μέγεθος και ελλιπούς εξειδίκευσης, περιορίζεται σε παραγωγικές δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας και υψηλής εποχικότητας (τουρισμός, γεωργία). Η απασχόληση και το τοπικό εισόδημα επηρεάζονται και από την απουσία επιχειρηματικής δραστηριότητας και τις ελάχιστες ιδιωτικές επενδύσεις. Το επίπεδο ποιότητας ζωής αν και θεωρείται ικανοποιητικό, ωστόσο υπολείπεται εκείνου των αστικών περιοχών. Τέλος, η μέχρι σήμερα απουσία χωροταξικού σχεδιασμού και θεσμοθετημένων χρήσεων γης φαίνεται ότι έχει δημιουργήσει μια γενικότερη στασιμότητα, η οποία αναμφίβολα έχει επηρεάσει την αναπτυξιακή φυσιογνωμία της περιοχής.

Η περαιτέρω καθυστέρηση στη θεσμοθέτηση χωροταξικών ρυθμίσεων αποτελεί μια σημαντική απειλή για τη Λαγκάδα, καθώς δημιουργείται το έδαφος για ανάπτυξη άναρχων και αλληλοσυγκρουόμενων χρήσεων γης και υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Επίσης, η περαιτέρω αύξηση του κόστους παραγωγής και η έλλειψη κινήτρων θα προκαλέσει περαιτέρω συρρίκνωση και πιθανή εγκατάλειψη του πρωτογενή τομέα, χωρίς αυτό να σημαίνει απαραίτητα ενίσχυση του δευτερογενή και τριτογενή τομέα, λόγω και της έλλειψης ιδιωτικών επενδύσεων ως απόρροια της διατήρησης της γενικότερης οικονομικής ύφεσης. Σε κοινωνικό επίπεδο, η συνέχιση της πληθυσμιακής αποψίλωσης και η περαιτέρω γήρανση του τοπικού πληθυσμού συνιστούν μια υπαρκτή απειλή, ειδικά αν εκλείψουν ουσιαστικά κίνητρα και ευκαιρίες

για μόνιμη εγκατάσταση στην περιοχή. Τέλος, σημαντικές είναι και οι προκλήσεις για το περιβάλλον, όχι τόσο λόγω της λειτουργίας του φράγματος Αποσελέμη, υπό την προϋπόθεση όμως ότι τηρούνται οι περιβαλλοντικοί όροι που έχουν τεθεί, όσο από άλλες ανθρωπογενείς δραστηριότητες που πιθανά να επιβαρύνουν τους υδάτινους πόρους (π.χ. λύματα από ελαιουργεία και αστικά λύματα) ή να αλλοιώσουν το φυσικό τοπίο (π.χ. πυρκαγιές από αγροτικές εργασίες).

Πλεονεκτήματα και ευκαιρίες

Το σημαντικότερο ίσως πλεονέκτημα της Λαγκάδας είναι η ιδιαίτερη-κομβικού χαρακτήρα-γεωγραφική της θέση, ανάμεσα σε τουριστικούς πόλους υπερτοπικής εμβέλειας και σημασίας, όπως είναι η Χερσόνησος, τα Μάλια και το Οροπέδιο Λασιθίου (Σπήλαιο Δικταίων Άντρο), και σε πολύ κοντινή απόσταση από μεγάλες μεταφορικές υποδομές όπως ο Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης και το προγραμματισμένο νέο διεθνές αεροδρόμιο Ηρακλείου στο Καστέλι Πεδιάδος. Το πλεονέκτημα αυτό μπορεί να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο αν η κομβική γεωγραφική θέση της συνδυαστεί με το ιδιαίτερο και ελκυστικό φυσικό αλλά και το ανθρωπογενές περιβάλλον της περιοχής. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά το μικρό μέγεθος της η Λαγκάδα χαρακτηρίζεται από μεγάλη συγκέντρωση φυσικών, πολιτιστικών και ανθρωπογενών πόρων που μπορούν να ενισχύσουν και να εμπλουτίσουν το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν και να αποτελέσουν γενικότερα μοχλό ανάπτυξης για την τοπική οικονομία. Επιπλέον, σε σύγκριση και με άλλες περιοχές της ενδοχώρας της Κρήτης, η Λαγκάδα παρουσιάζει μια υψηλού επιπέδου διοικητική, κοινωνική και οικονομική ομοιογένεια και συνοχή, η οποία έχει αναμφίβολα και ιστορικές καταβολές (πρώην Δήμος Λαγκάδας). Η κοινωνική συνοχή ενισχύεται από το ικανοποιητικό δίκτυο κοινωνικών υποδομών αλλά και τον ιδιαίτερα ενεργό ρόλο των τοπικών συλλόγων. Τέλος, στην περιοχή έχουν γίνει κατά το παρελθόν αξιόλογες διαρθρωτικές παρεμβάσεις (δημόσια έργα) σε όλους τους τομείς. Αυτή όμως που ξεχωρίζει δεν είναι άλλη από το φράγμα του Αποσελέμη, παρά το γεγονός ότι δεν είναι εμφανή και μετρήσιμα τα οφέλη για την τοπική οικονομία, καθώς δεν πρόκειται για υποδομή άρδευσης αλλά ύδρευσης των μεγάλων αστικών και τουριστικών κέντρων του βόρειου άξονα.

Ωστόσο, το φράγμα αποτελεί μια πραγματικότητα για την περιοχή, το οποίο έχει διαμορφώσει το φυσικό τοπίο της Λαγκάδας και θα πρέπει από αυτή την οπτική να αντιμετωπιστεί ως μια αναπτυξιακή ευκαιρία, ειδικά σε ότι αφορά τον τουριστικό τομέα της περιοχής, σε συνδυασμό βέβαια με τους άλλους πόρους, τις ευκαιρίες και δυνατότητες, όπως για παράδειγμα το Οροπέδιο Λασιθίου και φυσικά το νέο διεθνές αεροδρόμιο στο Καστέλι, που και αυτό συνιστά μια ξεχωριστή ευκαιρία για την περιοχή. Γενικά, ο τουρισμός και συγκεκριμένα ο τουρισμός διημέρευσης αλλά και ο εσωτερικός τουρισμός που λειτουργεί όλο το χρόνο, μπορεί μαζί με το εμπόριο και τις υπηρεσίες, να αποτελέσει τη βασική πηγή απασχόλησης και εισοδήματος για την περιοχή και κατ' επέκταση ένα κίνητρο για την εγκατάσταση νέου πληθυσμού. Η ανάδειξη και διασύνδεση των εμβληματικών στοιχείων της Λαγκάδας αλλά και της ευρύτερης περιοχής (π.χ. Δικταίον Άντρο), μπορεί να είναι μια πρωτοβουλία εύστοχη και αποτελεσματική. Τέλος, θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι πόροι των διαρθρωτικών ταμείων για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου καθώς και τη χρηματοδότηση άλλων αναγκαίων υποδομών. Συναφές είναι και το ζήτημα της αξιοποίησης των υφιστάμενων υποδομών που παραμένουν σε λανθάνουσα κατάσταση και μπορούν να τεθούν άμεσα και χωρίς κόστος (σχεδόν) στην υπηρεσία της τοπικής ανάπτυξης.

4. ΣΕΝΑΡΙΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην ενότητα αυτή αναδεικνύονται, με τη μορφή αρχικών σκέψεων-προτάσεων, οι κύριοι προβληματισμοί που συνιστούν ταυτόχρονα και κρίσιμα ζητήματα ανάπτυξης για τη Λαγκάδα. Πρόκειται για ζητήματα που προέκυψαν και αναδεικνύονται σε συνάρτηση με το προφίλ της περιοχής και την ανάλυση SWOT, και είναι αυτά που θα αποτελέσουν κατά βάσει το αντικείμενο συζήτησης ανάμεσα στη Δημοτική Αρχή, την τοπική κοινωνία και τους φορείς της περιοχής, κατά τη φάση της διαβούλευσης που θα ακολουθήσει, προκειμένου να πάρουν θέση όλοι οι εμπλεκόμενοι σε ότι αφορά τις ανάγκες, τη στόχευση, τη φιλοσοφία, το όραμα, το είδος και το περιεχόμενο ενός Προγράμματος Βιώσιμης Ανάπτυξης για τη Λαγκάδα. Ειδικότερα, «επί τάπητος» τίθενται:

☉ Το Παραγωγικό μοντέλο

Η συζήτηση για το παραγωγικό μοντέλο της περιοχής δε μπορεί παρά να έχει κατά βάση δύο άξονες, πρώτον τους τομείς ή κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που έχουν δυνατότητα να αναπτυχθούν και δεύτερον το βαθμό ή αλλιώς την ένταση της ανάπτυξης τους. Ο πρωτογενής τομέας, παρά τη σημασία του, έχει περιορισμένες δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης λόγω διαφόρων αδυναμιών όπως η επικράτηση της μονοκαλλιέργειας, ο μικρός κλήρος και η έλλειψη αρδευτικών πόρων. Στην περίπτωση αυτή ο προβληματισμός που προκύπτει είναι εάν ο πρωτογενής τομέας θα παραμείνει στάσιμος ή θα φθίνει τα επόμενα χρόνια. Παράλληλα, και σε ότι αφορά το δευτερογενή τομέα και δη τη μεταποίηση δε διαφαίνεται δυνατότητα ανάπτυξης, συνεπώς οποιαδήποτε φιλόδοξη σκέψη ή προοπτική μάλλον θα πρέπει να εγκαταλειφτεί για ουσιαστικούς λόγους. Οπότε, οι όποιες επιχειρηματικές δυνατότητες υπάρχουν, εντοπίζονται στον τριτογενή τομέα, και ιδιαίτερα στις υπηρεσίες με έμφαση κυρίως στον τουρισμό χωρίς όμως να μπορούν να αποκλειστούν και άλλοι αναδυόμενοι πρωτίστως κλάδοι, και είναι και αυτές που θα στηρίξουν επί της ουσίας την απασχόληση. Σε ότι αφορά την ένταση της οικονομικής δραστηριότητας, ως προς τη γεωργία όπως ήδη ειπώθηκε δε φαίνεται να τίθεται τέτοιο ζήτημα, αφού από τη μια δεν υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες και από την

άλλη πλευρά υπάρχει ήδη κορεσμός. Αντίθετα, στον τριτογενή τομέα ο προβληματισμός που προκύπτει σχετίζεται με το είδος και τον τρόπο αξιοποίησης του τουρισμού, δηλαδή μαζικός ή εναλλακτικός, και κατ' επέκταση με την επάρκεια των υφιστάμενων υποδομών (π.χ. ποιότητα και πληρότητα καταλυμάτων και σκοπιμότητα δημιουργίας νέων, επάρκεια υποδομών υποδοχής, εξυπηρέτησης και αναψυχής, πιστοποίηση μονοπατιών κ.α.).

☉ Το τοπικό χωρικό/χωροταξικό πρότυπο

Ο τρόπος με τον οποίο θα αναπτυχθεί τα επόμενα χρόνια η Λαγκάδα είναι σε μεγάλο βαθμό συνάρτηση των αλληλεξαρτήσεων που έχουν αναπτυχθεί και δύναται να αναπτυχθούν στο μέλλον μεταξύ των οικισμών της περιοχής αλλά και με τις εγγύς – όμορες περιοχές. Στο εσωτερικό της Λαγκάδας ο κεντροβαρικός ρόλος του Μοχού θα διατηρηθεί εκ των πραγμάτων αλλά και γιατί αυτό προβλέπεται από το αναθεωρημένο ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης. Το ερώτημα είναι ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος των άλλων οικισμών στη λογική ενός νέου τοπικού χωρικού προτύπου ανάπτυξης. Στη γενικότερη συζήτηση θα πρέπει να τεθούν διάφορα θέματα, όπως η περιοχή ως ολότητα, η συσχέτιση και διασύνδεση μεταξύ οικισμών, π.χ. οι Ποταμιές με το Μοχό κ.α. Σε ότι αφορά τις εξαρτήσεις με το εγγύς περιβάλλον η σχέση με τις τουριστικές περιοχές του βορρά δε πρόκειται να μεταβληθεί στο μέλλον. Το ζήτημα είναι ο τρόπος με τον οποίο αξιοποιείται το τουριστικό ρεύμα που προέρχεται από εκεί. Υπό συζήτηση ωστόσο θα πρέπει να τεθεί η σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στη Λαγκάδα και στο Οροπέδιο Λασιθίου (εφόσον το τελευταίο θα συνεχίσει να προσελκύει επισκέπτες και να αναπτύσσεται τουριστικά) αλλά και με το Καστέλι Πεδιάδος, υπό την προϋπόθεση ότι τελικά θα κατασκευαστεί το νέο διεθνές αεροδρόμιο Ηρακλείου. Στην τελευταία περίπτωση, και λόγω εγγύτητας με τη Λαγκάδα, δεν μπορεί να αποκλειστεί η περίπτωση αλλαγής του οικονομικού και κοινωνικού χάρτη στην περιοχή (π.χ. Αβδού/Ποταμιές).

☉ Το Κοινωνικό-Πληθυσμιακό προφίλ

Όπως διαπιστώνεται και από το αναθεωρημένο ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης οι μικρότεροι οικισμοί της Κρήτης που συμπληρώνουν το οικιστικό δίκτυο του νησιού αντιμετωπίζουν μια σταδιακή πληθυσμιακή αποψίλωση, η οποία τείνει να λάβει διαστάσεις ερήμωσης εάν δεν παρθούν τα κατάλληλα μέτρα. Όπως φάνηκε από το

δημογραφικό προφίλ της Λαγκάδας, η περιοχή δεν αποτελεί εξαίρεση από τη γενικότερη αυτή τάση. Η διαχρονική μείωση του πληθυσμού μεταπολεμικά και η γήρανση είναι ζητήματα που θα πρέπει να συζητηθούν και να αποτελέσουν αντικείμενο ενδιαφέροντος και προβληματισμού. Επίσης, ο υψηλός βαθμός κοινωνικής συνοχής και ο ενεργός ρόλος των τοπικών φορέων και συλλόγων είναι χαρακτηριστικά που θα πρέπει να αξιοποιηθούν, σε μια γενικότερα προσπάθεια συγκράτησης του πληθυσμού και ει δυνατόν αύξησης του μέσω της προσέλκυσης νέων κατοίκων.

☉ Το φυσικό περιβάλλον

Όπως φάνηκε παραπάνω το τοπικό οικοσύστημα αποτελεί ουσιαστικά ένα συγκριτικό πλεονέκτημα για τη Λαγκάδα, λόγω της ποικιλομορφίας αλλά και της υψηλής οικολογικής του αξίας, και ως τέτοιο θα πρέπει να διαφυλαχτεί και ταυτόχρονα να αναδειχθεί προς όφελος του τουρισμού και της ποιότητας ζωής. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να υπάρξει ένας προβληματισμός γύρω από το ρόλο του φράγματος Αποσελέμη στην περιοχή σε σχέση με το περιβάλλον και γύρω από ζητήματα που σχετίζονται με τη ρύπανση από ανθρωπογενείς δραστηριότητες (π.χ. βιομηχανικά και αστικά λύματα) αλλά και τρόπους αντιμετώπισης έκτακτων γεγονότων και φυσικών καταστροφών (π.χ. πλημμύρες και πυρκαγιές) αλλά και λοιπόν οχλήσεων (π.χ. κουνούπια).

☉ Το φράγμα

Το φράγμα Αποσελέμη (με ή χωρίς νερό) αποτελεί μια ιδιαίτερα μεγάλου μεγέθους υποδομή σε σχέση με την έκταση της περιοχής στην οποία έχει κατασκευαστεί. Επομένως, εκ των πραγμάτων τίθεται στο επίκεντρο και αποτελεί πλέον σημείο αναφοράς. Η επίπτωση του μέχρι σήμερα έχει να κάνει περισσότερο με το περιβάλλον της περιοχής, στο βαθμό που έχει επηρεάσει το τοπίο, παρά με την τοπική οικονομία. Αυτός είναι και ο κύριος προβληματισμός που δημιουργείται, δηλαδή κατά πόσο το φράγμα μπορεί να συμβάλει άμεσα ή έμμεσα αλλά ουσιαστικά στην τοπική οικονομία της περιοχής. Η συζήτηση για να είναι εποικοδομητική θα πρέπει να λάβει υπόψη κάποια δεδομένα-παραδοχές, με πρώτη το γεγονός ότι το φράγμα είναι μια υποδομή ύδρευσης και συνεπώς δεν έχει προβλεφθεί καμία δυνατότητα άρδευσης για τις γύρω περιοχές. Επίσης, στην περιοχή απαγορεύεται οποιαδήποτε μορφής αξιοποίηση του

υδάτινου στοιχείου, το κυνήγι αλλά και η οικοδομική δραστηριότητα σε κοντινή απόσταση από το φράγμα. Συνεπώς, κάθε συνειρμός ή συσχέτιση με άλλες τεχνητές λίμνες (π.χ. λίμνη Πλαστήρα) είναι άστοχος και αβάσιμος στην προκειμένη περίπτωση. Σε αυτό συντελεί και ο τρόπος σχεδιασμού του φράγματος που αφορά σε ένα ζετή κύκλο λειτουργίας, κατά τον οποίο το φράγμα μπορεί να αδειάσει και να ξαναγεμίσει. Αυτό συνεπάγεται ότι το υδάτινο στοιχείο δεν μπορεί να είναι πάντα δεδομένο ούτε προαπαιτούμενο. Σε κάθε όμως περίπτωση η δυνατότητα περιήγησης και παρατήρησης του φυσικού τοπίου στην περιοχή παραμένει, γεγονός που γεννά την ανάγκη για υποδομές υποστήριξης και εξυπηρέτησης των επισκεπτών. Μια ακόμα σημαντική παράμετρος που δεν θα πρέπει να αγνοείται είναι ο χαρακτηρισμός της περιοχής ως «Περιοχή Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων» στο πλαίσιο του αναθεωρημένου ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης, γεγονός που καθιστά αναγκαία τη θεσμοθέτηση χρήσεων γης. Επίσης, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι περιορισμοί που προκύπτουν από τη Διαχειριστική Μελέτη Υδρολογικών Λεκανών Αποσελέμη και Οροπεδίου Λασιθίου. Τέλος, η συμμετοχή του Δήμου Χερσονήσου στο Δίκτυο Πόλεων με Λίμνες μπορεί να συμβάλει θετικά στη συζήτηση γύρω από το ρόλο και τις προοπτικές του φράγματος και σε αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει να αξιοποιηθεί.

Συνοψίζοντας, τα ευρήματα της πρώτης φάσης οδηγούν στα εξής ερωτήματα:

- Στη νέα αυτή τάξη πραγμάτων τι θέση παίρνουμε και στην πράξη τι πρέπει να κάνουμε;
- Με ποιο τρόπο και ποια μέσα θα φέρουμε καλύτερο αποτέλεσμα;
- Μπορεί η Τοπική Αυτοδιοίκηση να υποδείξει το δρόμο με ένα σύγχρονο, ρεαλιστικό και πειστικό τρόπο;
- Μπορούμε να ακούσουμε την τοπική κοινωνία και να υιοθετήσουμε την άποψη της;
- Είναι σε θέση η περιοχή να βρει το βηματισμό της στις δύσκολες από κάθε άποψη σημερινές συνθήκες;
- Τελικά, μπορούμε να ετοιμάσουμε ένα σχέδιο που να ταιριάζει στη Λαγκάδα, στους ανθρώπους της, στο περιβάλλον, στους επισκέπτες και κυρίως στο αύριο της περιοχής αυτής;

